

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

Післядипломна
педагогічна освіта

БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

НОВІ ВИМІРИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Черкаси
2025

Рекомендовано до друку вченою радою КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради». Протокол № 2 від 29.05.2025

УКЛАДАЧІ:

Ванько К.І., завідувач відділу дошкільної освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Колода А.А. методист відділу дошкільної освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Зоря Ю.М., завідувач навчально-тренінгового центру STEM-освіти КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», кандидат педагогічних наук, експерт і тренер з медіаграмотності;

Арбачевська Н.М., завідувач дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №87 «Дельфін» Черкаської міської ради

Б40 Безпечне освітнє середовище: нові виміри функціонування закладу дошкільної освіти / уклад. К. І. Ванько, А. А. Колода. Черкаси: КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2025.124 с.

У навчально-методичному посібнику вміщено матеріали інтернет-конференції, а саме: теоретичні роздуми, дидактичні ігри та вправи для формування правил безпечної поведінки старших дошкільників, запропоновані заходи, теми, форми роботи з педагогами для створення безпечного освітнього середовища в закладі дошкільної освіти.

Адресовано педагогам закладів дошкільної освіти, батькам.

ЗМІСТ

I.	ВСТУП	4
II.	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ	5
1.	Ванько К.І., Колода А.А. Безпечне освітнє середовище: нові виміри функціонування закладу дошкільної освіти	5
2.	Педоренко О.М. Сучасні підходи до створення безпечного освітнього середовища як основи розвитку та виховання дитини	10
3.	Бродовенко О.А. Формування безпечного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти	15
4.	Гончар В.В. Нові підходи для створення безпечного середовища для маленьких українців в реаліях сьогодення	18
5.	Здір О.А. Забезпечення психологічного комфорту дітей в дитячому садку	22
6.	Кобіна І.А. Створення безпечних умов для розвитку дітей дошкільного віку	26
7.	Ленда Л.В. Ігрова діяльність як інструмент створення безпечного та емоційно збагаченого середовища для розвитку дошкільнят	30
8.	Мельник Л.В. Нові умови для безпечного та гармонійного життя дошкільнят	35
9.	Петреченко Н.Г. Комплексний підхід до створення безпечного середовища для малюків у садочку	38
10.	Самченко І.В. Безпечне освітнє середовище закладу дошкільної освіти в умовах сьогодення	44
11.	Трукса Н.В. Ефективне та безпечне освітнє середовище у здо, його організація в умовах військового стану	49
III.	ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ	56
1.	Бузько С.М. Безпечне середовище для дітей дошкільного віку	56
2.	Загранічна С.М. Кімната безпеки – інструментарій для навчання основ безпеки життєдіяльності дошкільників	60
3.	Кивенко О.В. Практичні інструменти для організації безпечного середовища у закладі дошкільної освіти	63
4.	Михайлик М.В. Гра як ключ до формування безпечної поведінки дошкільників в умовах сьогодення	69
5.	Осейко Ю.В. Безпечне дитинство: граємо та навчаємося разом	74
6.	Яношевська А.Ю. Ігрові методи у формуванні навичок безпечної поведінки у дошкільників	78
IV.	ЦІКАВІ ІГРИ ТА ВПРАВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	83
1.	Коваль І.В. Безпека понад усе!	83
2.	Дорошенко С.В. Навчаємо дітей бути обережними	87
3.	Кліндухова Ю.В. Дидактична гра «Безпечна подорож»	89
4.	Лисаченко В.М., Плужник Н.В. Дітям про безпеку	90
5.	Мусієнко А.М. Дидактичні ігри для формування правил безпечної поведінки дошкільників	95
6.	Якущенко Л.В. Дидактичні ігри як освітній ресурс для формування правил безпечної поведінки	98
V.	ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ДІТЬМИ	107
1.	Пристапа О.Ф. Де живе електрика	107
2.	Слинько Л.В., Бут Н.В. В ігри граємось – безпеку вивчаємо	111
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	120

ВСТУП

Сучасний заклад дошкільної освіти є не лише місцем здобуття перших знань та соціального досвіду, але й простором, де формується особистість дитини, її емоційний стан та ставлення до світу. У цьому контексті набуває особливої актуальності питання безпечного освітнього середовища і стає одним із ключових пріоритетів освітньої політики. Адже саме безпека, у широкому розумінні цього слова, є фундаментом для гармонійного розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку.

Сьогодні, в умовах динамічних суспільних змін, зростання інформаційного потоку та нових викликів, традиційні підходи до забезпечення безпеки в закладах дошкільної освіти потребують переосмислення та впровадження нових вимірів. Йдеться не лише про фізичну безпеку, але й про психологічну комфортність, емоційну стабільність, кібербезпеку та створення інклюзивного, доброзичливого простору, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації.

Цей навчально-методичний посібник має на меті допомогти педагогічним працівникам закладів дошкільної освіти, керівникам та іншим зацікавленим фахівцям розібратися в сучасних аспектах функціонування безпечного освітнього середовища. У ньому розглядаються теоретичні засади, практичні інструменти та методики, спрямовані на створення в закладі дошкільної освіти умов, які сприятимуть всебічному розвитку кожної дитини, збереженню її фізичного та психічного здоров'я, формуванню навичок безпечної поведінки в різних життєвих ситуаціях.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

*К.І.Ванько, завідувач;
А.А.Колода, методист
відділу дошкільної освіти
КНЗ «Черкаський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних працівників
Черкаської обласної ради»*

БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: НОВІ ВИМІРИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Безпечне освітнє середовище в закладі дошкільної освіти є сукупністю умов, які унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди. За цим визначенням, таке середовище характеризується безпечними умовами навчання і праці, комфортною міжособистісною взаємодією, відсутністю будь-яких проявів насильства та дотриманням прав і норм безпеки всіх учасників освітнього процесу. Тобто, безпека в освітньому середовищі дошкільного закладу – це не лише відсутність потенційних загроз, а й створення сприятливих умов для освітнього процесу.

Безпечне середовище відіграє визначальну роль у фізичному, емоційному, соціальному та когнітивному розвитку дітей дошкільного віку. Саме в безпечному та підтримуючому просторі діти мають змогу розкрити свій потенціал, розвивати творчі здібності та здобувати впевненість у власних силах.

У сучасних умовах поняття безпечного освітнього середовища набуває нових вимірів, особливо в Україні. Війна зумовила необхідність впровадження нових протоколів безпеки, пов'язаних із фізичною захищеністю та психологічною підтримкою. Крім того, зростає актуальність питань цифрової безпеки в контексті дошкільної освіти. Також, поглиблюється розуміння важливості всебічної психологічної безпеки, яка виходить за межі простого уникнення насильства. Таким чином, поєднання воєнних дій та інтенсивної цифровізації кардинально змінює уявлення про безпеку в дошкільних закладах, вимагаючи переосмислення традиційних підходів та інтеграції нових аспектів у політику та практику.

Визначення та основні компоненти безпечного освітнього середовища: еволюція

Існує розуміння, що єдиного універсального визначення безпечного освітнього середовища може не існувати через різноманітні підходи до розуміння його сутності. Однак, засадничим є визначення, яке охоплює безпечні умови навчання та праці, комфортну міжособистісну взаємодію, відсутність насильства та дотримання прав і норм безпеки. Більш розширене визначення наголошує на унеможливленні заподіяння фізичної, майнової та моральної шкоди, включаючи кібербулінг, а також заборону вживання алкоголю, тютюну та наркотиків на території закладу.

Безпечне освітнє середовище складається з кількох ключових компонентів:

Фізична безпека. Традиційно фізична безпека включає безпечну інфраструктуру, обладнання та дотримання санітарних, протипожежних і будівельних норм. У контексті воєнних дій, роль фізичної безпеки значно зростає, включаючи необхідність забезпечення укриттів. Нові вимоги, спричинені війною, передбачають наявність евакуаційних шляхів та укриттів. Організація та обладнання укриттів є важливим аспектом, що включає їх доступність, наявність покажчиків, візуальну привабливість для дітей, безбар'єрність, зонування для різних видів діяльності, забезпечення меблями та матеріалами, наявність засобів пожежогасіння, запасів їжі та води, аптечки та можливості психологічної підтримки.⁶ Війна змістила акцент у фізичній безпеці з рутинного обслуговування та запобігання нещасним випадкам на готовність до захисту від безпосередніх загроз, таких як обстріли та повітряні тривоги, що вимагає значних інфраструктурних та процедурних змін.

Психологічна безпека. Психологічна безпека визначається як середовище, що сприяє емоційному добробуту, є вільним від психологічного насильства та булінгу. Важливими є комфортна міжособистісна взаємодія та позитивний емоційний клімат. Особлива увага приділяється підтримці ментального здоров'я як дітей, так і педагогів, особливо в умовах війни. Психологічна безпека набуває особливого значення з огляду на травматичний досвід, якого зазнають діти та педагоги через війну, що вимагає активних заходів для підтримки психічного здоров'я та розвитку стійкості.

Соціальна безпека. Соціальна безпека передбачає створення інклюзивного середовища, повагу до різноманітності та запобігання дискримінації та булінгу. Важливим є формування навичок спілкування та співпраці серед дітей. Створення соціально безпечного середовища є важливим для формування почуття приналежності та добробуту, що є основою для здорового розвитку, особливо в часи криз та переміщень.

Інформаційна безпека (включаючи цифрову безпеку) Інформаційна безпека передбачає захист дітей від шкідливої інформації, пропаганди та кіберзагроз. Зростає важливість цифрової безпеки, включаючи захист персональних даних та запобігання впливу неналежного онлайн-контенту. В епоху цифрових технологій забезпечення інформаційної безпеки, особливо в онлайн-середовищі, є новим і критично важливим аспектом безпеки дошкільнят.

Нормативно-правове регулювання в Україні

Основними законодавчими актами, що регулюють безпечне освітнє середовище в Україні, є Закони України «Про освіту» та «Про дошкільну освіту». Важливе значення має Указ Президента України про введення воєнного стану, що зумовлює особливі вимоги до протоколів безпеки. Ключовим документом є Спільний наказ Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства освіти і науки України № 685/1013 від 18 серпня 2023 року «Про затвердження Порядку раннього попередження та евакуації учасників освітнього процесу в разі нападу або ризику нападу на заклад освіти», який визначає механізм реагування на надзвичайні ситуації. Також важлива Постанова Кабінету Міністрів України № 1331 від 19 грудня 2023 року щодо обліку захисних споруд.

Серед ключових методичних рекомендацій та листів МОН слід відзначити Лист №1/8820-23 від 20 червня 2023 року «Про організацію безпечного освітнього простору в закладах дошкільної освіти та обладнання укриттів», який містить рекомендації щодо вимог до укриттів, їх організації та обладнання. Важливим є також Лист № 1/3845-22 від 2 квітня 2022 року «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні», що надає настанови щодо освітньої діяльності та заходів безпеки під час війни. Існують також інші листи та накази МОН, що стосуються організації діяльності в літній період в умовах воєнного стану, психологічної підтримки та інформування про мінну безпеку. Нормативно-правова база була значно оновлена та розширена у відповідь на війну, що свідчить про державну увагу до забезпечення безпеки дошкільнят у складних умовах. Однак, велика кількість нормативних документів може створювати труднощі в їхньому тлумаченні та практичній реалізації.

Кодекс безпечного освітнього середовища (КБОС) є внутрішнім документом закладу освіти. Його мета полягає в регулюванні діяльності закладу щодо запобігання порушенням прав особистості на безпеку та визначенні способів підтримки та втручання в ситуаціях, загрозливих життю, здоров'ю та благополуччю особистості. КБОС містить дії щодо захисту дітей від загроз та ризиків під час перебування у закладі, а також рекомендації щодо забезпечення комфортних умов життєдіяльності дітей та педагогів. КБОС дозволяє кожному дошкільному закладу адаптувати заходи безпеки до своїх специфічних умов та потреб, доповнюючи загальну нормативно-правову базу.

Нові виміри безпеки в закладах дошкільної освіти

Безпека в умовах війни. Критичною потребою в умовах війни є наявність укриттів у закладах дошкільної освіти. Рекомендації щодо організації та обладнання укриттів включають забезпечення доступності, наявність зрозумілих показників, візуальну привабливість для дітей, створення безбар'єрного простору, зонування для різних видів діяльності, забезпечення відповідними меблями та матеріалами, первинними засобами пожежогасіння, запасами продуктів харчування та води, аптечкою та можливістю надання психологічної підтримки. Платформа «Моя Фортеця» є ресурсом, що містить детальні рекомендації та типові проєкти укриттів для закладів дошкільної освіти. Відповідальність за створення та облаштування укриттів у державних (комунальних) закладах дошкільної освіти покладається на суб'єктів, визначених законодавством, а в приватних – на власників або юридичних осіб, на балансі яких вони перебувають. Забезпечення належних та безпечних укриттів є фундаментальним новим виміром безпеки, що вимагає значних ресурсів та ретельного планування.

Важливими є чіткі протоколи евакуації та регулярні навчання для всього персоналу та дітей. Необхідно мати визначені евакуаційні маршрути, включаючи шляхи до найближчих укриттів, і забезпечити знання цих маршрутів усім персоналом. Спільний наказ № 685/1013 визначає порядок раннього попередження та евакуації. Ефективні протоколи евакуації та навчений персонал

є критично важливими для забезпечення безпеки дітей під час надзвичайних ситуацій.

Зростає потреба у психологічній підтримці дітей та персоналу, які могли зазнати травм внаслідок війни. Важливими є емоційна та фізична підтримка під час перебування в укриттях та заходи психологічного розвантаження. Особливої уваги потребує психолого-педагогічний супровід дітей з родин внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та сімей військовослужбовців і захисників. Психологічний вплив війни на дітей раннього віку є значним і потребує спеціалізованої уваги та підтримки з боку підготовлених фахівців.

Цифрова безпека. Зростає використання цифрових технологій дітьми дошкільного віку, що несе певні ризики, такі як доступ до неналежного контенту, кібербулінг та порушення конфіденційності. Затверджено Концепцію цифрової гігієни для дошкільнят в Україні, метою якої є визначення доцільних меж використання технологій, навчання безпечному користуванню та допомога дорослим у розумінні впливу цифрових пристроїв на розвиток дитини. Концепція передбачає створення безпечної цифрової інфраструктури, запобігання негативним наслідкам надмірного користування гаджетами та формування цифрової грамотності. Для забезпечення цифрової безпеки рекомендується встановлювати правила користування гаджетами, використовувати батьківський контроль, досліджувати інтернет разом з дитиною, безпечно здійснювати пошук, використовувати паролі, обирати контент відповідно до віку та встановлювати часові обмеження. Цифрова безпека є новим напрямом у дошкільній освіті, що вимагає розробки спеціальних рекомендацій, навчальних матеріалів та співпраці між педагогами, батьками та політиками.

Психологічна безпека: нові аспекти. Психологічна безпека охоплює не лише відсутність фізичного насильства, а й емоційний добробут та почуття захищеності. Зростає розуміння необхідності проактивної підтримки ментального здоров'я в дошкільних закладах, особливо в умовах війни. Стратегії для сприяння емоційному добробуту включають створення дружнього та турботливого мікроклімату, використання методів позитивної психології та залучення всіх учасників до діяльності, спрямованої на покращення добробуту. Техніки управління стресом та тривогою, такі як тапінг, глибоке дихання та візуалізація безпечного місця, також є важливими. Розбудова стійкості та надання підтримки ментальному здоров'ю є важливими аспектами психологічної безпеки, особливо в умовах триваючого стресу та невизначеності.

Потрібні спеціальні стратегії для подолання психологічного впливу повітряних тривог, евакуацій та перебування в укриттях на дітей раннього віку. Важливими є чітке спілкування, послідовні рутини та надання емоційної підтримки під час цих подій. Слід також наголосити на важливості створення середовища, вільного від булінгу та дискримінації. Стратегії для сприяння інклюзивності та поваги до різноманітності є ключовими. Кодекс безпечного освітнього середовища (КБОС) відіграє важливу роль у визначенні процедур запобігання та реагування на булінг.¹

Кращі практики та успішні впровадження

Ініціатива «Садок на зразок» від ЮНІСЕФ та МОН є платформою для демонстрації кращих практик в українських дошкільних закладах, включаючи безпеку. Існують різні категорії, такі як «Безпека» та «Незламність». У деяких навчальних закладах створюються «Класи безпеки» для забезпечення систематичної підготовки з питань цивільного захисту, особистої безпеки та здорового способу життя. Наприклад, у Києві один дошкільний заклад адаптувався до воєнних умов, надаючи притулок та психологічну підтримку. Для підвищення обізнаності та навичок безпеки серед дошкільнят використовуються інноваційні підходи та технології.

Міжнародні стандарти та рекомендації щодо безпеки в дошкільній освіті наголошують на таких аспектах, як контрольований вхід та вихід, підготовлений персонал, безпечні для дітей приміщення, дотримання правил гігієни, наявність планів дій у надзвичайних ситуаціях, належний нагляд, безпечні ігрові майданчики та комунікація з батьками. Важливим є створення сприятливої та інклюзивної атмосфери, встановлення розпорядку дня, позитивне підкріплення та налагодження міцних взаємовідносин. Інструментарій «Безпечна школа: спільний підхід» від організації Save the Children та програмні стандарти NAEYC є корисними ресурсами. Вивчення міжнародного досвіду може надати цінні ідеї та моделі для подальшого підвищення безпеки дошкільних закладів в Україні.

Рекомендації щодо підвищення безпеки

Для підвищення рівня безпеки в закладі дошкільної освіти необхідно вжити низку заходів:

- опрацювати існуючу нормативно-правову базу для забезпечення послідовного впровадження вимог безпеки в дошкільних закладах;
- посилити контроль за дотриманням норм безпеки в закладах дошкільної;
- сприяти обміну кращими практиками та успішними моделями через семінари, конференції та онлайн-платформи, такі як «Садок на зразок»;
- співпрацювати з відповідними експертами, такими як психологи, працівники ДСНС та фахівці з кібербезпеки, для надання спеціалізованого навчання та підтримки педагогам ЗДО;
- сприяти активній участі закладу дошкільної освіти, батьків та громади у створенні безпечного освітнього середовища через регулярну комунікацію, кампанії з підвищення обізнаності про безпеку та можливості участі у плануванні заходів безпеки та навчаннях;
- надавати батькам ресурси та рекомендації щодо посилення повідомлень про безпеку вдома, особливо щодо цифрової безпеки та психологічного добробуту;
- розробити стандартизовані протоколи управління укриттями, процедури евакуації та комунікації під час надзвичайних ситуацій на основі Спільного наказу № 685/1013 та рекомендацій МОН;
- забезпечити постійну психологічну підтримку та ресурси для дітей та персоналу, які постраждали від війни, включаючи доступ до фахівців з ментального здоров'я;

- впроваджувати травмо-інформовані практики в дошкільних закладах для підтримки емоційного відновлення та стійкості дітей;
- інтегрувати навчання з цифрової грамотності та безпеки в освітній процес ЗДО у віковій відповідності на основі Концепції цифрової гігієни для дошкільнят;
- забезпечити навчання та надання ресурсів педагогам та батькам щодо сприяння безпечному та відповідальному використанню цифрових технологій дітьми дошкільного віку;
- впровадити заходи для забезпечення безпечної цифрової інфраструктури в дошкільних закладах, включаючи фільтрацію контенту та моніторинг, де це доречно.

Забезпечення безпечного освітнього середовища є критично важливим для цілісного розвитку та добробуту дітей дошкільного віку в Україні, особливо з огляду на нові та складні виклики. Ключові аспекти безпеки включають фізичну, психологічну, соціальну та інформаційну безпеку, причому ці поняття постійно еволюціонують. Необхідний комплексний та адаптивний підхід, що передбачає наявність надійної нормативно-правової бази, адекватне фінансування, ефективне навчання, активну взаємодію громади та конкретні заходи для вирішення унікальних проблем, спричинених війною та цифровою ерою. Створення та підтримка безпечного та сприятливого середовища в дошкільних закладах, де кожна дитина може процвітати, є спільною відповідальністю політиків, педагогів, батьків та громади.

*О.М. Педоренко, вихователь
закладу дошкільної освіти «Дзвіночок»
сmt. Буки Буцької селищної ради
Черкаської області*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТА ВИХОВАННЯ ДИТИНИ

***Анотація.** У статті розглянуто актуальне питання створення безпечного середовища в закладі дошкільної освіти як необхідної умови для гармонійного розвитку, активної пізнавальної діяльності та психологічного комфорту дітей дошкільного віку. Аргументовано важливу роль вихователя, як основного організатора простору. Особливу увагу приділено практичним підходам та педагогічним стратегіям, які сприяють формуванню безпечного та мотивуючого середовища в закладі дошкільної освіти. Окреслено сучасні світові тенденції та досвід України щодо створення сприятливого освітнього простору для дитини, в якому вона може вільно пізнавати себе й навколишній світ, проявляти активність, ініціативність та творчість. Підкреслено важливість партнерської взаємодії з дітьми, побудови довірливих стосунків та організації змістовної діяльності, яка мотивує й розвиває кожного вихованця.*

У сучасних умовах розвитку освіти особливої актуальності набуває питання забезпечення безпечного освітнього середовища у закладах дошкільної освіти – створити безпечне середовище, яке не лише охороняє дитину від небезпек, а й розкриває її внутрішній потенціал, мотивує досліджувати, творити та зростати.

Організація безпечного освітнього середовища є пріоритетним завданням кожного закладу дошкільної освіти, адже безпечне середовище – це вихідна точка для розвитку дитячої ініціативності, творчості та відкриття світу через власний досвід. Безпечний простір у закладах дошкільної освіти – це не тільки про фізичний захист. Це про довіру. Про те середовище, в якому дитина не боїться бути собою, експериментувати, ставити запитання й шукати відповіді. Відомий український педагог Василь Сухомлинський наголошував: «Щоб виховати справжню людину, потрібно створити довкола дитини атмосферу доброзичливості, любові й довіри».

Згідно з дослідженням: безпека дитини у ЗДО починається з належної організації простору, умов її перебування, стосунків з дорослими та однолітками. Сучасні підходи до організації освітнього процесу в дошкільному закладі базуються на засадах особистісно-орієнтованої педагогіки, де дитина є головною цінністю освітнього простору. Освітня практика потребує системного підходу до створення такого простору в якому кожна дитина почуватиметься захищеною, впевненою й відкритою до пізнання світу.

Поняття «безпечне середовище» визначається як сукупність умов, які забезпечують охорону життя та здоров'я дитини, сприяють її комфортному перебуванню у закладі освіти. Безпечний простір – це не лише відсутність фізичних загроз. Це комплекс умов, що забезпечують:

- фізичну безпеку;
- емоційний комфорт;
- психологічну підтримку;
- повагу до особистості дитини.

Тепер розглянемо докладніше кожен із зазначених складових.

Фізична безпека. Фізичний компонент безпеки передбачає організацію простору та створення умов, які унеможливають травмування та загрозу життю дітей. За словами Л.В. Кондрашової, «організація безпечного середовища включає ергономічне облаштування приміщень та ігрових зон з урахуванням вікових особливостей дітей»:

- безпечне облаштування приміщень (антивандальні меблі, відсутність гострих кутів);
- наявність сучасного обладнання та захисних засобів;
- дотримання санітарно-гігієнічних норм;
- справний стан ігрового інвентарю;
- регулярний інструктаж дітей щодо безпечної поведінки.

Психологічна безпека. Психоемоційна безпека створюється завдяки доброзичливому ставленню педагогів до дітей, використанню методів ненасильницької комунікації, створенню атмосфери довіри та підтримки. За

даними дослідження Т.М. Поніманської, «емоційно безпечне середовище сприяє розвитку самостійності, ініціативності та позитивної самооцінки у дітей»:

- підтримка позитивного емоційного клімату у групі;
- запобігання булінгу, агресії, приниження, залякування;
- створення умов для відкритого спілкування та висловлення емоцій;
- толерантне спілкування педагогів з дітьми.

Психологічний безпека дитини забезпечується в тому середовищі, де вона прийнята такою, якою є, а її потреби знаходять відгук та розуміння з боку дорослих.

Соціальна безпека. Соціальна безпека забезпечується формуванням доброзичливої спільноти, налагодженням партнерської взаємодії між педагогами, дітьми та батьками:

- формування правил поведінки у колективі;
- розвиток навичок співпраці;
- виховання толерантності та взаємоповаги;
- створення умов для інклюзивного навчання;
- педагогіка партнерства (дитина – педагог – батьки).

Інформаційна безпека. Інформаційна безпека полягає у захисті дітей від небажаного інформаційного впливу:

- контроль за вмістом інформаційних матеріалів;
- використання безпечних цифрових технологій у роботі з дошкільнятами.

Сучасний заклад дошкільної освіти – це не просто місце, де діти перебувають певний час дня. Це простір для розвитку, самовираження, пізнання світу та власних можливостей. Але всі ці процеси можливі лише за умови, коли дитина відчуває себе у безпеці – фізичній, емоційній, психологічній. Адже тільки відчуваючи себе у захищеному просторі, дитина має змогу проявити природну допитливість, ініціативність та бажання діяти. «Там, де є довіра – народжується цікавість. Там, де є спокій – виникає бажання досліджувати» (Микола Гоголь).

Страх і напруження – це основні бар'єри у навчанні дошкільника. Саме тому особливу роль у створенні безпечного середовища відіграє педагог, який своїм ставленням формує у дітей впевненість та відкритість до пізнання.

Саме з педагога – спокійного, уважного та відкритого до дитячих потреб – починається формування безпечного освітнього середовища. Педагог у сучасному закладі дошкільної освіти – це не лише вихователь, що навчає та контролює. Це передусім наставник, який формує для дитини середовище довіри, психологічного комфорту й підтримки. Саме у такому безпечному просторі дитина не боїться висловлювати власну думку, пробувати нове, помилятися й робити висновки. Роль педагога – створити особливий світ, у якому дитині безпечно бути собою, вільно пізнавати довкілля й розвивати свій творчий потенціал.

Як це виглядає у закладі дошкільної освіти:

- коли вихователь спокійно реагує на помилки дитини – вона не боїться пробувати ще;

- коли середовище організоване зручним для самостійної діяльності – дитина стає активною;
- коли правила безпеки обговорюють разом із дітьми – вони сприймають їх не як обмеження, а як частину життя.

Завдання педагога – навчити дитину не лише знати правила безпеки, а й практично використовувати їх у повсякденному житті.

Світовий та український досвід пропонують сучасним педагогам низку стратегій, які допомагають створити безпечне середовище для розвитку дитини:

Орієнтація на дитину – ключова стратегія сучасної освіти. Дослідження педагогів з Фінляндії, Канади, Швеції та багатьох європейських країн підкреслюють важливість індивідуального підходу до кожної дитини. В Україні ці ідеї все активніше впроваджуються у практику дошкільних закладів. Рекомендовано:

- створювати умови для вибору: дозволяти дитині обирати діяльність, гру, партнера;
- організовувати простір так, щоб він стимулював до самостійності та творчості (ігрові зони, центри інтересів, куточки експериментування);
- враховувати вікові та індивідуальні особливості у плануванні освітньої діяльності.

Соціально-емоційне навчання (Social Emotional Learning, SEL). Світова практика доводить, що розвиток емоційного інтелекту – важлива складова безпечного середовища. Програми SEL активно використовують у США, Канаді, Австралії, а в Україні – в проектах Нової української школи та дошкільної освіти. Рекомендовано:

- вчити дітей розпізнавати свої емоції та емоції інших;
- розвивати навички вирішення конфліктів мирним шляхом;
- підтримувати культуру спілкування, доброзичливості та взаємодопомоги.

Культура позитивної дисципліни. Дослідники наголошують на важливості виховання без покарань та принижень. Відомий підхід Positive Discipline базується на партнерстві та співпраці. Рекомендовано:

- разом із дітьми створювати правила групи;
- замість покарання використовувати логічні наслідки та обговорення ситуацій;
- демонструвати повагу до дитини як до рівноправного учасника спільноти.

Інклюзивне та доступне середовище. Світові тенденції вказують на важливість створення середовища для дітей з різними потребами.

В Україні активно впроваджуються інклюзивні практики, які враховують не лише фізичну доступність простору, а й толерантність, повагу до різноманіття.

Приклад: використання піктограм, адаптованих матеріалів, створення затишних зон для усамітнення, якщо дитина цього потребує.

Педагогіка партнерства. Є одним із дієвих стратегій формування безпечного середовища, що сприяє взаєморозумінню, розвитку комунікації, відповідальності та партнерства між усіма учасниками освітнього процесу. Практичні інструменти педагогіки партнерства:

- *Ранкові кола – традиція довіри та єднання.* Ранкові кола стають справжнім ритуалом єдності групи. Це час, коли кожна дитина може висловитися, поділитися своїми почуттями чи думками, а також почути інших. Такі зустрічі розвивають навички комунікації, формують відкритість, вчать висловлювати свої емоції у безпечному просторі.
- *Правила групи, створені разом із дітьми.* Важливо не просто оголосити правила, а й дати дітям можливість самим долучитися до їх створення. Це підсилює відчуття відповідальності та справедливості, а також вчить дітей домовлятися й дотримуватися спільних домовленостей.
- *Партнерські й кооперативні ігри.* Спільні ігри, у яких важлива не перемога над іншими, а взаємодія та допомога одне одному — це чудова практика для розвитку командної роботи та соціальних навичок.
- *Куточки емоцій – простір для внутрішнього комфорту.* У групі варто облаштувати місце, де дитина зможе заспокоїтися, побути наодинці або поговорити про свої емоції.
- *Практики доброзичливого спілкування.* Формування культури спілкування починається з простих речей – уміння дякувати, висловлювати підтримку та компліменти.
- *Вільний простір для творчості.* Для розвитку креативності важливо створити середовище, де можна експериментувати, творити без страху зробити щось не так.

Для створення безпечного осередку в закладі дошкільної освіти педагогам потрібно:

- створити простір безпеки (відповідне облаштування приміщення);
- створити емоційно комфортну атмосферу;
- організувати розвивальний простір з урахуванням вікових та індивідуальних потреб;
- забезпечити особистісно орієнтований підхід до кожної дитини;
- виховувати через позитивний приклад та емоційну підтримку;
- проводити заняття з моделюванням небезпечних ситуацій та навчанням безпечної поведінки;
- використовувати у роботі сучасні інтерактивні методики (мультфільми, ігрові тренінги, квести на тему безпеки);
- своєчасно реагувати на небезпечні ситуації;
- використовувати партнерську взаємодію з батьками та колегами для формування єдиної стратегії виховання.

Психолог Ірина Крук наголошує: «В умовах сучасних викликів педагоги повинні навчати дитину не лише уникати небезпеки, а й бути відповідальною за власне здоров'я та життя».

Сьогодні завдання педагогів – створити простір, у якому кожна дитина відчуватиме себе у безпеці, улюбленою та цінною! Безпека – це не тільки про відсутність загроз. Це – про відчуття:

- я тут важливий;
- я можу бути собою;

- мої дії мають значення;
- якщо щось не вийде – мене підтримають.

Саме в такому середовищі дитина розкривається як активний дослідник світу.

Отже, створення безпечного простору для дітей у закладах дошкільної освіти є важливою умовою їх гармонійного розвитку, становлення особистості та соціалізації. Впровадження сучасних стратегій безпеки сприяє формуванню здорової, відкритої, щасливої дитини, готової до подальшого навчання та життя в суспільстві.

О.А. Бродовенко, вихователь
дошкільного навчального закладу (ясла-
садок) комбінованого типу №41 «Дударик»
Черкаської міської ради

ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** Дане питання є досить актуальним сьогодні. Питання безпеки дошкільнят стало для нас пріоритетним. Ми, дорослі, маємо подбати про створення безпечних умов для наших малят.*

У наш час дуже гостро постало питання про створення безпечного середовища у дошкільному навчальному закладі. Попри війну в Україні дитина дошкільного віку завжди залишається в центрі уваги дорослих і вона має перебувати в добробуті та безпеці.

В даний час дошкільні заклади надають освітні послуги в очному, змішаному та дистанційному форматі. Україна забезпечує безперервний розвиток дошкільнят враховуючи безпечні умови, дбає про життя та здоров'я учасників освітнього процесу.

Дитина, її життя і здоров'я – найвища цінність. Тож захистити її від можливих небезпек і навчити безпечно взаємодіяти з довкіллям (предметним, природним та соціальним) – одне з провідних завдань визначених у головному документі дошкільної освіти – Базовому компоненті.

У програмі «Дитина» чітко викладені вимоги щодо забезпечення життєдіяльності дітей. Для їх реалізації робота має вестися в таких напрямках: створення належних умов для безпечної життєдіяльності, формування елементарної життєвої компетентності з питань безпеки, виховання основ безпечної поведінки у дошкільнят.

Безпечне середовище – це простір у якому люди, зокрема діти, захищені від фізичних, психологічних та соціальних загроз. Безпечне середовище для дітей має всі умови для підтримки життя, здоров'я та емоційного благополуччя. У безпечному середовищі ризики, що можуть завдати шкоди, мінімізовані.

Психолог А. Маслоу потребу в безпеці розуміє як «невід'ємний елемент базової піраміди людських потреб, в яку він помістив її відразу після

фізіологічних потреб». Сьогодні, в часи існуючих конфліктів, виникає потреба в безпеці еквівалентно фізіологічним потребам. Відсутність безпеки викликає тривогу і відчуття небезпеки.

К. Хорні виокремлює дві потреби дитинства: потребу в задоволенні та потребу в безпеці, і розглядає останню як головну для розвитку дитини, бо в дитинстві важливо бути коханою, бажаною і захищеною від небезпеки.

У закладах дошкільної освіти виділяють такі ключові аспекти формування безпечного освітнього середовища:

Здоровий фізичний розвиток: безпечне освітнє середовище сприяє забезпеченню фізичної безпеки дітей, допомагаючи при цьому уникнути травм та нещасних випадків, сприяє розвитку здорового способу життя.

Соціальне та емоційне благополуччя: безпечне середовище створює відчуття безпеки та довіри у дітей, водночас сприяючи їхньому емоційному та соціальному розвитку. Вони можуть вільно виражати свої почуття, розвивати вміння спілкування та взаємодії з іншими.

Навчання безпеки та самозахисту: формування безпечного середовища допомагає дітям засвоїти правила безпеки, розпізнавати потенційні небезпеки, а також вміти захищати себе у різних ситуаціях.

Підтримка навчання та розвитку: безпечне середовище сприяє позитивному ставленню дітей до власного навчання та розвитку, допомагаючи при цьому знизити стрес та тривогу, що можуть виникати у них під час отримання нових знань.

Партнерство з батьками: формування безпечного середовища вимагає співпраці із батьками та родинами малят. Це сприяє підтримці дитини як вдома, так і в дошкільному закладі, а також сприяє створенню цілісної системи підтримки та виховання.

Широкомасштабне вторгнення Росії в Україну спонукає до того, щоб ми більше звернули свою увагу на безпечність освітнього середовища в дошкільних закладах. Діти дошкільного віку вразливі, схильні до тривожності і не можуть самостійно забезпечити собі захист і тому ми, дорослі, повинні турбуватися про їхнє фізичне і психічне здоров'я.

Законом України «Про повну загальну середню освіту» визначено безпеку в освітньому середовищі як «сукупність умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди».

07.04.2023 року Кабінетом Міністрів України ухвалено Концепцію безпеки закладів освіти в якій чітко прописано, що основною метою цього документа є організація рівних, належних і безпечних умов здобуття освіти та педагогічної діяльності. Реалізація Концепції в ЗДО дозволить педагогічним колективам:

- розробити стратегію створення безпечного освітнього середовища в ЗДО;
- впроваджувати чіткі алгоритми дій у разі небезпеки;
- систематизувати навчання для педагогів та дітей щодо дій у різних ситуаціях;

- забезпечити комфортне перебування в укриттях та захисних спорудах учасників освітнього процесу;
- запобігти проявам фізичного та психологічного насильства;
- дотримуватися прав і норм фізичної, інформаційної та психо-соціальної безпеки.

Щоб дошкільнята зростали повноцінно необхідно створити безпечний простір. Дорослі повинні турбуватися про фізичну безпеку, емоційну безпеку, доносити до дітей, що буде відбуватися на заняттях та впродовж дня. Потрібно, щоб діти розуміли, що поряд є дорослий, який може допомагати і підтримувати у впродовж дня. Такий безпечний простір потрібно забезпечувати у двох локаціях: в укритті та приміщенні групи.

Керівники закладів дошкільної освіти, повинні забезпечити безпечність території та приміщень закладу. Сьогодні одним із головних питань є облаштування та утримання укриттів. Контролювати щільність закритого укриття коли немає тривоги і в ньому не перебувають учасники освітнього процесу. Контролювати щоб виходи та входи у заклад, сховище, господарчі приміщення завжди були доступними і не захищені. Слідкувати щоб на території не було сторонніх (вибухонебезпечних) предметів. Говорячи про безпеку території слід перевіряти споруди, обладнання мають бути комфортними, доступними, а головне безпечними для дітей. Для того, щоб середовище було безпечним територія закладу повинна бути повністю огорожена, щоб не було доступу стороннього транспорту, територія повинна бути добре освітлена та добре озеленена. На території закладу не повинно бути отруйних грибів, ягід, рослин, колючих кущів та дерев. Потрібно регулярно здійснювати покіс трави та прибирання сухого листя та гілок. Ігрові майданчики, спортивний інвентар не повинен містити пошкоджень або інших загроз, які можуть травмувати дітей. Працівники закладу обов'язково повинні знати правила поведінки в умовах надзвичайних ситуацій, вимоги охорони праці, правила пожежної безпеки. На території закладу повинні бути підказки: план-схеми евакуації, місця розташування електричних щитків та засобів пожежогасіння. Потрібно вчити дітей звертати увагу на напрямки руху, на стрілочки, які зображені на планах евакуації. Щоб уникнути паніки під час надзвичайної ситуації потрібно щоб дії дорослих та дітей були доведені до автоматизму. Для цього потрібно щоб в закладі періодично проводились тренувальні евакуації.

Сайт Міністерства освіти і науки України пропонує «Пам'ятку керівника закладу дошкільної освіти щодо організації роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності» (упорядник Олена Швачова), яка чітко окреслює алгоритм дій керівника закладу та надає чіткий перелік основних документів, що регулюють питання охорони праці, безпеки життєдіяльності в закладі дошкільної освіти. Пам'ятку створено з урахуванням реалій сьогодення та дії правового режиму воєнного стану в Україні, яка містить алгоритм щодо організації освітнього процесу, практичні матеріали з охорони праці та безпеки життєдіяльності. Серед них:

- покроковий алгоритм для керівника закладу дошкільної освіти щодо відкриття закладу після простою;
- корисні матеріали про мінну безпеку;
- рекомендації щодо пожежної безпеки та ведення електрогосподарства;
- утримання території;
- містить перелік основних документів, що регулюють питання охорони праці, безпеки;
- життєдіяльності в закладі дошкільної освіти;
- листи Міністерства освіти і науки України щодо організації освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні;
- матеріали для педагогів та батьків щодо психолого-педагогічного супроводу (безпеки) дітей дошкільного віку.

У закладі дошкільної освіти мають бути створені умови для фізичного розвитку та якісного харчування.

На думку А. Гірник, до загроз, що містяться у просторово-предметному компоненті середовища, відносяться наступні: незадоволення потреби у фізичній активності внаслідок тісноти приміщень, загрози фізичному здоров'я (постави, зір та ін.), нефізіологічні меблі та освітлення, недостатнє провітрювання, а також неналежна оснащеність освітнього процесу дидактичними матеріалами.

Педагоги закладів дошкільної освіти мають проводити освітню діяльність з таких напрямків, а саме:

- правила дорожнього руху;
- пожежна безпека;
- здоров'я та хвороби;
- безпека в побуті;
- безпека в природі;
- поведінка з незнайомими та знайомими людьми;
- безпечні та небезпечні предмети.

Створення безпечних та комфортних умов для перебування дітей в закладах дошкільної освіти є головним завданням роботи колективу закладу. У групах має бути достатньо простору для різних видів діяльності, дотримання зонування, осередки за інтересами.

Сьогодні надважливо створити умови для збереження життя та здоров'я дітей саме тоді, коли за вікном війна в активному словнику дорослих та й дошкільників з'явилися нові поняття: несприятливі та небезпечні ситуації, загроза балістики, ракетна небезпека, безпечне укриття і т.п.

***В.В. Гончар**, вихователь
центру розвитку дитини «Сонечко»
с-ща Драбів Драбівської селищної ради
Черкаської області*

НОВІ ПІДХОДИ ДЛЯ СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ МАЛЕНЬКИХ УКРАЇНЦІВ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Анотація. В статті проведено аналіз значущості безпечного і комфортного середовища в дошкільних закладах України. Розглянуто можливість і важливість безпечного, багатофункціонального, мобільного простору, оснащеного сучасними технологіями, технічними засобами. Механізм створення безпечного освітнього середовища в закладах освіти, який ґрунтується на принципах: виховання і навчання дитини в комфортних умовах та передбачає гармонійні відносини між дитиною і педагогом.

Освітнє середовище це система впливів та факторів формування особистості дитини, можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні. Є три складові безпечного освітнього середовища, а саме:

- безпечні й комфортні умови праці та навчання;
- відсутність дискримінації та насильства;
- створення інклюзивного і мотивувального простору.

Виділяють декілька компонентів безпечного середовища.

Фізична безпека:

- предметно-просторове середовище та відповідність приміщень санітарно-гігієнічним нормам;
- наявність безпечного інвентарю;
- матеріальна технічна база.

Психологічна безпека:

- позитивний мікроклімат в групі (відносини між дітьми, між педагогами і дітьми, між педагогами і персоналом дошкільного закладу та між педагогами і батьками дітей)
- емоційний стан дітей;
- навчання саморегуляції дітей.

Соціальна безпека:

- навички комунікації;
- толерантне ставлення;
- попередження булінгу;
- відсутність дискримінації та насильства.

Освітня безпека:

- розвиток культури безпечної поведінки через інтерактивні методи навчання.

Створення безпечного середовища у ЗДО – це спільна робота вихователів, батьків дітей та адміністрації дитячого садка. Потрібно створити такі умови і безпечне середовище, яке сприяє розвитку та навчанню дітей.

В реаліях сьогодення змінюються вимоги до безпечних умов перебування дітей в дошкільному закладі.

Окреме питання укриття. Це великий недолік, який не продумали багато років тому. Укриття та підвали, як укриття в освітніх закладах не планувались.

За ці три роки в дошкільних закладах побудували укриття, відремонтували та переобладнали підвали під укриття. Обладнали всім необхідним для дітей,

щоб заклади дошкільної освіти мали змогу працювати під час військового стану. Коли лунає сигнал тривоги, то укриття – це найбезпечніше місце для всіх учасників освітнього процесу. Дошкільні заклади, в яких відсутнє укриття, працюють в дистанційному режимі.

Більш ґрунтовного розгляду потребує питання створення безпечного освітнього середовища для інклюзивних груп. Для дітей з особливими освітніми потребами, які відвідують дитячий садок, висувуються окремі вимоги до безпеки освітнього середовища, з врахуванням потреб дітей.

В європейських країнах в дошкільних закладах акцент ставиться на розвиток незалежності та самостійності дитини, розвиток особистих, соціальних, технічних і практичних навичок. Дітей готують змалку до самостійного життя. Щоб діти вміли приймати самостійно рішення, працювати в команді і найголовніше – бути щасливими.

Середовище в наших дитячих садках і закордонних відрізняється, але є багато і спільного. Дітей виховують патріотами своєї країни. Рідна мова – обов'язкова.

Змінюється світ, системи, люди. І до безпечного середовища вимоги змінюються теж. Ми виховуємо нове покоління. А для цього потрібні зміни, щоб безпечне середовище сприяло вихованню щасливої дитини. Альтернативою державним та комунальним закладам дошкільної освіти наразі виступають приватні. Різниця в державних і приватних відчувається. Приватні заклади мають більше ресурсів для створення кращого простору для розвитку в дитини самостійності, незалежності, соціалізованості.

Державний дитячий садок	Приватний дитячий садок
➤ матеріальне забезпечення на низькому рівні; ➤ кількість дітей 10-20; ➤ забезпечення технічними засобами – майже відсутнє; ➤ вихователі пенсійного і передпенсійного віку; ➤ зарплати у вихователів низькі, мінімальні.	➤ матеріальне забезпечення на високому рівні; ➤ кількість дітей 5-10; ➤ технічними засобами забезпечені (TV, комп'ютер, ноутбуки, планшети, інтернет); ➤ вихователі – молодь; ➤ зарплати у вихователів високі.

Моє бачення яким має бути безпечне середовище:

- облаштоване укриття, тепле з меблями, іграшками, атрибутами для освітнього процесу і комфортного перебування дітей;
- сучасні ігрові майданчики на території дитячого садка, охоронна система, огорожений. Сучасні споруди із дерева та міцного пластику.

Групова кімната повинна бути забезпечена засобами ІКТ, інтернетом, для організації освітнього процесу з дітьми.

В групових кімнатах потрібно створювати безпечне середовище так, щоб дітям було безпечно перебувати і переміщатися в просторі. Меблі повинні бути дитячі, сучасні, відповідати вимогам санітарного регламенту.

Правильно організоване предметно-ігрове середовище має розвивальний вплив, і спонукає дитину до активності пізнавальної діяльності, і впливає на емоційний стан. Організовуючи безпечний простір потрібно враховувати вік

дитини. Наповнюваність в групі повинна відповідати віку дитини, бути естетичним, не перевантаженим, цікавим. Осередки в просторі повинні бути різноманітними, мобільними, варіативними, що легко можуть трансформуватись.

У нас створені такі осередки для організації освітньої та ігрової діяльності:

- сюжетно-рольові («Лікарня», «Перукарня», «СТО», «Магазин», «Гаражі», «Кухня», та інші);
- конструктивно-будівельний (різні конструктори, будівельні матеріали, викидний матеріал);
- осередок освітньої діяльності (цифри, букви, ручки, навчальні матеріали, картки, набори математичні);
- куточок з настільними і дидактичними іграми (мозаїка, лото, доміно, пазли) різні дидактичні ігри та місце, де гратись цими іграми;
- книжковий куточок (книжки);
- осередок спортивних ігор;
- куточок усамітнення чи релаксації;
- музичний куточок (музичні інструменти);
- патріотичний куточок (символи: герб, гімн, прапор);
- етнографічний куточок (національні символи: квіти волошки, мак, калина, пшеничні колоски, ляльки-мотанки, хлопчик і дівчинка в українських костюмах);
- театралізований куточок (різні види лялькових театрів, костюми та атрибути до театральних костюмів, маски, капелюхи, окуляри і т.д. Можна скласти все це у гарні коробки чи корзини на полиці чи у куточку);
- куточок творчості (фарби, олівці, пластилін, глина, намистини, папір, ножиці, клей, розфарбовки, пісок, тісто, кава, сіль, різне насіння, спиці для в'язання, швейна машинка, в'язальні крючки, відрізи тканин, крейда, мотузки, стрічки, лупа, покидьковий і природній матеріали).

Спальня кімната повинна бути із дзеркалом та полочкою, де можна покласти заколки, обручі, гребінець.

В роздягальній кімнаті повинен бути м'який куточок, куточок для батьків від вихователів, а також виставковий куточок для дитячих робіт.

Музичний зал і спортивний зал оснащені необхідними атрибутами і технічними засобами.

Розміщення та наповнення деякий мобільних куточків можна періодично змінювати.

Наприклад: до свят «Нового року», «Весни», «Великодня», або до зміни пори року відповідно змінювати матеріали. Прикрашати кімнату до різних релігійних свят. Ознайомлювати з традиціями українського народу.

Організація освітнього простору, різноманітність матеріалів, обладнання та інвентарю в приміщенні та на майданчику повинні забезпечувати: ігрову, пізнавальну, дослідницьку та творчу активність всіх вихованців. Рухову активність дітей проводити в іграх, змаганнях, розвагах. А це і фізичне здоров'я і емоції.

Кожна дитина унікальна, і з захопленням відкриває для себе навколишній світ, прагне використовувати все, що їй дано, для різноманітних видів діяльності. Для цього навколо дитини потрібно моделювати навчально-розвиваюче безпечне середовище, в якому вона живе і вчиться самостійності, отримує досвід, емоції.

Мета педагога на сучасному етапі моделювати, проектувати, видозмінювати і робити безпечним освітнє середовище для навчання і розвитку маленького щасливого українця.

О.А. Здір, вихователь
дошкільного-навчального закладу (ясла-садок)
комбінованого типу №89 «Віночок»
Черкаської міської ради

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОМФОРТУ ДІТЕЙ В ДИТЯЧОМУ САДКУ

***Анотація.** Дошкільний заклад – це місце, де діти повинні відчувати себе в безпеці, вільно висловлювати свої думки та почуття. В ньому повинні бути створені безпечні умови для навчання та праці, комфортна міжособистісна взаємодія педагогів, дітей та батьків.*

Сучасні діти відрізняються від дітей попередніх поколінь більше, ніж коли-небудь. У них повністю відсутнє почуття провини. Вони не реагують на примуси, нотації, покарання, заборони і інші загальноприйняті методи виховання, якими користуються вихователі і батьки. Сучасні діти відгукуються на повагу до них, як до розумних осіб, повагу до їх проблем, які для них не менш складні, ніж дорослі труднощі для їх батьків. Вони не завжди поведуться так, як хотілося б нам. Діти потребують, щоб їх зрозуміли. Кращий спосіб пізнати дітей, це спілкуватися з ними. Доцільно перерахувати основні принципи виховання сучасних дітей:

- поведіться з ними шанобливо, не принижуйте їх;
- завжди надавайте їм свободу вибору;
- допомагайте дітям приймати самостійні рішення, коли це стосується їхньої дисципліни;
- завжди пояснюйте дітям, чому ви даєте їм якісь інструкції;
- зробіть дітей своїми партнерами в їх власному вихованні;
- формуйте у дітей почуття безпеки, підтримуючи їх починання.

Психологічний комфорт для дитини в дитячому садку визначається зручністю розвивального середовища і позитивного емоційного стану, відсутністю напруги психічних і фізіологічних функцій організму. За визначенням Всесвітньої Організації Охорони здоров'я, душевне благополуччя є однією з головних складових здоров'я людини. Тому так важливо з ранніх років берегти психологічне здоров'я дошкільнят. Забезпечення психологічного комфорту у дітей в дошкільному закладі - найважливіше завдання педагогічного

колективу. Від цього багато в чому залежить результативність педагогічної діяльності, сформованість знань, умінь, навичок у дітей, успішність в шкільному навчанні. Ефективність виховання і навчання дітей в дошкільному закладі, їх психологічне благополуччя залежить від того, які почуття викликає та чи інша діяльність, режимний момент, ситуація, як дитина переживає свої успіхи і невдачі, відношення до себе дорослих і однолітків.

Загальна атмосфера і настрої групи визначаються, незважаючи на індивідуальні особливості дітей, дорослими. Можна виділити критерії, які створюють психологічний комфорт дитини у дитячому садку:

Спокійна емоційна обстановка у сім'ї. Емоційна стабільність і відсутність психологічної напруги у сім'ї дитини робить великий вплив на психологічних комфорт дитини в дитячому садку.

Стабільний розпорядок дня. Для дошкільника важливо, щоб розпорядок дня був стабільним. Дитина, яка звикла до певного режиму, більш урівноважена. Вона складає собі послідовність занять, зміни видів діяльності впродовж дня і заздалегідь налаштовується на них. Спокійне життя, відсутність поспіху, розумна збалансованість планів дорослих – необхідні умови для нормального життя і розвитку дитини.

Комфортне предметно-розвивальне середовище. Предметне середовище має бути насиченим, трансформованим, поліфункціональним, доступним і безпечним, повинне мати характер відкритої, незамкнутої системи, здатної до коригування і розвитку.

Стиль поведінки вихователя. Передусім, вихователь сам має бути спокійний і доброзичливий. Потрібна рівна манера поведінки з дітьми. Педагогові необхідно відстежувати свій психологічний стан, щоб не допустити агресивних спалахів і апатичної втоми. Неприпустимі психологічний тиск на дітей і грубощі з ними. Психологічне здоров'я дошкільнят – це турбота кожного дорослого, який знаходиться поряд з дитиною. Дуже важливо, з яким настроєм дитина переступить поріг дитячого садка. Хочеться бачити кожну дитину, яка йде в дитсадок, щасливою, не обтяженою турботами. Кожен батько і вихователь, може допомогти дитині бути щасливою і задоволеною, як в сім'ї, так і в дитячому садку. Саме той дорослий, який не розчинився в почутті власної важливості, готовий допомогти в розвитку дитини.

Дуже важлива проблема спілкування дітей, їх уміння розуміти один одного, розрізняти настрої свого товариша, приходити на допомогу. У ранньому віці, щоб допомогти дитині придбати ці навички, потрібно розвивати дрібну моторику рук, для розвитку координації, уваги, спостережливості, зорової і рухової пам'яті, мови. Розвиток навичок дрібної моторики важливий ще й тому, що усе майбутнє життя дитина потребуватиме використання точних, координованих рухів кистей і пальців. Вони потрібні для того, щоб одягатися, малювати і писати, а також виконувати величезну кількість різноманітних побутових і навчальних дій. У середовищі однолітків, дитина може вільно проявляти свої індивідуальні особливості. До кінця шкільного віку особливістю дитячого спілкування є його нерегламентованість і розкутість. В спілкуванні з

однолітками дитина вчиться: виражати себе, керувати іншими, вступати у різноманітні відносини.

У спілкуванні з дорослими дитина дізнається, як потрібно говорити і робити, слухати і розуміти іншого.

В роботі з дітьми необхідно використовувати настільні і дидактичні ігри, які допомагають не лише засвоєнню, закріпленню знань, оволодінню способами пізнавальної сфери, але і спрямовані на формування навичок спілкування і взаємодії, на емоційний розвиток. За допомогою дидактичних посібників діти вчаться жити в гармонії з собою і навколишнім світом. Творчий процес дозволяє дітям збагатити свій досвід, краще зрозуміти себе, вільно виражати свої думки і почуття, мрії і надії, а також сформувати уміння подумки оперувати уявленнями і образами, і перетворювати їх. У процесі такої діяльності напрацьовуються нові важливі уміння, удосконалюється моторика рук, уміння спокійно і зосереджено працювати за столом. Якщо дитина приходить в дитячий садок без настрою, або ж у неї псується настрій протягом дня, необхідно виправляти цю ситуацію. Для цього можна використовувати іграшки для регулювання негативних емоцій дітей: різні молоточки, чарівні палички і таке інше. Страх і поганий настрій можна покласти в «Мішечок для крику», якщо дитина на когось злиться або ображена, вона може виразити свою образу, або просто покричати в цей «Мішечок». Для прояву гарного настрою можна виготовити коробочку, куди діти можуть «Складати» або «Брати» радість і любов. Можна використати дзеркало, як «Дзеркало-посмішка», для того, щоб дитина подивилась в нього і посміхнулася. Дітям завжди стає весело після цього. Для виплеску агресивних проявів можна зробити «Грушу для биття». Коли дитина б'ється, вихователь пояснює їй, що бити дітей – це погано, їм боляче і образливо, а ось побити грушу для биття дуже навіть можна.

Для кращого розуміння емоційного стану дітей, можна зробити «Куточки настрою». Уранці і впродовж дня дитина може за допомогою емоційних картинок показати свій настрій. Завдяки цьому, вихователеві легше знайти підхід до сумної, засмученої дитини і підтримати її. Для дітей, які часто вступають у конфлікти, необхідно зробити «Коробочку для примирення», вона допомагає дітям, які посварилися, в ігровій формі помиритися одне з одним. Після такого примирення діти сваряться набагато рідше. Батьки також здатні створити сприятливу атмосферу навколо дитини, завдяки якій вона із задоволенням відвідуватиме дитячий садок.

Можна використовувати ігри з природнім матеріалом. Вони розвивають у дітей художні здібності, естетичні смаки, фантазію, творчу уяву, пам'ять, мислення, увагу, розвиток дрібної моторики. Під час гри діти набувають знання шляхом самостійного пошуку, дослідницької діяльності. В процесі гри і після її завершення, діти отримують велику емоційну насолоду, підвищується їх життєвий тонус, піднімається настрій. Дидактичні ігри та ігри з природнім матеріалом сприяють накопиченню життєвого досвіду та допомагають естетичному вихованню дітей.

Для розвитку дрібної моторики та уяви можна використовувати різну крупу (манка, рис, пшоно, дрібні макарони). Крупу можна використовувати як під час проведення різних видів занять, так і для виготовлення аплікації.

Для зняття негативних емоцій, агресивних проявів, для подолання гіперактивних проявів, для розкриття власного «Я» дитини, можна скористатись прийомами арттерапії. Доцільно використати наступні вправи: «Намалюй безпечну кімнату», «Намалюй улюблену річ», «Намалюй свій настрій». Щоб поліпшити психологічне самопочуття дітей, процес малювання необхідно супроводжувати музикою (бажано вибирати класичну музику). Музика викликає у дітей певну вібрацію, яка спричинює за собою психічну реакцію. Дітям можна пропонувати малювати все, що вони заохочують, поки звучить музика, і користуватись тим, що їм подобається, олівцями, фарбами, кольоровою крейдою.

В роботі з батьками необхідно дотримуватись наступних принципів:

- відкритість дитячого садка для сім'ї;
- співпраця педагогів і батьків у вихованні дітей;
- відсутність формалізму в організації роботи з сім'єю;
- створення активного розвивального середовища, яке забезпечує єдині підходи до розвитку особистості в сім'ї і дитячому колективі.

Можна виділити основні форми комунікації з батьками:

- загальне дозвілля, свята;
- участь батьків у виставках;
- організація днів відкритих дверей;
- організація міні-бібліотеки;
- семінари-практикуми;
- усні педагогічні журнали;
- ігри з педагогічним змістом.

Необхідно зацікавлювати батьків і дітей в організації виставок, які допомагають поглибити комунікацію між дітьми та батьками, а саме:

- виставка дитячої творчості;
- виставка творчості дорослих спільно з дітьми;
- виставка іграшок для ігор дома;
- виставка дитячої літератури для сімейного читання;
- виставка педагогічної літератури для сімейного читання.

Психологічний комфорт є однією із складових безпечного простору закладу дошкільної освіти. Таким чином, створення психологічного комфорту, ефективність роботи дошкільного закладу та сім'ї, залежить від того, наскільки професійно організована співпраця цих ланок. І пам'ятаємо, що вона вимагає педагогічних знань, професійних умінь та диференційованого підходу до кожної дитини.

СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНИХ УМОВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Анотація.** У статті розглядаються ефективні інструменти створення безпечних умов розвитку дошкільників: організація фізично безпечного простору, навчання дітей правилам безпечної поведінки, забезпечення емоційного комфорту, а також співпраця з батьками.*

Облаштування закладу дошкільної освіти – це не лише краса та комфорт, це ще й безпека. Освіта, виховання, розвиток дитини мають відбуватися в атмосфері захищеності та психологічного комфорту. У дошкільному закладі їх створює, зокрема, розвивальне середовище. Тому воно має бути безпечним як щодо гігієни, умов життєдіяльності загалом, так і в морально-психологічному аспекті.

Розвивальне предметне середовище проєктують і моделюють так, аби повноцінна освітня робота з вихованцями могла тривати упродовж усього періоду перебування дітей у закладі, а саме під час різних режимних процесів, у різних видах організованої та самостійної діяльності дітей як у приміщеннях, так і на майданчиках, інших ділянках території закладу, передбачених для освітньої роботи. За допомогою такого предметного середовища педагоги створюють необхідні умови, що забезпечують особистісне зростання кожної дитини.

Умова створення безпечного освітнього середовища – забезпечення здорових і нешкідливих умов навчання, виховання і праці, тобто забезпечення БЖД: охорони здоров'я, пожежної, радіаційної безпеки, безпеки дорожнього руху, цивільного захисту, запобігання побутовому травматизму тощо.

Критеріями безпечного освітнього середовища закладу дошкільної освіти є:

- наявність безпечних умов навчання та праці;
- комфортна міжособистісна взаємодія;
- відсутність будь-яких проявів насильства;
- дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки.

Для того щоб створити належні, безпечні, доступні умови розвитку дошкільників потрібно оцінити освітнє середовище в різних умовах. Після оцінювання освітнього середовища необхідно зафіксувати, що в закладі є, а чого бракує. Наприклад, чи достатнім є матеріально-технічне забезпечення, обладнання, чи якісно прибирають приміщення тощо. Для збору інформації використовуються методи спостереження та опитування. Оформляються результати за «Формою спостереження за освітнім середовищем у закладах дошкільної освіти», анкетуванням педагогів та батьків, інтерв'ю.

У шкалі оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти ECERS – 3 вказано, що жодне середовище, котре стимулює дитячий розвиток, не

можна вважати абсолютно безпечним для дошкільників. Тому метою Параметра №11, як і всіх інших, у яких розглядаються питання безпеки життєдіяльності дітей, є якомога більше знизити ризики травмування дітей шляхом мінімізації потенційних загроз і забезпечення належного рівня догляду за ними, що відповідатиме віковим і особистісним можливостям кожної дитини в групі.

Безпечним і комфортним можна назвати таке освітнє середовище, де цінують емоції, почуття та переживання у процесі взаємодії дорослих і дітей. У такому середовищі прагнуть задовольнити базові потреби всіх учасників освітнього процесу, а саме: допомагати та підтримувати у будь-яких ситуаціях; зберігати та підвищувати самооцінку; надавати можливість пізнавати та діяти; розвивати здібності й можливості.

Насамперед на безпечне освітнє середовище впливає:

- *якість міжособистісних відносин* – позитивні фактори (довіра, доброзичливість, схвалення, толерантність); негативні фактори (агресивність, конфліктність, ворожість, маніпулятивність);
- *захищеність в освітньому середовищі* – оцінка відсутності насильства у всіх його видах, формах для всіх учасників освітнього простору.

Щоб покращити безпечні умови в закладі, оптимізується простір та облаштовуються приміщення. При оформленні приміщення необхідно надавати перевагу кольорам теплої пастельної гами, якісним текстилю та фурнітури, забезпечити достатнє освітлення та провітрювання, прикрасити приміщення живими рослинами і головне наповнити середовище предметами за функціональним призначенням, щоб забезпечити різні види активності дитини та її самостійної діяльності, подумати про стіни та підлогу, що «говорять». Наприклад, інтерактивна підлога – це система, що реагує на будь-які рухи та жести. Завдяки проєктору з датчиками руху зображення стає чутливим і «відповідає» на дії дитини. По інтерактивній підлозі можна ходити і навіть бігати. Від кожного руху зображення змінюватиметься.

Меблі та обладнання повинні відповідати зросту та віку дітей. Важливо їх закріпити, щоб уникнути падіння, розміщувати з урахуванням гостроти зору, слуху, анатомо-фізіологічних показників дошкільників. Маркування меблів в закладі дошкільної освіти – одна з вимог гігієни. Для цієї мети використовують різноманітні картинки: зображення іграшок, звірів, мультгероїв. Використовується маркування за кольорами. Зручно, коли меблі мобільні, коли можна переставити невисокі шафи, столи, тумби, створити своєрідні закутки для ігор вихованців.

Простір має бути поділений на відповідні осередки для різних видів діяльності дітей. Це дозволяє забезпечити комфортні умови для гри, навчання, спілкування, відпочинку та інших видів активності. З освітніх осередків у групових приміщеннях виокремлюють: ігровий з локаціями для ігор: сюжетних, конструкторсько-будівельних, настільних, спортивних, інтелектуальних; природничий; книжковий; музичний; усамітнення; самостійної художньої, театралізованої, освітньо-пізнавальної діяльності; батьківський; виставковий.

Матеріали в таких осередках повинні бути згруповані за функціональним призначенням і відповідно розміщені, що сприяє легкому орієнтуванню дітей у просторі. Іграшки, ігрові модулі, розвивальні макети, різні атрибути добирати та розміщувати з урахуванням особливостей розвитку ігрової діяльності вихованців у різні вікові періоди. Постійно здійснювати сенсорні стимули в осередках, щоб забезпечити пізнавальну та творчу активність малят. Важливо, щоб усі осередки діяльності були чітко визначені та окреслені. Також необхідно, аби матеріали та обладнання в них були позначені відповідним чином. Усі предмети мають бути доступними для дітей, щоб їх можна було брати, використовувати. Усе що є безпечним і відповідає віковим і пізнавальним потребам дошкільнят розміщувати на відкритих полицях. Тоді у сприйнятті дитини цей стимул спрацьовуватиме так: бачу, хочу взяти, можу взяти, можу діяти сам, хочу і можу діяти з партнерами.

Меблі та інше оснащення групи: ширми, екрани, вітрини мають бути розташовані так, щоб діти могли безпечно пересуватися з одного осередку до іншого, не заважаючи одне одному. Аби уникнути скупченості дітей і конфліктів у групових осередках, важливо не лише раціонально розмістити їх у просторі, а й спільно з вихованцями виробити прості правила діяльності в них. Такі правила варто встановити стосовно тривалості перебування у центрі кількості учасників, способу переходу до іншого осередку, користування обладнанням тощо. У цьому може допомогти дошка вибору – технологія голландської системи особистісно орієнтованої освіти. Вона виглядає як набір піктограм, які позначають осередки для різних видів самостійної діяльності дітей. За допомогою дошки дошкільники обирають, чим хочуть займатися, залишаючи позначку біля певної піктограми. Організація простору повинна передбачати можливість роботи як з усією групою, так і з підгрупами та індивідуально. Особливу увагу слід приділяти зонуванню гучних та тихих видів діяльності – вони мають бути відокремлені таким чином, щоб не заважати дітям. Важливо забезпечити оглядовість простору для педагога, щоб він мав змогу спостерігати за діяльністю дітей у всіх осередках одночасно.

Матеріали та дитячі роботи бажано розміщувати на рівні очей дітей, що сприяє їх залученню до самостійної діяльності.

Обов'язковим є наявність місця, де діти можуть зберігати особисті речі. Осередки мають стимулювати дітей до вільного вибору діяльності та матеріалів згідно з власними бажаннями.

Окрему роль відіграє візуалізація поточної роботи – на стінах доцільно розміщувати зразки дитячої творчості, інформацію для дітей та батьків. Усі матеріали мають бути позначені таким чином, щоб діти могли легко зрозуміти їх призначення.

Отже, грамотна організація осередкового простору є потужним засобом педагогічного впливу, що сприяє формуванню в дітей самостійності, впевненості у своїх діях і розвитку ключових компетентностей.

Покращення умов розвитку дошкільників значною мірою залежить від педагогів, які забезпечують: безпечний освітній простір у групі, на майданчику,

в укритті тощо; навчання дітей основам безпечної поведінки через інтерактивні заняття, рольові ігри, бесіди; спостереження за психологічним станом дітей, виявлення можливих конфліктних ситуацій та їхнє врегулювання; використання здоров'язбережувальних технологій, рухливих ігор та фізичних вправ; проведення навчальних евакуацій, ознайомлення дітей із правилами поведінки в надзвичайних ситуаціях; підтримку інклюзивного середовища, де кожна дитина відчувається прийнятою; взаємодію з батьками для обговорення питань безпеки дітей.

Здобувачі дошкільної освіти мають дізнаватися про правила безпечної поведінки не тільки від педагогів, а і від батьків. Тому доцільно організувати такі освітні заходи: «Тиждень безпеки», «Безпека на дорозі», «Обережно вогонь», передбачаючи взаємодію всіх учасників освітнього процесу. Наприклад, Тиждень безпеки життєдіяльності, коли дорослі звертають особливу увагу на пізнавальне наповнення поняття «безпека» та на моделювання життєвих ситуацій безпечної поведінки. Це період, коли психологічно готують вихованців належно поводитися у разі повідомлення про небезпеку: адекватно сприймати інформацію, не панікувати; уважно слухати дорослих; виконувати практичні дії.

Під час воєнного стану дорослим необхідно убезпечити дітей. Потрібно не лише оберігати їх, а й навчити дбати про себе самостійно. Слід формувати в дошкільників базові навички безпечної поведінки в різних ситуаціях. Тому під час освітнього процесу особлива увага приділяється інформуванню дітей, а саме:

- які заборони та обмеження діють під час воєнного стану;
- що таке «валіза безпеки», що туди покласти;
- як діяти під час повітряних тривог (у дитсадку, вдома, на вулиці, в укритті, тощо);
- що робити у разі виявлення вибухонебезпечних предметів.

Навчаючи дітей безпечної поведінки, важливо не залякати їх, не зменшити їхньої зацікавленості навколишнім світом, а виховати розумну обережність.

Нещодавно в Україні презентовано «Посібник з культури безпеки для дошкільнят. Методичні рекомендації і плани занять», розроблений Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» у межах проєкту «Підтримка педагогів закладів дошкільної освіти та супровід дітей у надзвичайних ситуаціях» за підтримки ЮНІСЕФ та Міністерства освіти і науки України. Він покликаний допомогти педагогам навчати дітей основ безпеки, створити комфортне середовище засноване на довірі та підтримці. Посібник містить рекомендації для створення безпечного та емоційно комфортного середовища, серед яких уміння облаштувати простір, що сприятиме відчуттю захищеності, техніки заспокоєння, які допоможуть малюкам у кризових ситуаціях.

Організація ефективного і безпечного освітнього середовища передбачає наявність укриття. Організувати та облаштувати його в закладі дошкільної освіти потрібно з позиції безпеки та комфорту дітей, відповідно до вимог ДСНС. Варто продумати достатнє освітлення з різними варіантами включення.

Підняти настрій в укритті та відволікти дітей допоможуть художнє оформлення та доречне декорування стін. Для підтримки психологічного

комфорту передбачити ігрові та розвивальні осередки. В укритті має бути дидактичне обладнання: технічні засоби, дидактичні матеріали, настільно-друковані ігри, різні види театрів, набори для творчої діяльності.

Для покращення співпраці з батьками у забезпеченні безпеки дітей необхідно регулярно оновлювати інформацію, щоб вона залишалася актуальною, використовувати різноманітні форми роботи. Педагогам потрібно ознайомлювати батьків з особливостями емоційних реакцій дітей і дорослих на надзвичайну ситуацію, пропонувати рекомендації щодо поліпшення власного емоційного стану, проводити консультації за запитом.

Для взаємодії в дистанційному форматі використовувати різні засоби комунікації:

- групи в месенджерах Viber, Telegram;
- електронну платформу ZOOM;
- телефонний зв'язок;
- електронну пошту.

Актуальну інформацію для батьків вихованців доречно публікувати на сторінці закладу дошкільної освіти в соціальній мережі Facebook.

Комплексний підхід до покращення безпечних умов у закладі дошкільної освіти передбачає фізичний, психологічний та інформаційний захист дітей. Залучення всіх учасників освітнього процесу сприяє ефективній реалізації безпечних заходів. Постійний моніторинг та вдосконалення безпечного освітнього середовища надасть здобувачам освіти можливість знаходити правильне рішення в нестандартних ситуаціях, самостійно та творчо мислити, адаптуватися до умов, які швидко змінюються, і впевнено почуватися у майбутньому.

*Л.В.Ленда, вихователь
Центру розвитку дитини «Сонечко»
с-ща Драбів Драбівської селищної ради
Черкаської області*

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ТА ЕМОЦІЙНО ЗБАГАЧЕНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНЯТ

***Анотація.** Дошкільний вік є визначальним для формування особистості дитини, адже саме в цей період закладаються основи її розвитку. Безпечне та емоційно збагачене середовище сприяє гармонійній адаптації дитини до суспільства та успішному навчанню в майбутньому. Емоційний стан дитини безпосередньо впливає на її поведінку та навчальну діяльність, тому створення безпечного середовища, де вона відчуває себе захищеною, є надзвичайно важливим. Гра, як провідний вид діяльності в дошкільному віці, не лише розважає, але й сприяє всебічному розвитку дитини, навчаючи соціальним навичкам та правилам безпеки. Враховуючи сучасні виклики та стресові*

ситуації, з якими стикаються діти, ігри є потужним інструментом для формування навичок безпечної поведінки.

Дошкільне дитинство – важливий етап становлення особистості. В цей період закладаються основи фізичного, інтелектуального, емоційного та соціального розвитку. Від того, наскільки сприятливим буде середовище, в якому зростає дитина, залежить її здатність до навчання, спілкування, творчості та адаптації до суспільства.

Як зазначено в Базовому компоненті дошкільної освіти, головна мета дошкільної освіти – формування всебічно розвиненої, здатної до життєвої компетентності особистості, готової до подальшого навчання та життя в суспільстві. Досягнення цієї мети неможливе без створення безпечного та емоційно збагаченого середовища, де кожна дитина відчуває себе захищеною, прийнятою та цінною.

Програма розвитку дитини дошкільного віку «Дитина» наголошує на важливості емоційного благополуччя дитини, розвитку її емоційного інтелекту та соціальних навичок. Адже саме емоційна сфера є фундаментом для формування здорової та гармонійної особистості. Дитина, яка відчуває себе в безпеці, має змогу вільно виражати свої емоції, розвивати емпатію та будувати позитивні стосунки з оточуючими.

Безпечне середовище – це не лише фізичний захист дитини від небезпек, але й створення атмосфери довіри, підтримки та поваги. Діти повинні відчувати, що їхні думки та почуття важливі, що вони можуть вільно висловлювати свої потреби та отримувати допомогу від дорослих.

Емоційно збагачене середовище – це простір, де дитина має змогу переживати широкий спектр позитивних емоцій, розвивати свої творчі здібності та пізнавати світ через гру та активну діяльність. Це середовище, де діти відчують радість, задоволення, захоплення та цікавість.

Важливість безпечного та емоційно збагаченого середовища для розвитку дошкільнят важко переоцінити. Воно сприяє:

- формуванню позитивної самооцінки та впевненості в собі;
- розвитку емоційного інтелекту та соціальних навичок;
- зниженню рівня тривожності та стресу;
- стимулюванню пізнавальної активності та творчості;
- формуванню здорових міжособистісних стосунків;
- підготовці до успішного навчання в школі та подальшого життя.

Ігрова діяльність у контексті створення безпечного середовища для дошкільнят можна виразити як спеціально організований процес, де діти через ігри навчаються безпечної поведінки, розігруючи ситуації, пов'язані з безпекою. Це розвиває соціальні навички, навчаючи дітей взаємодії, домовленості та вирішення конфліктів, формуючи емпатію. Ігри знижують тривожність, дозволяючи виражати емоції та знімати стрес. Вони створюють позитивний емоційний клімат, приносячи задоволення, радість та формуючи довіру до дорослих та однолітків.

Українські дослідження в галузі дошкільної освіти також підтверджують ефективність ігрової діяльності у формуванні безпечної поведінки та емоційного благополуччя дітей. Наприклад, дослідження Н.В. Сакович, проведене на базі Київського національного університету імені Тараса Шевченка, показало, що використання сюжетно-рольових ігор, спрямованих на відпрацювання навичок безпечної поведінки в різних ситуаціях, значно підвищує рівень обізнаності дітей про правила безпеки та їхню здатність діяти адекватно в небезпечних ситуаціях.

Дослідження, проведене О.Л. Кононко в Інституті педагогіки НАПН України, виявило, що використання дидактичних ігор з елементами моделювання реальних ситуацій сприяє розвитку у дітей навичок розв'язання проблем та прийняття рішень у складних ситуаціях, пов'язаних з безпекою.

Крім того, дослідження Т.В. Піроженко, проведене на базі Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, підкреслює важливість використання ігрових методів для розвитку емоційного інтелекту та соціальних навичок у дошкільнят, що є необхідною умовою для створення безпечного та емоційно збагаченого середовища.

Опис ігрової діяльності для створення безпечного середовища включає організацію безпечного ігрового простору з м'якими килимами, подушками та безпечними іграшками, облаштування куточків для різних видів ігор, таких як сюжетно-рольові, дидактичні та рухливі. Важливо вибирати ігри, які сприяють розвитку навичок безпечної поведінки та допомагають дітям виражати емоції та знімати стрес.

Роль дорослого полягає в спостереженні за дітьми, забезпечення безпеки, створення довіри та підтримки. Дорослий бере участь в іграх, щоб допомогти дітям освоїти навички, та встановлює правила для запобігання травмам. Ігри використовуються для розв'язання конфліктів та навчання спілкуванню. Ігрова діяльність – потужний інструмент для створення безпечного та емоційно збагаченого середовища.

Створення безпечного ігрового середовища є ключовим аспектом розвитку дошкільнят, адже це середовище має забезпечувати не лише фізичну безпеку, але й психологічний комфорт, сприяючи гармонійному розвитку дитини.

Фізична безпека – включає організацію простору, де ігровий простір повинен бути вільним від небезпечних предметів, гострих кутів та слизьких поверхонь, меблі та обладнання мають бути стійкими та відповідати віковим особливостям дітей, а сам простір повинен бути добре освітленим та провітрюваним. Також важливий вибір іграшок, які повинні відповідати віку дітей, бути виготовлені з безпечних матеріалів, без дрібних деталей, які діти можуть проковтнути, та бути чистими та регулярно перевірятися на наявність пошкоджень.

Українські дослідження, зокрема праці О.В. Сухомлинської, наголошують на важливості створення безпечного фізичного простору для дітей дошкільного віку. Вона підкреслює, що організація ігрового середовища повинна враховувати вікові особливості дітей та мінімізувати ризики травмування.

Психологічна безпека – передбачає створення атмосфери довіри та підтримки, де дорослі проявляють терпіння, розуміння та повагу до дітей, підтримують дитячу ініціативу та творчість, та створюють атмосферу, в якій діти не бояться висловлювати свої думки та почуття.

Дослідження С.Д. Максименко, проведені в Інституті психології імені Г.С. Костюка НАПН України, показують, що створення психологічно безпечного середовища сприяє розвитку емоційного інтелекту та соціальної компетентності дошкільнят.

Роль дорослого у створенні безпечного середовища – полягає у спостереженні за дітьми під час гри, щоб запобігти можливим нещасним випадкам, готовності надати допомогу та підтримку дітям у разі потреби, встановленні чітких та зрозумілих правил поведінки в ігровому просторі, поясненні дітям наслідків порушення правил, де межі повинні бути гнучкими та адаптованими до вікових особливостей дітей, а також у створенні позитивного емоційного клімату, де дорослі проявляють позитивні емоції під час гри з дітьми, заохочують дітей до спільної гри та взаємодії, та створюють атмосферу радості та задоволення від гри.

Праці Т.В. Піроженко підкреслюють важливість активної участі дорослих у створенні безпечного ігрового середовища. Вона наголошує на необхідності розвитку емпатії та навичок конструктивного спілкування у дорослих, які працюють з дошкільнятами.

Створення безпечного ігрового середовища є ключовим завданням дорослих, адже воно не лише забезпечує фізичне благополуччя дітей, але й сприяє їхньому психологічному комфорту, створюючи умови для гармонійного розвитку.

Ігрова діяльність є потужним інструментом для розвитку емоційного інтелекту дошкільнят, створюючи безпечний простір, де діти можуть вільно висловлювати свої почуття. Рольові ігри допомагають дітям «прожити» різноманітні емоційні ситуації, навчаючись розуміти, аналізувати та контролювати свої емоції. Ігри з елементами драматизації допомагають дітям краще усвідомлювати власні та чужі емоції, розвиваючи емпатію. Взаємодія в іграх, особливо в командних, сприяє розвитку навичок співпраці та взаєморозуміння, що є важливим для соціальної адаптації дошкільнят.

Гра знімає напругу та стрес, відволікаючи від негативних переживань. Рухливі ігри допомагають вивільнити енергію, а творчі – перетворити негативні емоції на позитивні. Ігрова терапія допомагає вирішити психологічні травми.

Створення позитивного емоційного фону включає використання радісних ігор, заохочення до спільної гри, та створення атмосфери радості. Музичні, тактильні та гумористичні ігри сприяють розвитку позитивних емоцій.

Українські дослідження, зокрема праці О.П. Долинської, підкреслюють важливість використання ігор з музичним супроводом для розвитку емоційного інтелекту та соціальних навичок дошкільнят. Вона наголошує на тому, що музичні ігри сприяють розвитку емпатії, вміння розпізнавати емоції та налагоджувати позитивні стосунки з однолітками.

Використання ігрових ситуацій для розв'язання конфліктів між дітьми, де вони можуть навчитися конструктивно спілкуватися та знаходити компроміси, використання ігор, для навчання дітей навичкам конструктивного спілкування, та використання ігор, для розвитку навичок ведення переговорів також є важливим аспектом цього розділу. Гра є не лише розвагою, але й важливим інструментом для емоційного розвитку дошкільнят, який допомагає їм стати емоційно стійкими та соціально адаптованими.

Дослідження Г.В. Беленької, проведені на базі Київського національного університету імені Тараса Шевченка, підкреслюють важливість використання ігрових методів для розвитку навичок конструктивного спілкування та розв'язання конфліктів у дошкільнят. Вона наголошує на тому, що ігрові ситуації дозволяють дітям «прожити» конфліктні ситуації в безпечному середовищі та навчитися ефективно їх розв'язувати.

Таким чином гра є не лише розвагою, але й важливим інструментом для емоційного розвитку дошкільнят, який допомагає їм стати емоційно стійкими та соціально адаптованими.

Ігрова діяльність є важливою для розвитку дошкільнят і вимагає активної участі дорослих. Педагоги та батьки створюють сприятливі умови для ігор, які розвивають навички та емоції дітей. Пропоную декілька рекомендацій для організації ігрової діяльності відповідно до потреб дошкільнят, сприяючи їхньому розвитку.

Організація ігрового простору. Важливо створити безпечний та комфортний ігровий простір, враховуючи вікові особливості дітей, щоб вони могли вільно та безпечно гратися. Необхідно використовувати різноманітні матеріали та іграшки, які стимулюють творчість та уяву дітей, заохочуючи їх до активної гри. Організуйте простір таким чином, щоб діти мали можливість грати як самостійно, так і в групі, розвиваючи соціальні навички.

Вибір ігор відповідно до віку та потреб дітей. При виборі ігор слід враховувати вікові особливості дітей, щоб вони були цікавими та корисними для їхнього розвитку. Використовуйте ігри, які сприяють розвитку різних аспектів особистості: когнітивного, емоційного, соціального, щоб забезпечити гармонійний розвиток дитини. Адаптуйте ігри до індивідуальних потреб та інтересів дітей, щоб зробити гру максимально ефективною та цікавою.

Стимулювання ігрової діяльності. Створіть атмосферу підтримки та заохочення дитячої ініціативи, щоб діти відчували себе впевнено та вільно у грі. Беріть участь в іграх як партнери та помічники, щоб підтримувати інтерес дітей та допомагати їм у розвитку. Використовуйте різноманітні методи та прийоми для стимулювання ігрової діяльності, щоб зробити гру цікавою та захопливою.

Використання гри для вирішення конфліктів та проблем. Використовуйте ігрові ситуації для навчання дітей навичкам конструктивного спілкування та вирішення конфліктів, щоб вони могли ефективно взаємодіяти з іншими. Розігруйте проблемні ситуації з метою пошуку ефективних шляхів їх вирішення, щоб діти навчилися знаходити вихід зі складних ситуацій.

Використовуйте ігри для зняття емоційної напруги та стресу, щоб допомогти дітям заспокоїтися та розслабитися.

Ігри для розвитку дитини. Це ігри на розвиток дрібної моторики, які допомагають дітям розвивати координацію рухів та вміння виконувати точні дії. Це ігри на розвиток логічного мислення, які сприяють розвитку аналітичних здібностей та вміння розв'язувати проблеми. Це ігри на розвиток емоційного інтелекту, які допомагають дітям розуміти та контролювати свої емоції, а також розуміти емоції інших людей. І це ігри для розвитку творчих здібностей, які допомагають дитині розвивати уяву та креативність.

С.Д. Максименко у своїх дослідженнях показує, що створення психологічно безпечного середовища сприяє розвитку емоційного інтелекту та соціальної компетентності дошкільнят, що безпосередньо впливає на здатність дитини до конструктивної гри та взаємодії з однолітками.

Отже, можна зазначити що дошкільний вік є визначальним етапом у формуванні особистості дитини, коли закладаються основи її фізичного, інтелектуального, емоційного та соціального розвитку. Створення безпечного та емоційно збагаченого середовища в цей період є надзвичайно важливим, оскільки воно сприяє гармонійній адаптації дитини до суспільства, її здатності до навчання, спілкування, творчості та адаптації до суспільства.

Гра, як провідний вид діяльності в дошкільному віці, відіграє ключову роль у створенні такого середовища. Вона не лише розважає, але й сприяє всебічному розвитку дитини, навчаючи її соціальним навичкам, правилам безпеки, емоційному інтелекту та конструктивному спілкуванню.

Важливо створювати безпечний та комфортний ігровий простір, враховуючи вікові особливості дітей, використовувати різноманітні матеріали та іграшки, стимулювати творчість та уяву, а також адаптувати ігри до індивідуальних потреб та інтересів кожної дитини.

Тому, гра є не лише розвагою, але й потужним інструментом для емоційного розвитку дошкільнят, який допомагає їм стати емоційно стійкими та соціально адаптованими. Активна участь дорослих у ігровій діяльності дітей та створення сприятливих умов для їхнього гармонійного розвитку є ключовими факторами успішного використання гри як інструменту створення безпечного та емоційно збагаченого середовища для розвитку дошкільнят.

*Л.В. Мельник, вихователь
дошкільного навчального закладу
(ясла-садок) комбінованого типу №31
м. Умані Уманської міської ради
Черкаської області*

НОВІ УМОВИ ДЛЯ БЕЗПЕЧНОГО ТА ГАРМОНІЙНОГО ЖИТТЯ ДОШКІЛЬНЯТ

Анотація. Заклади дошкільної освіти відіграють ключову роль у формуванні особистості дітей, забезпечуючи їх гармонійний розвиток та

підготовку до подальшого навчання у школі. Пріоритетними напрямками діяльності дошкільного закладу в умовах воєнного стану в Україні є педагогічна взаємодія з дітьми, організація освітнього процесу в різних форматах, підтримка педагогів та дітей, створення безпечного середовища. Особлива увага повинна приділятися безпеці будівель закладу та облаштуванню укриттів. Педагоги мають володіти базовими методами для зниження нервового напруження й тривоги дітей, підтримувати ефективну комунікацію з батьками, адаптувати програми й методику навчання до потреб сучасного середовища.

Безпечне середовище – це простір, у якому діти, захищені від фізичних, психологічних та соціальних загроз. Воно має всі умови для підтримки життя, здоров'я та емоційного благополуччя. У безпечному середовищі діти повинні мати можливість швидко реагувати на надзвичайні ситуації. Таке середовище має бути обладнане всім необхідним для підтримки життя та здоров'я дітей, а також сприяти їхньому психологічному комфорту й стабільності в умовах стресу та невизначеності.

Щоб дитина зростала повноцінно потрібно створити комфортний та безпечний простір, який містити такі компоненти:

- фізична безпека – забезпечення базових потреб дитини та безпеки на фізичному рівні;
- емоційна безпека – можливість проживання почуттів та емоцій;
- передбачуваність – розуміння, що відбуватиметься упродовж дня та занять;
- наявність підтримки – коли поряд є дорослі, які можуть підтримувати у разі потреби.

Такий безпечний простір потрібно забезпечити у приміщенні закладу та укритті.

Щоб забезпечити комфортний безпечний простір для кожної дитини в дошкільному закладі, доцільно використовувати такі методи та прийоми:

- Розпочинати та завершувати день у «колі». Ритуали, рутини, що стають традиціями створюють та підсилюють емоційні зв'язки дитячого колективу. Аби повернути дітям відчуття безпеки та контролю необхідно дбати про передбачуваність усього, що відбувається в освітньому просторі. Під час ранкового кола обговорювати план роботи на день, скласти план-схему завдань та розмістити на видному місці, щоб було видно, які завдання виконано, а над якими ще необхідно працювати.
- Під час спілкування з дітьми необхідно уникати тем, які можуть нагадати їм про травматичний досвід.
- План вихователя має бути гнучким, і має містити запасні плани. Планування варіативності – це вимога часу. Наприклад: план А «Перша прогулянка», але звучить сигнал «повітряна тривога», тому ми скасовуємо план А і реалізовуємо план Б «на випадок повітряної тривоги» та забезпечуємо рухову активність в укритті. Якщо в плані А заплановано

дослідження, то ми говоримо дітям, що повернемося до цієї діяльності, коли у групі буде безпечно, або дамо завдання провести дослід вдома.

- Впроваджувати на постійній основі Правила групи. Обов'язково їх систематично повторювати, та при необхідності вводити нові. Правила можуть бути такі: коли лунає тривога – ми одягаємось, беремо свої валізки безпеки та спускаємось в укриття. Якщо сирена застала вас під час різних режимних моментів, то потрібно мати чітку послідовність дій, для усіх учасників освітнього процесу.
- Створити у групі «куточок усамітнення». Необхідно обговорити правила перебування у ньому: у куточку я перебуваю сам; заходжу у куточок, коли там порожньо; коли я куточку, там повна тиша; у куточку довго не затримуюся.
- Впродовж дня проводити тілесні та дихальні вправи, які допомагають стабілізувати емоційний стан дітей у разі потреби.
- Ефективні у впровадженні з дітьми, різні активності упродовж дня. Наприклад: робота з піском, глиною, пластиліном, малювання пальчиками – це забезпечує дітям тактильність та відчуття власного тіла.
- Особливе місце, впродовж дня, слід відводити читанню разом з дітьми історій та казок. У яких добро перемагає зло. Там де тварини безпечно живуть у нірках, дуплах, гніздах. Позитивні спогади про цих тварин дають дітям відчуття безпеки під час перебування в укритті.
- Упродовж дня необхідно нагадувати дітям попити водички та відвідати туалет. Адже діти, які перебувають у стані стресу можуть не відчувати цих потреб. Тому важливо педагогу запропонувати: «Хто зараз буде пити водичку?», «Хто зараз іде до туалету?».
- Обов'язково, впродовж дня, відводити хоча б дві години на вільну гру. Надавати можливість дітям самостійно обирати осередки, види діяльності та гратися у те, що вони люблять.
- Організувати у групі речі для відреагування гніву. Наприклад: це може бути коробка з папером, який можна порвати, або «чарівний мішечок» у який можна викричати гнів.
- Під час денного сну, дітям яким важко засинати, батьки можуть принести з дому улюблену іграшку або м'який плед, яким дитина може закутатися під час сну. Ці речі будуть заспокоювати малечу і нагадувати відчуття домашнього затишку. Якщо дитина не хоче заплющувати очі, то її не слід змушувати це робити, щоб не втратити контроль. Якщо в цей час пролунає сигнал тривоги. Це посилить напругу у дитини. На період дії воєнного стану, денний сон у садочках перестав бути обов'язковим. Відповідні зміни Міністерство охорони здоров'я України внесло до Санітарного регламенту для дошкільних закладів дошкільної освіти. Вони не стосуються роботи з дітьми від 1,5 до 3-х років. Що може бути альтернативою денному сну? Наприклад: 20 хвилин лежання на килимках або невеличких килимках. Такий відпочинок може замінити двох годинний денний сон.

- Обов'язково, зазначити в плані роботи вихователя, час на бешкетування для витоку енергії та позитивних відчуттів. Варто для цього використовувати будь-який м'який матеріал. Це можуть бути: подушки, м'які м'ячі, кульки з паперу та інше. Головне, перед тим, як почати бавитися, з дітьми потрібно домовитися про «певний знак» (сигнал) – коли всі мають припинити.
- Завершувати день можна певним ритуалом - подякувати одне одному за проведений разом день. Розпочинає вихователь і передає слово кожній дитині по колу.

Отже, основні компоненти, що складають безпечне середовище дошкільників, це: фізична і емоційна безпека, передбачуваність та наявність підтримки. Усі ці компоненти формуються у продовж дня. Для цього потрібно складати спільні правила, планувати різноманітні активності та добавляти ритуали.

Сьогодення потребує підлаштовуватися до нових викликів, а безпечне середовище – найперший пріоритет. Коли ми даємо дошкільнятам приклад, як попри труднощі і обмеження продовжувати займатися звичайними справами, діти стають більш стійкими. Тому необхідно створювати безпечне середовище у якому буде комфортно і педагогам, і дітям.

*Н.Г. Петrenchенко, вихователь
Золотоніський заклад дошкільної освіти
(ясла-садок) «Берізка»
Золотоніської міської ради
Черкаської області*

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ МАЛЮКІВ У САДОЧКУ

***Анотація.** Стаття розглядає теоретичні аспекти створення безпечного середовища в закладах дошкільної освіти, акцентуючи увагу на фізичній, психологічній та емоційній безпеці дітей. Аналізуються ключові принципи організації простору, профілактики ризиків і формування довірливих стосунків між вихователями, дітьми та батьками.*

Безпечне середовище в закладі дошкільної освіти є одним із ключових чинників, які впливають на гармонійний розвиток дитини. У дошкільному віці закладаються основи фізичного, психологічного та соціального здоров'я, формується світогляд, навички комунікації та самостійності. Тому створення такого середовища, де дитина почувається захищеною, комфортною та мотивованою до пізнання світу, є місцем завданням педагогів, адміністраторів та батьків.

Сучасне розуміння безпеки в освітньому просторі включає не тільки фізичний захист дитини від можливих загроз, але й емоційний комфорт, формування позитивної самооцінки, навчання правилам безпечної поведінки та розвиток соціального навичка. З огляду на це, безпечне середовище повинне

бути комплексним, охоплюючи такі аспекти: фізичну безпеку, психологічний комфорт, соціальну інтеграцію та адаптивне освітнє середовище .

Теоретичні підходи до формування безпечного простору обґрунтовуються на різних педагогічних концепціях, таких як системний, діяльнісний, особистісно-орієнтований, інклюзивний та екологічний підходи. Їхня інтеграція дозволяє створити середовище, яке не лише запобігає небезпеці, а й ускладненню активного розвитку дитини.

Методом даної роботи є аналіз теоретичних основ безпечного середовища в закладі дошкільної освіти, визначення його ключових компонентів та педагогічних стратегій, які сприяють його ефективному впровадженню. Розуміння цих аспектів дозволяє удосконалити систему дошкільної освіти та створити сприятливі умови для зростання щасливих, здорових і впевнених у собі дітей.

Поняття безпечного середовища в дошкільній освіті

Безпечне середовище в ЗДО – це сукупність умов, які забезпечують збереження життя та здоров'я дітей, сприяють їхньому гармонійному розвитку та попереджають виникнення небезпечних ситуацій.

Основними критеріями безпечного середовища є:

- відсутність фізичних та психологічних загроз;
- відповідність простору санітарно-гігієнічним та технічним нормам;
- організація освітнього процесу відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дітей;
- психологічна підтримка та створення сприятливого мікроклімату.

Безпечне середовище в закладі дошкільної освіти охоплює різні аспекти безпеки, які забезпечують здоров'я, комфорт і гармонійний розвиток дитини. Серед ключових складових безпеки можна виділити фізичну, психологічну, соціальну та освітню безпеку.

Фізична безпека. Фізична безпека є основою функціонування будь-якого закладу освіти. Вона охоплює створення умов, які запобігають травматизму, захворюванням та іншим небезпечним ситуаціям. Основні вимоги до фізичної безпеки у ЗДО:

- *приміщення та територія* (відповідність будівлі санітарним і будівельним нормам (якість вентиляції, освітлення, опалення); відсутність небезпечних зон (відкриті розетки, слизькі підлоги, гострі кути);горожа території, контрольований доступ для сторонніх осіб; регулярна перевірка стану дитячого майданчика та спортивного обладнання);
- *меблі та обладнання* (використання ергономічних меблів відповідно до вікових особливостей дітей, використання екологічно безпечних матеріалів, що не містять токсичних речовин, надійне закріплення меблів, щоб уникнути випадкового перекидання);
- *гігієнічні вимоги* (чистота приміщень, регулярне провітрювання, дотримання норм харчування (свіжість продуктів, якість води, збалансоване меню), забезпечення індивідуальних засобів гігієни для дітей (рушники, гребінці тощо));

- *попередження надзвичайних ситуацій* (наявність пожежної сигналізації, вогнегасників, аварійних виходів, проведення евакуаційних тренувань та навчання дітей основам безпечної поведінки, наявність аптечки та знання персоналом першої допомоги).

Психологічна безпека. Психологічна безпека забезпечує дитині комфортний емоційний стан, допомагає уникати стресу, формує впевненість у собі та сприяє розвитку позитивного світогляду. Основні принципи психологічної безпеки:

- *дружня атмосфера та емоційна підтримка* (створення теплого, довірливого клімату в групі, використання методів ненасильницького спілкування, навчання дітей висловлювати свої почуття та розуміти емоції інших);
- *попередження стресу та психологічного перевантаження* (уникнення авторитарного виховання та надмірного контролю, використання ігрових та інтерактивних методик навчання, наявність періодів відпочинку та спокійної діяльності впродовж дня);
- *запобігання булінгу та конфліктам* (виховання культури спілкування та взаємоповаги, формування навичок мирного вирішення конфліктів регулярний діалог із батьками щодо поведінки дитини);
- *підтримка індивідуальних особливостей дитини* (урахування темпераменту та рівня розвитку кожної дитини, надання можливості для самовираження через творчі заняття, залучення дітей до прийняття рішень щодо їхньої діяльності в садочку).

Соціальна безпека. Соціальна безпека передбачає створення умов, у яких кожна дитина відчувається частиною спільноти, не зазнає дискримінації чи ізоляції та може вільно розвивати свої соціальні навички. Ключові аспекти соціальної безпеки:

- *формування рівноправних відносин у колективі* (виховання толерантності, взаємоповаги та дружельюбності, навчання дітей правилам колективної взаємодії, запобігання дискримінації за статтю, національністю, станом здоров'я);
- *розвиток комунікативних навичок* (навчання дітей правильно висловлювати свої думки та почуття, вправи на розвиток співпраці та командної роботи, організація ігрових ситуацій для відпрацювання соціальних моделей поведінки);
- *співпраця з батьками* (регулярне спілкування вихователів з батьками щодо соціального розвитку дітей, організація спільних заходів (свята, екскурсії, тренінги), виховання у батьків усвідомленого ставлення до виховання дитини);
- *попередження соціальної ізоляції* (виявлення дітей, які мають труднощі у спілкуванні, надання підтримки інтровертним або сором'язливим дітям, використання методів соціальної інтеграції для дітей з особливими освітніми потребами).

Освітня безпека. Освітня безпека гарантує, що процес навчання буде ефективним, доступним і не спричинятиме стресу або перевантаження. Основні принципи освітньої безпеки:

- *адаптація освітнього процесу* (відповідність навчальних програм віковим можливостям дітей, використання інтерактивних методик навчання (гра, експерименти, творчі завдання), гнучке планування освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей дітей);
- *попередження перевантаження та стресу* (оптимальне чергування навчальних і відпочинкових періодів, відмова від примусу до навчання, стимулювання пізнавальної активності, використання методів мотивації, а не покарання за невдачі);
- *безпечне використання технологій у навчанні* (обмежений час роботи з цифровими пристроями, використання якісного освітнього контенту, що відповідає віковим особливостям, контроль за тим, щоб технології не замінювали живе спілкування та гру).

Створення безпечного середовища в закладі дошкільної освіти (ЗДО) є складним і багатокомпонентним процесом, який ґрунтується на різних теоретичних підходах. Науковці та практики виділяють кілька основних педагогічних, психологічних і соціальних концепцій, які допомагають сформувати комфортний, безпечний та розвивальний простір для дітей.

Системний підхід. Системний підхід розглядає безпеку дошкільного середовища як комплексну структуру, що включає всі аспекти життєдіяльності дитини – фізичний, психологічний, соціальний, емоційний та освітній. Основні принципи:

- безпека має бути взаємопов'язаною: фізичні умови впливають на психологічний стан дитини, а соціальні відносини – на емоційне самопочуття;
- усі елементи середовища повинні функціонувати гармонійно: простір, навчальні матеріали, методи виховання та комунікації між педагогами, дітьми та батьками;
- безпека повинна забезпечуватися на всіх рівнях: державному (закони, стандарти), інституційному (вимоги до ЗДО) та індивідуальному (забезпечення комфорту кожної дитини).

В закладах дошкільної освіти системний підхід прослідковується через розробку комплексних програм безпеки, які охоплюють усі аспекти розвитку дитини, створення інтегрованого простору, що поєднує навчання, гру, фізичну активність та відпочинок у безпечних умовах та моніторинг та оцінка безпеки через регулярний аналіз умов перебування дітей у садочку.

Діяльнісний підхід. Згідно з діяльнісним підходом, дитина навчається через власну активність, і безпечне середовище має бути організоване так, щоб сприяти її самостійному дослідженню, пізнанню та комунікації. Основні принципи:

- навчання безпеці має відбуватися через практичну діяльність, а не лише через пояснення;

- діти повинні мати можливість активно взаємодіяти з безпечним середовищем (наприклад, навчатися правилам безпечної поведінки через гру);
- безпека має бути динамічним процесом, що адаптується до змінюваних умов та потреб дітей.

Діяльнісний підхід застосовується в ЗДО при проведенні інтерактивних занять, де діти самі навчаються діяти в небезпечних ситуаціях (наприклад, як діяти під час пожежі), під час використання ігрових методик для формування навичок безпечної поведінки, та під час створення «експериментальних зон», де діти можуть досліджувати світ у безпечних умовах.

Особистісно-орієнтований підхід. Цей підхід передбачає врахування індивідуальних потреб, особливостей розвитку та особистісних характеристик кожної дитини. Безпечне середовище має бути адаптоване так, щоб кожна дитина почувалася комфортно та мала можливість розвиватися у власному темпі.

Основні принципи особистісно-орієнтованого підходу, це:

- кожна дитина має право на індивідуальну підтримку та створення умов для її розвитку,
- педагог має забезпечити емоційну безпеку та формування довірливих стосунків;
- дитина повинна мати можливість вибирати форми активності, які найбільш відповідають її інтересам.

Особистісно-орієнтований підхід в ЗДО прослідковується при: використанні адаптованих навчальних програм, що враховують різні стилі навчання, запровадженні психологічної підтримки дітей, які мають труднощі у соціалізації та організації освітнього простору, що враховує різні темпи розвитку дітей.

Інклюзивний підхід. Інклюзивний підхід передбачає створення середовища, яке є доступним та комфортним для всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних чи соціальних особливостей.

Основні принципи інклюзивного підходу це:

- кожна дитина має рівні можливості для розвитку та навчання;
- педагоги мають використовувати індивідуалізовані методи навчання, які підходять усім дітям;
- навчальне середовище має бути адаптованим для дітей з особливими освітніми потребами.

Інклюзивний підхід в закладі дошкільної освіти прослідковується через: обладнання приміщень з урахуванням потреб дітей з інвалідністю (без бар'єрний простір, зручний доступ до ресурсів), використання диференційованих завдань у навчальному процесі, навчання дітей толерантному ставленню до різноманітності.

Екологічний підхід. Екологічний підхід розглядає безпечне середовище не лише з точки зору захисту дітей від загроз, а й з точки зору гармонійної взаємодії дитини з природним і соціальним середовищем.

Основні принципи екологічного підходу це: навчання дітей екологічній відповідальності, створення здорового мікроклімату в приміщеннях (використання натуральних матеріалів, достатня кількість свіжого повітря), формування у дітей звички дбайливо ставитися до природи.

Застосування в ЗДО:

- використання екологічно безпечних матеріалів у меблях, іграшках та навчальному обладнанні;
- проведення занять на відкритому повітрі, організація еко-майданчиків;
- ознайомлення дітей із природними явищами через дослідницьку діяльність.

Отже, формування безпечного середовища в закладах дошкільної освіти є ключовим завданням, яке має багатовимірний характер і вимагає комплексного підходу. У сучасних умовах безпека розглядається не лише як фізичний захист дітей, а й як створення гармонійного простору для їх загального розвитку, що включає психологічний комфорт, соціальну інтеграцію та адаптовану освітню діяльність.

Аналіз поняття безпечного середовища у ЗДО показав, що воно складається з чотирьох основних компонентів:

- *фізична безпека* забезпечує відповідність приміщення, меблів та обладнання санітарними і технічними нормами, попередження травматизму, дотримання протипожежних норм, забезпечення безпеки харчування, а також створення здорового мікроклімату для дітей;
- *психологічна безпека* прямо спрямована на забезпечення емоційного комфорту дитини, запобігання стресу, формування позитивної самооцінки та довірливих стосунків між вихователями й вихованцями, а також профілактику булінгу та конфліктних ситуацій;
- *соціальна безпека* гарантує рівноправні стосунки в колективі, розвиток комунікативних навичок, толерантності та взаємоповаги, залучення батьків до виховного процесу та сприяння соціальній інтеграції дітей з особливими освітніми потребами;
- *освітня безпека* означає побудову навчального процесу з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей, використання ігрових та інтерактивних методів, запобігання перевантаженню, створення середовища, яке сприяє природному розвитку без стресу.

Науково-теоретичний аналіз показав, що створення безпечного середовища в закладі дошкільної освіти базується на низці концепцій та педагогічних підходів, а саме:

- системний підхід розглядає безпеку як комплексну систему, що включає фізичні, психологічні та соціальні аспекти;
- діяльний підхід акцентує увагу на активному залученню дітей до процесу безпечного формування практичної поведінки через акцентні дії та навчання в ігровій формі;
- особисто орієнтований підхід, спрямований на врахування індивідуальних особливостей дитини, її темп розвитку та емоційних потреб;

- інклюзивний підхід забезпечує рівні можливості для всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних чи когнітивних особливостей, та сприяє соціальній інтеграції;
- екологічний підхід наголошує на створені середовище, яке підтримує здоровий спосіб життя та гармонійну взаємодію дитини з природою.

Таким чином, забезпечення безпеки в закладі дошкільної освіти потребує системної взаємодії вихователів, адміністрації, батьків, медичних працівників і самої дитини. Більше завдяки злагодженій роботі всіх учасників освітнього процесу можна створити умови, в яких кожна дитина почуватиметься захищеною, комфортною, мотивованою до навчання та соціальної взаємодії.

Сучасні виклики, пов'язані з безпекою в навчальних закладах, потребують постійного вдосконалення методів забезпечення фізичного та психологічного захисту дітей. Впровадження інноваційних педагогічних підходів, розширення співпраці з батьками та використання сучасних технологій не дозволяє ефективно створити безпечне та розвивальне середовище, яке відповідає потребам дітей ХХІ століття.

Отже, безпека в закладі дошкільної освіти – це не лише сукупність правил і норм, а й стратегія організації навчально-виховного процесу, спрямована на виховання здорових, щасливих, впевнених у собі дітей, готових до майбутніх викликів життя.

***І.В. Самченко**, вихователь
закладу дошкільної освіти «Дзвіночок»
с.мт. Буки Буцької селищної ради
Черкаської області*

БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

***Анотація.** У статті розглядаються теоретичні та практичні аспекти створення безпечного освітнього середовища в сучасних умовах, зокрема в контексті нових викликів, спричинених соціальними, технологічними та глобальними змінами. Акцент зроблено на психологічних, фізичних та інформаційних аспектах, а також на необхідності інтеграції інноваційних підходів до забезпечення комфортного та захищеного простору для всіх учасників освітнього процесу. Запропоновано рекомендації щодо підвищення рівня безпеки в ЗДО, що сприяють гармонійному розвитку дітей, враховуючи сучасні виклики та ризики.*

Щоб маленька дитина зростала повноцінно – необхідно створити комфортний та безпечний простір, тобто, безпечне освітнє середовище.

Безпечне освітнє середовище – це сукупність умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, психологічної, соціальної чи інформаційної шкоди. Безпека дітей у закладах дошкільної освіти є одним з ключових пріоритетів сучасної педагогіки та необхідною умовою для гармонійного розвитку дітей. Умови сьогодення,

включаючи технологічні зміни, соціальні виклики, військові конфлікти, екологічні ризики, вимагають нових підходів до створення безпечного освітнього середовища.

Сучасний заклад дошкільної освіти має забезпечити не лише фізичну, а й психологічну, соціальну та інформаційну безпеку. Успішність цих заходів залежить від компетентності педагогів, співпраці з батьками та використання інноваційних методик.

Розглянемо теоретичні засади безпеки у ЗДО, новітні виклики та практичні рекомендації щодо створення комфортного та безпечного середовища для дітей. Створення безпечного середовища передбачає врахування наступних аспектів:

Фізична безпека – забезпечення базових потреб дитини та безпеки на фізичному рівні. Технічний стан приміщень, території, наявність засобів протипожежної безпеки та безпеки дитячих майданчиків, дотримання санітарно-гігієнічних вимог. Необхідно слідкувати за температурою в приміщенні, освітленням, вентиляцією, якістю води та харчування. Особливу увагу слід звертати на стан будівлі, огорожі, дитячих майданчиків, меблів та іграшок, які повинні також відповідати віковим особливостям дітей.

У контексті воєнних дій виникає також потреба в облаштуванні укриттів. Міністерство освіти і науки України, ДСНС надало рекомендації щодо обладнання таких укриттів, щоб забезпечити захист дітей та персоналу під час надзвичайних ситуацій. Для ефективної і результативної роботи під час надзвичайних ситуацій необхідно мати плани евакуації, систематично проводити навчання персоналу щодо дій при пожежі, техногенних аваріях, стихійних лихах та військових загрозах. Важливо облаштувати затишні куточки для відпочинку, створити зони для емоційного розвантаження, обов'язково використовувати спокійні кольори в інтер'єрі.

Психологічна безпека – це ключовий аспект гармонійного розвитку дитини. Вона забезпечує комфортну атмосферу, у якій малюки можуть вільно розвиватися, спілкуватися та навчатися без страху перед негативними переживаннями. Психологічна безпека передбачає відсутність булінгу, психологічного тиску, забезпечення комфортної адаптації дитини в новому колективі, підтримку емоційного благополуччя дітей, формування довірливих відносин між вихователями та дітьми, співпрацю з батьками. Стресові ситуації, пов'язані з війною або пандемією, можуть негативно впливати на емоційний стан дітей. Важливо створювати підтримуюче середовище та надавати психологічну допомогу для зниження рівня тривожності серед вихованців. Дошкільнята вразливі до змін у навколишньому середовищі, тому емоційний клімат у групі повинен бути стабільним та сприятливим.

Вихователям потрібно систематично підтримувати дітей та поважати їхні почуття. Ставлення вихователів до дітей має бути доброзичливим, не допускається приниження, залякування чи агресія. Особливу увагу приділяти взаємодії з дітьми, що мають особливі освітні потреби. Важливо навчати малюків правил доброзичливого спілкування і формувати культуру взаємоповаги через рольові ігри, своєчасно реагувати на будь-які прояви агресії чи ізоляції дитини.

Вихователі та інші працівники ЗДО повинні бути психологічно підготовленими до роботи з дітьми в умовах стресу. Необхідно систематично відвідувати тренінги з емоційного інтелекту та керування стресом, знати основи вікової психології, уміти надавати психологічну підтримку.

Батьки відіграють значну роль у формуванні психологічного комфорту дитини. Тому важливо проводити консультації щодо виховання та емоційного розвитку, залучати родини до спільних заходів, забезпечувати відкриту комунікацію.

Психологічна безпека включає також соціальну безпеку. Можна зустріти статті, де соціальну безпеку виділяють, як окремий аспект. Де соціальна безпека – це створення сприятливого середовища для дітей, вихователів та батьків, попередження конфліктних ситуацій у дитячих колективах, робота з батьками щодо виховання толерантності, захист від негативних соціальних впливів і формування навичок безпечної взаємодії в суспільстві, запобігання дискримінації. Забезпечення безпеки для дітей з особливими освітніми потребами є окремим викликом. Необхідно адаптувати середовище та навчальні програми для їхньої інтеграції та комфорту. Щоб цього досягнути, потрібно звернути особливу увагу на ігри та заняття, які сприяють розвитку соціальних навичок, навчати дітей правилам поведінки в колективі, формувати повагу до різних культур, традицій та особливостей інших людей. Соціальна безпека допомагає малюку почуватися в колективі впевнено та адаптуватися до соціального життя.

Інформаційна безпека – невід’ємна складова безпечного середовища ЗДО, оскільки вона забезпечує захист персональних даних, безпечне використання цифрових технологій і формування основ медіаграмотності у дітей та дорослих, захист дітей від шкідливого контенту, контроль за використанням цифрових технологій у закладах освіти. В закладі дошкільної освіти необхідно визначити особу, яка відповідає за інформаційну безпеку, впровадити внутрішні правила щодо публікації інформації про дітей у соцмережах. Особливу увагу звертати на використання безпечних платформ для комунікації з батьками, на захист Wi-Fi-мережі в закладі, регулярне оновлення антивірусного забезпечення. Забезпечення інформаційної безпеки вимагає активної співпраці між адміністрацією, педагогами, батьками та навіть самими дітьми. Важливо виробляти єдину політику використання цифрових технологій та дбати про формування свідомого ставлення до інформаційної безпеки раннього віку.

Забезпечення безпечного середовища не можливе без активної участі батьків і громади. Потрібно систематично організовувати лекції та тренінги для батьків, щодо виховання безпечної поведінки у дітей.

Безпека закладів дошкільної освіти в Україні регулюється рядом нормативних документів, зокрема низкою законодавчих актів та нормативних документів, які визначають стандарти та вимоги до організації освітнього процесу.

Пропоную орієнтовний перелік нормативно-правових документів, що формують правову базу:

- Конституція України (гарантує право кожної дитини на освіту та безпечні умови для її здобуття);
- Конвенція ООН про права дитини (підкреслює необхідність дотримання прав дитини на захист та безпеку в усіх сферах життя, включаючи освіту);
- Закон України «Про освіту» (визначає основні засади освітньої діяльності, включаючи вимоги щодо безпечних умов навчання та виховання);
- Закон України «Про дошкільну освіту» (регулює діяльність ЗДО, встановлюючи вимоги до створення безпечних і нешкідливих умов для розвитку та виховання дітей);
- Закон України «Про охорону праці» (встановлює вимоги щодо безпеки праці для працівників ЗДО, що безпосередньо впливає на загальний рівень безпеки в закладі);
- Закон України «Про охорону дитинства» (забезпечує права та свободу дітей, включаючи право на безпечне освітнє середовище);
- Постанови Кабінету Міністрів України щодо безпечних умов у дитячих установах (визначає організаційні засади діяльності ЗДО, включаючи вимоги до забезпечення безпеки життєдіяльності дітей);
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 24 березня 2016 р. №234 «Про затвердження Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів» (встановлює санітарно-гігієнічні норми та правила, спрямовані на забезпечення умов перебування дітей у ЗДО);
- Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт, що визначає вимоги до змісту, рівня та обсягу дошкільної освіти, включаючи аспекти безпеки життєдіяльності дітей);
- Постанова Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019р. №530 «Порядок організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти (визначає особливості організації безпечного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами).

Дотримання даних нормативно-правових актів обов'язкове для всіх закладів дошкільної освіти та сприяє створенню безпечних умов для навчання, виховання та розвитку дітей.

Воєнний стан вніс свої корективи у систему дошкільної освіти, спричинивши зміни у безпечному функціонуванні закладів освіти, у всіх чотирьох аспектах безпечного середовища. Можна виділити декілька основних викликів, які є наслідками війни:

- руйнування інфраструктури чи загроза фізичної безпеки;
- перехід на змішані або дистанційні форми навчання;
- постійний стрес у дітей, батьків та педагогів;
- вимушене зовнішнє та внутрішнє переміщення дітей та педагогів;
- соціально-економічні труднощі;
- нові виклики для управління освітнім процесом;
- посилена увага до безпеки та цивільного захисту.

Воєнні дії суттєво змінили систему дошкільної освіти, висунувши нові виклики для дітей, педагогів та управлінців. Головними завданнями сьогодення

є забезпечення фізичної безпеки дітей, надання психологічної підтримки, адаптація навчального процесу та збереження доступу до якісної дошкільної освіти навіть у кризових умовах.

Деякі дослідники називають освітнє середовище «третім учителем», який разом з батьками і педагогами здійснює суттєвий вплив на розвиток і навчання дитини. (Ребека Ізем та Етті Енселбі 2001). Середовище, в якому перебуває дитина, повинне бути по домашньому затишним, щоб діти почувалися комфортно. Важливо починати і завершувати день у колі, зробити це ритуалом, адже вони в подальшому можуть стати традиціями, які створюють емоційні зв'язки дитячої спільноти та допомагають повернути дітям почуття безпеки та контролю. Бажано, щоб малюки знали про подальші плани на день, необхідно проговорити, що відбуватиметься впродовж дня. Можна створити візуалізований розклад, де показати все малюнками чи символами. Важливо розмістити його так, щоб діти добре бачили увесь день.

Спілкуючись з дітьми уникати тем, які можуть нагадати про трагічний чи негативний досвід, можуть бути тригерами.

Педагог повинен мати запасний план освітньої діяльності і бути гнучким впродовж дня. Адже, планування варіативності – це вимога часу. Необхідно завжди мати запасний план на випадок тривоги, щоб вчасно замінити один вид діяльності іншим.

Необхідно систематично нагадувати правила групи, при необхідності змінювати, або доповнювати. Краще це зробити разом з дітьми.

Безпечний простір необхідно забезпечити у двох локаціях: у приміщенні групи та в укритті. Мають бути присутні нові й цікаві речі, щоб викликати у дітей пізнавальний інтерес та викликати зацікавленість. Необхідно також враховувати аспекти середовища, які можуть впливати на поведінку та діяльність дітей. Адже великий простір – спонукає малюків до рухової активності, а осередки з книгами, дидактичними іграми, конструкторами – до спокійних ігор. Важливо забезпечити у груповій кімнаті осередок усамітнення та разом з дітьми обговорити правила перебування в ньому: заходити, коли там пусто, сидіти тихо, довго не затримуватися.

Щоб заспокоїти дітей, можна запропонувати техніки заземлення, тілесні та дихальні вправи, які допоможуть стабілізувати емоційний стан дитини, різні активності з піском, глиною, крупами, кінетичним піском, пальчиковими фарбами, що забезпечить дитині тактильність та відчуття власного тіла.

Важливо читати разом з дітьми історії та казки, у яких добро перемагає зло. Позитивні емоції дадуть малюкам почуття безпеки, під час перебування в укритті. Дошкільнятам може бути складно фантазувати або концентрувати увагу. Саме захопливі види діяльності, історії, досліди, все, що може викликати зацікавленість у дитини, допоможе сформувати її увагу та дати відчуття захищеності.

Потрібно нагадувати дітям про необхідність попити води та відвідати туалет. Перебуваючи у стані стресу, вони можуть не відчувати цих потреб.

Плануючи день, важливо залишати хоча б 2 години на вільну гру, давати можливість обирати осередки та види діяльності, бавитись у те, що люблять. Позитивно впливають на малюків і речі для зняття стресу, такі як, коробка з папером, який можна порвати, чарівний мішечок, в який можна викричати гнів.

Дітям, що опираються тихій годині, запропонувати принести улюблену м'яку іграшку або невеликий плед. Ці речі заспокоюватимуть і даватимуть їй відчуття домашнього затишку. Якщо дитина не хоче заплющувати очі – не змушувати це робити. Якщо в цей час пролунає звук тривоги – це посилить напругу. На період воєнного стану, денний сон у садочках, перестав бути обов'язковим. Відповідні зміни Міністерство охорони здоров'я України внесло до санітарного регламенту для ЗДО. Вони не стосуються роботи з дітьми від 1,5 років до 3 років. Альтернативою денного сну може бути лежання на карематах протягом 20 хвилин.

Можна відвести час на пустощі, для витоку енергії та позитивних відчуттів, запропонувати завершувати день певним ритуалом.

Це – основні моменти, на які варто звернути увагу при створення безпечного освітнього середовища. Якщо якісь класичні формати не підходять, їх варто замінити на альтернативні.

Сьогодення вимагає підлаштування до нових викликів, а безпечне середовище – найперший пріоритет. Коли ми даємо дошкільнятам приклад як попри труднощі і обмеження продовжувати займатися звичайними справами, діти стають більш стійкими. Тому необхідно зробити безпечне середовище, у якому буде комфортно і вам і дітям.

Н.В. Трукса, вихователь
Хлистунівського закладу дошкільної освіти
(дитячий садок) «Промінчик»
Городищенської міської ради
Черкаської області

ЕФЕКТИВНЕ ТА БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ У ЗДО, ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

***Анотація.** Стаття розглядає особливості організації освітнього простору в закладах дошкільної освіти під час воєнного стану. Особлива увага приділяється забезпеченню фізичної безпеки, підтримці психоемоційного стану дітей та педагогічного колективу, а також впровадженню сучасних інструментів цифрової комунікації та захисту інформації. Таке інтегроване рішення спрямоване на створення стабільного та ефективного освітнього середовища навіть в умовах загроз та невизначеності.*

Воєнний стан в Україні вніс суттєві корективи в роботу ЗДО. Створення та забезпечення ефективного і безпечного освітнього середовища стало пріоритетним завданням для адміністрації, педагогів та батьків.

Серед ключових аспектів організації ефективного і безпечного освітнього середовища можна виділити наступні: фізична безпека, психологічна безпека та інформаційна безпека.

Фізична безпека та організація простору

Інфраструктурні адаптації та евакуаційні заходи. В умовах військового стану першочерговим завданням є адаптація будівель та внутрішнього простору ЗДО до можливих загроз зовнішнього середовища. Система безпеки починається з ретельного аналізу архітектурної структури закладу:

- *Розробка та оновлення планів евакуації.* Кожен заклад повинен мати чітко визначені евакуаційні маршрути та два або більше резервних шляхів виходу. Необхідно провести моделювання сценаріїв різної складності, включаючи імітацію надзвичайних ситуацій (від вибуху до випадкових обстрілів) із залученням місцевих правоохоронних і рятувальних служб. Наприклад, можна розробити план, де кожна група дітей розміщується у визначеному безпечному залі або класі, що перебуває ближче до виходів, а також використовувати спеціальні позначення та систему сигналізації для оперативного інформування.
- *Створення безпечних зон.* У приміщеннях ЗДО повинні бути створені так звані «безпечні кімнати» або укриття, з необхідним запасом води, продуктів, медикаментів та іграшок. Це можуть бути кімнати з підсиленими конструкціями, протиударними склопакетами або системами автономного живлення. Вони мають розташовуватися таким чином, щоб бути доступними для всіх груп дітей та персоналу в найкоротший термін. Додатково – розробка спеціальних експериментальних схем розміщення дитячих груп дозволяє уникнути скупчення дітей під час евакуації, мінімізуючи паніку.
- *Інтеграція систем раннього оповіщення.* Сучасні технології дозволяють встановити датчики руху, детектори диму та спеціальні сенсори, які в режимі реального часу передають інформацію про аварійні ситуації до централізованої системи оповіщення. Це забезпечує можливість оперативного прийняття рішень і виконання плану евакуації без затримок.

Регулярний моніторинг та технічний огляд. В умовах воєнних дій навіть незначні відхилення від нормальної роботи приміщень можуть стати критичними. Тому дуже важливим є постійний моніторинг та технічний огляд:

- *Періодичне технічне обстеження будівель і обладнання.* Регулярні перевірки інженерних мереж, стану конструкцій, систем вентиляції та електропостачання допомагають своєчасно виявляти зношені деталі чи потенційні ризики. Особлива увага приділяється тим частинам будівлі, які можуть постраждати внаслідок зовнішніх впливів – наприклад, вікна, двері, покрівельні конструкції. Такий підхід базується на узгоджених методичних рекомендаціях МОН України, що передбачають планові ревізії та затверджені алгоритми реагування.
- *Проведення регулярних навчальних евакуаційних заходів.* Щонайменше один-два рази на рік слід проводити практичні тренування з евакуації до

укриття за участю дітей, вихователів і адміністрації закладу. Можна використовувати ігрові форми, що дозволить дітям легше засвоїти алгоритм дій. Це дозволяє не лише перевірити ефективність евакуаційних схем, але й натренувати персонал та дітей, щоб у надзвичайній ситуації кожен знав свої обов'язки та міг діяти швидко і координовано.

- *Моніторинг зовнішньої ситуації.* В окремих випадках до складу регулярного огляду включаються сповіщення від місцевих органів влади та безпеки, що дозволяє коригувати план евакуації відповідно до актуальної ситуації, враховуючи ризики, пов'язані з війною.

Забезпечення захисних засобів і ресурсів. Крім планування та регулярного контролю, надзвичайно важливо забезпечити матеріальну готовність до можливих надзвичайних ситуацій:

- *Наявність комплектів першої допомоги.* Заклади повинні мати сучасні, повністю укомплектовані аптечки, зручні для швидкого пересування під час евакуації. Практично важливо проводити інструктажі з використання аптечок як для персоналу, так і для старших дітей за участю медичних експертів.
- *Резервне електропостачання та системи зв'язку.* У разі перебоїв у електропостачанні необхідно використовувати генератори та альтернативні джерела енергії. Це не лише забезпечує безперервну роботу систем оповіщення, але й дозволяє зберігати електронні документи та контакти для зв'язку з рятувальними службами.
- *Комплекти засобів захисту.* Важливо зрозуміти, що обладнання приміщень має бути адаптоване до умов війни. Це може включати не тільки звичайні протипожежні засоби, але й додаткові елементи – бар'єрні системи, захисні накладки для вікон, спеціальні покриття для ігрових зон, що мінімізують ризики травм у разі раптових пошкоджень.
- *Організація сховищ або безпечних приміщень.* Там, де це можливо, слід облаштовувати спеціальні приміщення або зони, які можуть використовуватися як тимчасові укриття під час інтенсивних обстрілів або інших загроз. Такі приміщення повинні відповідати вимогам з вентиляції, достатнього простору для перебування дітей і персоналу, а також мати незалежне джерело електроенергії. Також для комфортного та безпечного місця перебування дітей під час повітряних тривог, можливе використання м'яких модулів для облаштування бомбосховищ чи найпростіших укриттів.

Окрім описаних заходів, важливо підтримувати постійний зв'язок з місцевими органами влади, рятувальними службами та власниками будівель. Координація дій між усіма суб'єктами дозволяє оперативно реагувати на змінні умови та забезпечувати максимальний рівень захисту для дітей та персоналу. Систематичне оновлення планів безпеки відповідно до нових можливостей і технологій також сприяє підвищенню рівня готовності ЗДО до надзвичайних ситуацій.

Цей інтегрований підхід до організації простору дозволяє створити надійне середовище, де фізична безпека стає наріжним каменем у захисті дітей під час складних воєнних умов. Ретельне планування, регулярний контроль та наявність необхідного обладнання є запорукою стабільного функціонування закладу та мінімізації ризиків.

Психоемоційна підтримка та адаптація педагогічного процесу. Створення емоційно стабільного середовища у період військового стану набуває особливого значення. Психоемоційна підтримка охоплює як підготовку педагогічного колективу, так і індивідуальне сприяння дітям, а також тісну співпрацю з батьками. Це дозволяє мінімізувати стрес, зберігати концентрацію уваги на навчальному процесі та забезпечувати безпеку як внутрішню, так і на емоційному рівні.

Професійна підготовка педагогів. Для ефективного реагування на психоемоційні виклики у дітей та колективу важливо, щоб викладачі постійно підвищували свою кваліфікацію та набули спеціальних навичок:

- *Спеціалізовані тренінги та семінари.* Регулярні курси з кризового менеджменту, психологічної підтримки та методик роботи зі стресом дозволяють педагогам швидко і адекватно реагувати на прояви занепокоєння у дітей. Такі тренінги часто проводяться у співпраці з фахівцями з дитячої психології та кризової допомоги.
- *Розробка кризових сценаріїв та проведення симуляцій.* Педагогам необхідно опрацювати різні сценарії кризової ситуації та регулярно брати участь у симуляціях, що допомагає не лише навчитися швидко діяти, але й зберігати спокій у реальних стресових умовах. Це сприяє формуванню чітких алгоритмів взаємодії в групі.
- *Підтримка здорового клімату в колективі.* Відкрита комунікація між вихователями, регулярні обговорення поточних проблем та колективні консультації із залученням психологів сприяють створенню згуртованого педагогічного середовища, де кожен відчуває підтримку і готовність допомогти.

Індивідуальний підхід до дітей. Діти різного віку та з різним психологічним станом можуть по-різному реагувати на зовнішні виклики. Тому адаптація навчального процесу до індивідуальних потреб стає критично важливою:

- *Виявлення індивідуальних потреб.* З допомогою методик спостереження та регулярних бесід з дітьми педагогічний колектив визначає рівень емоційного напруження у кожної дитини, звертаючи увагу на зміни в поведінці чи настрої. Такі спостереження дозволяють своєчасно надати необхідну психологічну допомогу.
- *Адаптація навчальних програм.* Методичні підходи коригуються з урахуванням емоційного стану дітей: розподіл інформаційного навантаження, включення ігор, арт-терапії (малювання і ліплення) та інтерактивних методів, що сприяють вираженню емоцій у творчій формі.

Впровадження таких методів допомагає знизити рівень стресу та сприяє гармонійному розвитку.

- *Підтримка через творчість та гру.* Арт-терапія, музика, рухові вправи та інші форми творчої діяльності допомагають дітям виражати свої емоції, знижують внутрішню напругу та створюють атмосферу довіри і безпеки. Впровадження регулярних "емоційних перерв", під час яких діти можуть вільно обговорити свої переживання, або проведення «хвилинок тиші» чи дихальних вправ, стає важливим елементом корекційної роботи для зняття тривожності.

Співпраця з родинами та психологічна інтервенція. Не менш важливою є тісна комунікація із сім'ями дітей, адже підтримка батьків виступає додатковим ресурсом для збереження психоемоційного балансу:

- *Організація консультацій та інформаційних сесій.* Регулярні зустрічі з психологами та спеціалістами для батьків допомагають зміцнити взаєморозуміння між закладом і родиною. Обговорення актуальних питань, ознак стресу та способів підтримки дитини вдома сприяє створенню єдиного простору підтримки.
- *Онлайн-комунікації та групові сесії.* Використання дистанційних платформ для організації вебінарів, чатів і відео конференцій дозволяє оперативно обмінюватися інформацією, особливо в умовах обмеження безпосередніх контактів. Такі платформи створюють можливості для батьків отримати своєчасну консультацію і підтримку.
- *Систематичний моніторинг психоемоційного стану.* Регулярний опитувальник, бесіди та інші інструменти дозволяють педагогам і психологам відслідковувати зміни в емоційному стані дітей. Має бути налагоджена двостороння комунікація, що дозволяє своєчасно реагувати на будь-які негативні зміни.

Комплексний підхід до психоемоційної підтримки, який включає навчання, адаптацію навчального процесу та інтеграцію роботи з родинами, сприяє створенню стабільного та безпечного середовища для дітей та педагогів у закладах дошкільної освіти під час військового стану.

Інформаційна безпека та комунікація з родинами. В умовах військового стану інформаційна безпека набуває особливої актуальності, оскільки вона забезпечує не лише захист конфіденційних даних, а й оперативний обмін інформацією між закладом та сім'ями. Сучасна цифрова інфраструктура створює можливості для швидкого реагування на надзвичайні ситуації, дозволяючи інформувати батьків, координувати дії педагогів та управляти даними дистанційно. Розглянемо детальніше основні елементи цього процесу.

Впровадження цифрової інфраструктури та комунікаційних платформ

- *Розробка та інтеграція цифрових рішень.* У ЗДО впровадження сучасних цифрових платформ стає важливим кроком для безперервності навчального процесу. До них належать: мобільні застосунки та онлайн-платформи (забезпечують швидкий доступ до розкладу, новинних повідомлень, змін у режимі роботи та інформації про заходи безпеки);

інтерактивні інформаційні панелі: які розміщуються у входах закладу та в онлайн-середовищі, допомагаючи оперативно інформувати батьків та персонал; системи масових повідомлень та SMS-розсилки: використовуються для екстреного сповіщення у разі змін або загроз.

- *Цифрова база даних та централізоване управління інформацією.* Розробка централізованої бази даних дозволяє зберігати інформацію про дітей, контактні дані батьків та історію змін у розкладі чи організаційних заходах. Це сприяє автоматизації процесів оповіщення та забезпеченню оперативного доступу до актуальної інформації для всіх зацікавлених сторін.

Забезпечення захисту інформації та персональних даних

- *Використання технологій шифрування.* Для збереження конфіденційності даних про дітей та персонал використовуються сучасні алгоритми шифрування. Це гарантує, що доступ до баз даних мають лише уповноважені особи, а інформація залишається захищеною від стороннього доступу.
- *Впровадження політик доступу та авторизації.* Розмежування прав доступу дозволяє визначити, хто може переглядати, редагувати або передавати інформацію. Це включає: розподіл ролей між керівництвом, педагогами та адміністративним персоналом та встановлення двофакторної аутентифікації для критичних систем.
- *Періодичне оновлення програмного забезпечення та аудит безпеки.* Регулярні технічні огляди та оновлення систем дозволяють вчасно реагувати на потенційні кіберзагрози. Аудити безпеки допомагають виявляти вразливості та впроваджувати необхідні заходи для їх усунення.

Підвищення кваліфікації персоналу з цифрових технологій. Для ефективної роботи з цифровими системами організовуються регулярні курси, де персоналу ЗДО пояснюють: як користуватися новими комунікаційними платформами; які заходи безпеки необхідно дотримуватися в електронному середовищі; як оперативно реагувати на цифрові загрози та збої у системах. Проводяться навчальні симуляції із застосування цифрових інструментів, що допомагає відпрацювати сценарії надзвичайних ситуацій в умовах відключення зв'язку чи технічних збоїв. Спільне навчання з ІТ-фахівцями. Залучення спеціалістів з інформаційної безпеки для проведення майстер-класів дозволяє оновлювати знання про сучасні загрози та розробляти індивідуальні стратегії захисту даних для кожного закладу.

Комунікація з родинами у режимі онлайн

- *Використання цифрових каналів зв'язку з батьками.* Інтеграція онлайн-комунікаційних платформ дозволяє забезпечити постійний зв'язок між ЗДО та родинами: вебінари та онлайн-конференції (регулярні зустрічі з батьками для обговорення організаційних змін, заходів безпеки та результатів навчання); чати та соціальні мережі (оперативно поширюють інформацію про актуальні події, що дозволяє батькам залишатися в курсі ситуації).

- *Систематичне інформування та двосторонній зв'язок.* Важливо не лише надсилати інформацію, але й отримувати зворотній зв'язок від батьків. Це сприяє підвищенню рівня довіри між ЗДО та сім'ями та швидкому виявленню проблем та реагуванню на потреби дітей і батьків.
- *Додаткові канали для кризової комунікації.* При виникненні надзвичайних ситуацій створюються спеціалізовані групи в месенджерах і соціальних мережах, що дозволяють миттєво обмінятися повідомленнями та координувати дії між закладом, батьками та сервісами екстреної допомоги.

У кінцевому підсумку, інтеграція сучасних цифрових технологій і систем захисту інформації сприяє створенню безпечного, ефективного та адаптивного освітнього середовища у ЗДО. Такий комплексний підхід дозволяє зберігати безперервність навчального процесу, оперативно реагувати на виклики кризових ситуацій і забезпечувати активну взаємодію з родинами навіть в умовах підвищеної загрози.

Цей аспект цифрової трансформації освітнього простору відкриває можливості для подальшої оптимізації процесів, включаючи впровадження нових комунікаційних рішень та інтеграцію штучного інтелекту для прогнозування кризових ситуацій та підтримки оперативного реагування.

У складних умовах військового стану завдання створення безпечного та ефективного освітнього середовища набуває особливої актуальності. Забезпечення фізичної безпеки, психологічної підтримки та надійного цифрового зв'язку дозволяє закладам дошкільної освіти не лише відповідати державним стандартам, а й адаптуватися до змін у реаліях сьогодення. Такий комплексний підхід сприяє збереженню стабільності, розвитку дітей та підтримці взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу навіть у кризових ситуаціях.

ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

*С.М. Бузько, вихователь
Іркліївського закладу дошкільної освіти
«Веселка» Іркліївської сільської ради
Золотоніського району Черкаської області*

БЕЗПЕЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Анотація.** Однією з найважливішою умовою гармонійного розвитку дошкільників є створення безпечного середовища. Діти цього віку активно пізнають світ, досліджують нові можливості, і тому особливо вразливі до небезпек.*

На сьогодні війна в Україні створила нові серйозні виклики для життя та безпеки дітей. В умовах воєнного стану діти є найбільш вразливою категорією, яка потребує особливого захисту. Їхня безпека залежить від знань про правила поведінки під час надзвичайних ситуацій та підтримки з боку дорослих.

Основними загрозами для дітей під час війни стали повітряні тривоги та обстріли: діти можуть опинитися в зоні небезпеки через ракетні удари та артилерійські обстріли. Вимушене переміщення для дітей, які змушені покидати свої домівки, спричиняє значний стрес і призводить до потрапляння в надзвичайно складні умови. Залишені вибухові предмети загрожують життю і здоров'ю. Також через війну багато дітей залишаються без опікунів або розлучаються з рідними. Найболючіша загроза для маленької дитини – психологічний стрес – постійний страх, невизначеність та пережиті жахіття війни, які негативно впливають на емоційний стан дитини.

Отже, на цьому етапі життя дитини перед дорослими на самому першому місці формуються найголовніші завдання – створити такі умови, які гарантуватимуть фізичну, психологічну та емоційну безпеку малюків.

До фізичної безпеки відносяться:

- ***Безпека приміщення.*** Приміщення повинні відповідати санітарно-гігієнічним нормам, бути добре освітленими, провітрюваними та оснащеними безпечними меблями.
- ***Безпечний ігровий простір.*** Ігрові майданчики мають бути обладнані якісними, міцними та екологічно безпечними матеріалами. Покриття повинно бути амортизуючим (гумове, піщане або трав'яне).
- ***Запобігання травмам.*** Важливо усунути потенційно небезпечні предмети, гострі кути, електричні розетки без захисних пристроїв, нестійкі меблі.
- ***Контроль доступу.*** Дошкільні заклади повинні мати чітку систему контролю відвідувачів, а також перевіряти особу, яка забирає дитину додому.
- ***Облаштування укриттів.*** Створення безпечного простору вдома та в садочку. Налагодити безпеку під час евакуації.

До психологічної безпеки:

- *Комфортне емоційне середовище.* У дошкільному закладі необхідно створити атмосферу довіри, доброзичливості та взаємоповаги.
- *Попередження булінгу.* Важливо навчати дітей комунікації, вирішенню конфліктів мирним шляхом та взаємодопомозі.
- *Урахування індивідуальних особливостей.* Вихователі мають враховувати особливості кожної дитини, розвивати її сильні сторони та забезпечувати емоційну підтримку.
- *Підтримування емоційного стану,* а саме говорити з дитиною, обіймати, пояснювати, що вона в безпеці.
- *Допомога адаптуватися до нових умов.* У разі переїзду сприяти налагодженню нових соціальних зв'язків, організовувати дозвілля.
- *Захист від інформаційного стресу.*
- *Використання психологічних технік для зняття стресу,* а саме: техніки заземлення, тілесні практики, дихальні вправи, малювання, казкотерапія, ігрові методи.

Формування навичок безпечної поведінки

- *Ознайомлення з правилами безпеки.* Діти повинні знати основні правила поведінки в різних ситуаціях: вдома, на вулиці, у дитячому садку, обов'язково навчати правилам поведінки в кризових ситуаціях у доступній формі.
- *Навчання надання допомоги.* Варто проводити заняття з елементарних навичок першої допомоги та поведінки у надзвичайних ситуаціях.
- *Формування самостійності.* Важливо розвивати у дітей відповідальність за власну безпеку, пояснюючи їм наслідки певних дій.

Цінну роль у формуванні безпечного, довірливого середовища дитини відіграє саме співпраця вихователів з батьками. Важливо залучати батьків до обговорення правил безпеки, проводити спільні заходи та консультації. Родини повинні бути проінформовані про способи захисту дітей від небезпек у побуті та суспільстві.

Безпека дітей під час війни – це спільна відповідальність батьків, педагогів, волонтерів та всього суспільства. Дотримання простих, але життєво важливих правил може зберегти дитяче життя та здоров'я. Важливо навчати дітей основам самозахисту, надавати психологічну підтримку та створювати умови, у яких вони почуватимуться максимально захищеними, незважаючи на обставини.

Один із найефективніших способів навчити дітей правилам безпеки – це ігрова діяльність. Дидактичні ігри допомагають закріпити навички безпечної поведінки, зменшити тривожність і навчити дітей діяти правильно у критичних ситуаціях. Такі ігри допоможуть дітям не тільки запам'ятати важливі правила поведінки під час небезпеки, але й знизити рівень стресу. Головне – подавати інформацію в доступній формі, без залякування, щоб дитина відчувала впевненість у своїх діях.

Для ефективної психологічної підтримки розроблено різноманітні методи та техніки, спрямовані на допомогу дітям та батькам. Серед них:

Книга моїх почуттів.

Мета: Допомогти дитині зрозуміти та виразити свої емоції, пов'язані з війною.

Матеріали: альбом, олівці, фарби, фломастери, картинки з журналів.

Хід. Дитина створює власну книгу, в якій може зображувати свої думки, почуття, страхи та переживання. Це можуть бути малюнки, колажі або будь-які інші форми самовираження. Важливо створити безпечний та комфортний простір, де дитина зможе вільно виражати себе, не боячись осуду чи критики.

Переваги: сприяє емоційній регуляції, допомагає усвідомити та прийняти свої почуття, розвиває креативність та уяву.

Колаж мрій.

Мета: зосередити дитину на позитивних моментах, мріях та сподіваннях на майбутнє.

Матеріали: вирізки з журналів, фотографії, малюнки, листи А4.

Хід. Дитина створює колаж, використовуючи вирізки з журналів, фотографії, малюнки та інші матеріали, які символізують її мрії та бажання. Важливо, щоб дитина відчувала себе вільно у виборі образів та могла фантазувати без обмежень.

Переваги: підвищує оптимізм та віру в краще, допомагає відволіктися від негативних думок, сприяє розвитку позитивного мислення.

Техніка дихання.

Мета: навчити дитину керувати своїм диханням та заспокоюватися у стресових ситуаціях.

Хід. Дитина вчиться виконувати прості дихальні вправи, такі як глибоке дихання животом або дихання по квадрату. Важливо, щоб дитина могла використовувати ці техніки самостійно, коли відчуває тривогу або страх.

Переваги: знижує рівень стресу та тривоги, допомагає заспокоїтися та зосередитися.

Дидактична гра «Знайди безпечне місце»

Мета: допомогти дитині відчути себе захищеною та навчитися справлятися зі страхом, навчити дітей розпізнавати безпечні та небезпечні місця під час повітряної тривоги.

Матеріали. Картки із зображеннями різних місць (підвал, коридор, кімната з вікнами, бомбосховище, дитячий майданчик тощо). Червоні та зелені кружечки (для позначення небезпечних і безпечних місць).

Хід. Вихователь показує дітям картку із зображенням певного місця. Діти повинні визначити, чи це місце безпечне під час повітряної тривоги. Якщо місце безпечне – піднімають зелений кружечок, якщо небезпечне – червоний. Обговорюємо правильні відповіді та пояснюємо, чому деякі місця безпечні, а інші – ні.

Дидактична гра «Тривога! Дій правильно!»

Мета: закріпити алгоритм дій під час повітряної тривоги.

Матеріали. Звуковий сигнал сирени (можна імітувати звуком або записом). Позначені на майданчику або в кімнаті «небезпечні» та «безпечні» зони.

Хід. Вихователь розповідає дітям, що зараз вони будуть тренуватися діяти при повітряній тривозі. На початку гри діти розбігаються по кімнаті, імітуючи звичайне життя (граються, ходять, розмовляють). Коли вихователь вмикає або імітує сигнал сирени, діти повинні швидко знайти безпечне місце (наприклад, сісти біля стіни, лягти на підлогу та закрити голову руками). Вихователь аналізує дії дітей, пояснює, хто зробив правильно, а хто – ні.

Дидактична гра «Склади план безпеки»

Мета: навчити дітей розуміти та запам'ятовувати, що потрібно робити в разі небезпеки.

Матеріали. Картки із зображенням дій під час повітряної тривоги (йти в укриття, слухати дорослих, не підходити до вікон, взяти тривожний рюкзак тощо). Великий плакат або дошка для складання послідовності дій.

Хід. Вихователь показує дітям картки із різними діями. Діти по черзі обирають картку та пояснюють, що вона означає. Разом із вихователем складають правильний план дій у разі повітряної тривоги. Всі разом повторюють складений алгоритм.

Дидактична гра «Збери тривожний рюкзак»

Мета: навчити дітей розуміти, що необхідно взяти із собою в укриття.

Матеріали. Набір карток або іграшкових предметів (ліхтарик, вода, документи, іграшка, книжка, солодощі, ножиці, телефон тощо). Маленький рюкзак або кошик.

Хід. Вихователь пояснює, що під час війни важливо мати тривожний рюкзак. Перед дітьми розкладають різні предмети (корисні й непотрібні). Діти повинні вибрати лише ті речі, які справді знадобляться в укритті. Разом обговорюють правильний вибір і пояснюють, чому деякі речі не варто брати.

Рухлива гра «Світлофор безпеки»

Мета: навчити дітей орієнтуватися в ситуаціях небезпеки та правильно реагувати.

Матеріали. Картки трьох кольорів: Зелений – можна гратися, продовжувати заняття. Жовтий – потрібно підготуватися до укриття. Червоний – треба негайно сховатися.

Хід. Вихователь піднімає картку певного кольору, а діти виконують відповідні дії:

Зелений – діти ходять, бігають, граються.

Жовтий – діти підходять ближче до вихователя, готуються (наприклад, імітують перевірку рюкзака).

Червоний – діти швидко присідають біля стіни або підходять до позначеного «укриття».

Гра повторюється кілька разів, щоб діти швидко реагували на сигнали.

Безпечне середовище для дошкільників є основою їхнього здоров'я, гармонійного розвитку та комфорту. Відповідальність за його створення лежить на вихователях, адміністрації закладу та батьках. Лише спільними зусиллями можна гарантувати дітям безпечне дитинство, сповнене радості, пізнання та

гармонії. Наша підтримка, любов та розуміння є запорукою їхнього психологічного здоров'я та стійкості.

Бережіть себе та своїх близьких!

*С.М. Загранічна, керівник
закладу дошкільної освіти «Червона шапочка»
Білозірської сільської ради
Черкаської області*

КІМНАТА БЕЗПЕКИ – ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЛЯ НАВЧАННЯ ОСНОВ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

***Анотація.** Дитинство – унікальний період у житті людини, адже саме в цей час формується її здоров'я, відбувається становлення особистості, моральних якостей. Досвід дитинства багато в чому визначає доросле життя людини.*

Дитина, її життя і здоров'я – найвища цінність держави. Тож захистити її від можливих небезпек і навчити безпечно взаємодіяти з довкіллям: предметним, природним та соціальним – одне з провідних завдань, визначених у Базовому компоненті дошкільної освіти.

Заклад дошкільної освіти:

- створює безпечні та нешкідливі умови здобуття освіти та організації безпечного освітнього середовища, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я відповідно до санітарно-гігієнічних вимог та забезпечує їх дотримання;
- формує у дітей гігієнічні навички та основи здорового способу життя, норми безпечної поведінки;
- сприяє збереженню та зміцненню здоров'я, розумовому, психічному й фізичному розвитку дітей.

Безпечне середовище для дітей – простір, у якому захищені діти від фізичних, психологічних та соціальних загроз та має всі умови для підтримки життя, здоров'я та емоційного стану. Воно має бути обладнане всім необхідним для підтримки життя та здоров'я дітей.

Щоб забезпечити гармонійний розвиток людини, потрібно з дошкільного віку формувати у дітей усвідомлення цінності свого життя і здоров'я, бережного ставлення до власного здоров'я та безпеки, вироблення стереотипів безпечної поведінки в довкіллі, реалізувати право на безпечні та нешкідливі умови розвитку, навчання і виховання в умовах війни.

Проблема навчання дітей правил особистої безпеки потребує уваги з боку дорослих: педагогів і батьків. Слушні та вчасні поради дорослих повинні допомогти дитині зберегти своє життя, зміцнити здоров'я, усвідомити, що грати можна не скрізь і що деякі заборони та правила – не примхи дорослих, а життєва необхідність.

Головна мета – формування в кожній дитини активної життєвої позиції щодо власного життя та власної безпеки, формування здорового способу життя, накопичення ними знань та навичок безпечної поведінки вдома, на вулиці, у закладі дошкільної освіти, в природі тощо.

Вся освітня робота в ЗДО з дітьми дошкільного віку з безпеки життєдіяльності відповідно вимог Базового компонента дошкільної освіти повинна забезпечувати їх життєву компетенцію, зокрема вміння застосовувати здобуті знання, вміння і навички щодо збереження здоров'я в повсякденній діяльності, не зашкоджуючи як власному, так і здоров'ю інших людей та дотримуватися правил безпеки життєдіяльності.

Лише завдяки правильно організованій роботі діти здобувають необхідні їм знання та вміння з безпеки життєдіяльності, що стає першим кроком до усвідомлення власного життя.

У закладі дошкільної освіти силами колективу та органами місцевого управління створено та обладнано «Кімнату безпеки», завдання якої:

- підвищити ефективність освітньо-виховної роботи з дітьми з питань особистої безпеки та захисту життя;
- формувати у дітей безпечний стиль поведінки в екстремальних ситуаціях;
- продовжувати знайомити дітей з правилами дорожнього руху, поведінки на вулиці, в транспорті, вдома, з правилами протипожежної безпеки та поведінкою під час пожеж;
- сприяти психологічному комфорту й стабільності в умовах стресу та невизначеності;
- інтегрувати родинне і суспільне виховання з проблем безпеки життєдіяльності дитини.

Наша кімната безпеки – це новий крок уздовж шляху створення безпечного середовища, який спрямований на підготовку дошкільників до неочікуваних небезпечних ситуацій.

Відповідно до рекомендацій МОН України в «Кімнаті безпеки» нашого закладу зібрано матеріали для систематичної роботи з дітьми дошкільного віку з питань цивільного захисту, особистої безпеки, здорового способу життя, для здійснення надважливої освітньої діяльності: навчання алгоритму дій у випадку надзвичайної ситуації, дії при знаходженні вибухонебезпечних предметів, навчання дітей правилам пожежної безпеки у побуті, дії під час виникнення пожежі, формування стресостійкості та вміння надавати самим собі та іншим допомогу.

Кімната безпеки облаштована осередками, де містяться штучні зразки індивідуального захисту, засоби пожежогасіння, інформація про правила поведінки в звичних та екстремальних ситуаціях. До уваги дітей є пізнавальні відеоматеріали, яскрава наочність, дидактичні матеріали, з допомогою яких педагоги можуть легко проводити заняття, поєднуючи його з розвагою.

В осередку безпеки дорожнього руху дошкільників ознайомлюємо з правилами дорожнього руху; навчаємо користуватися цими правилами в різних життєвих умовах, зокрема в умовах воєнного стану; розуміти дорожні знаки;

формувати звичку не порушувати правила дорожнього руху; виховувати відповідальність за своє життя та життя навколишніх людей. Використовуємо добірку дидактичних ігор: «Живий світлофор», «Дорожні знаки», «Де чия машина», «Безпечно-небезпечно на дорозі», «Спритний пішохід» цікаве ігрове поле «Види транспорту» (на липучках), магнітний посібник «Подорожуємо вулицями нашого села».

Осередок мінної безпеки містить тематичні міні стенди, муляжі небезпечних предметів, дидактичні ігри: «Небезпечні знахідки», «Пес Патрон та міни», «Небезпечні предмети», ігрове поле «Знайди небезпечний предмет», магнітний посібник: «Мінна Безпека».

Осередок пожежної безпеки наповнений тематичними міні стендами з правил пожежної безпеки, має магнітний посібник: «Пожежна Безпека», який допомагає вивчати правила пожежної безпеки. Різноманітні дидактичні ігри: «Обережно з вогнем», «Домов слівце», «Служба порятунку», «Так чи ні», «Вогонь - злий, вогонь – добрий», сюжетно-рольова гра «Один вдома», «Ми - пожежники». Всі матеріали для дидактичних та сюжетно-рольових ігор, іграшки, які допомагають навчати поводитись обачно з вогнем.

Осередок надання першої медичної допомоги розміщує дидактичні ігри: «Можна – не можна», «Допоможи собі сам», «Ми звемо на допомогу», «Вітамінний кошик», «Особиста гігієна», «За грибами в ліс підемо», модулі «Лікарня», «Поліклініка».

Діти охоче приходять на заняття в кімнату безпеки та знайомляться з правилами безпечної поведінки, тут панує та створена атмосфера з участю улюбленими героями Щенячого патруля. Дошкільнята тут можуть відчути себе водіями, пожежниками, лікарями, для цього є спеціальний одяг: пожежника, поліціанта, лікаря, працівника ДСНС. Кімната обладнана проектором за допомогою якого дітям показуємо пізнавальні відеоролики та розвивальні навчальні ігри.

Посилання на відео на заняття у кімнаті безпеки <https://drive.google.com/drive/folders/1idnZPb5TLakk3yv5ikzuPpz8sQfR5GH2?usp=sharing>

О.В. Кивенко, вихователь
дошкільного навчального закладу (ясла-садок)
комбінованого типу №54 «Метелик»
Черкаської міської ради

ПРАКТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розкрито актуальні підходи до створення безпечного освітнього середовища у закладі дошкільної освіти, зокрема під час воєнного стану. Детально охарактеризовано фізичні, психологічні, соціальні та інформаційні компоненти безпеки. Представлено практичні інструменти й організаційні заходи для забезпечення охорони життя і здоров'я дітей. Значну увагу приділено емоційній безпеці дітей, зокрема з особливими освітніми потребами. Висвітлено труднощі, з якими стикаються педагоги у процесі впровадження безпекових заходів.

Безпечне середовище в закладах освіти є надзвичайно важливим питанням сьогодення. Адже під час військових дій та ще тривалий час після їх закінчення заклади освіти в Україні змушені будуть працювати у нових для себе вимогах.

До закладу дошкільної освіти, батьки віддають у руки працівників садочка найцінніше, що у них є – свою дитину. Вони розраховують на отримання якісної дошкільної освіти, цікаве дозвілля та збереження життя та здоров'я малюка.

Наше завдання – докласти всіх зусиль для досягнення цієї мети, адже створення безпечного середовища у закладі дошкільної освіти – це не лише вимога нормативних документів, а передусім турбота про фізичне й емоційне здоров'я малюків. Безпечне середовище – це комплекс заходів, засобів, моделей поведінки і просторових рішень, які щоденно впроваджує педагог і весь колектив. Це багатокomпонентна система, що включає фізичний, психологічний, соціальний та інформаційний аспекти.

Основні складові безпечного середовища в закладі дошкільної освіти:

- **фізична безпека** (відповідність приміщень та обладнання санітарним і будівельним нормам, антиковзкі покриття підлоги, відсутність гострих кутів, надійність меблів, іграшок, спортивного інвентаря, контроль за якістю їжі та води);
- **психологічна безпека** (відсутність агресії, булінгу, психологічного насильства, емоційно комфортний клімат у групі, підтримка позитивної самооцінки дитини, повага до особистих кордонів);
- **соціальна безпека** (налагодження партнерства між педагогами, батьками та дітьми, виховання толерантності, емпатії, захист від негативного впливу соціального середовища).

Кожна із цих складових є важливою та не може існувати окремо від інших. Крім цього існують додаткові інструменти/матеріали, які можуть бути корисні, це такі як:

- пластикові бейджі з іменем, адресою та контактами батьків дитини (під час повітряної тривоги);
- світловідбивні елементи на верхньому одязі у осінньо-зимовий період;
- надання консультативних матеріалів для батьків: «Безпека вдома – починається в родині».

З метою створення безпечного середовища у дошкільному закладі проводяться такі заходи:

- регулярний огляд меблів, іграшок, вікон, електроприладів;
- розстановка та маркування меблів згідно санітарних норм та зросту дітей;
- встановлення захистів на розетки, замків на шафах, гумових накладок на кутах меблів;
- обладнання майданчиків відповідно до віку дітей;
- покриття з м'якого матеріалу (трава, пісок);
- проведення евакуаційних тренувань;
- ознайомлення дітей з правилами поведінки під час надзвичайних ситуацій;
- регулярна дезінфекція та кварцування приміщень;
- дотримання системи насрр;
- медичний огляд працівників.

Запровадження обов'язкового підвищення кваліфікації педагогічних та інших працівників закладів освіти з безпекових питань, питань базових психологічних втручань, основ психологічної самодопомоги і прав, свобод та обов'язків громадянина. згідно з Наказом МОН № 273.

Проведення для педагогів тренінгів, семінарів, практичних занять із надання першої домедичної допомоги, засвоєння алгоритму дій при надзвичайних ситуаціях. Інформаційна підтримка батьків, рекомендації ДСНС, платформи на кшталт UNICEF або «Освіторії» також посилюють ефективність впроваджених заходів.

Дотримання цих заходів допоможе створити безпечне середовище для дошкільників, сприятиме їхньому гармонійному розвитку та навчить правильно діяти у різних ситуаціях.

Навички безпечної поведінки формуються під час освітньої діяльності з різних освітніх напрямів Базового компоненту дошкільної освіти, а саме: «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина в природному довкіллі», «Гра дитини».

План освітньої діяльності для кожної вікової групи включає заняття із безпеки життєдіяльності, основними тематичними блоками якого є:

- безпека у побуті (правила поведінки з побутовими приладами, обережність із гострими, гарячими, хімічними предметами, поведінка вдома без дорослих);
- правила дорожнього руху (пішохідний перехід, світлофор, знаки, безпека на вулиці та біля дороги);
- протипожежна безпека (що таке пожежа, причини виникнення, правила поведінки з вогнем, дії під час пожежі);
- безпека під час ігор та на прогулянці (поведінка на дитячому майданчику, обережність із незнайомими предметами та тваринами);
- особиста безпека (хто такі «свої» й «чужі», правила поведінки з незнайомцями, що робити, якщо загубився);
- безпека в природному довкіллі (обережність із грибами, ягодами, рослинами, поведінка біля водойм, у лісі, в горах, захист від комах і змій);
- здоров'я та гігієна (догляд за тілом, харчова безпека, гігієна рук, обличчя, зубів, що таке хвороби та як себе захищати);
- емоційна безпека та психічне здоров'я (впізнавання емоцій, як сказати «ні», коли щось незручно, кому можна довіряти);
- додатково у сучасних умовах вводяться теми (поведінка під час тривоги (сирени), евакуації, ознайомлення з елементами цивільного захисту (що таке укриття, як діяти при надзвичайній ситуації тощо).

Безперечно, всі знають, що провідною діяльністю дошкільника є гра. Саме тому, для досягнення стійких знань варто застосовувати:

- ігрові методи та прийоми навчання;
- сюжетно-рольові ігри («Рятувальники», «Лікарня», «Школа безпеки»);
- коректурні таблиці («Безпечне – небезпечне»);
- картки з правилами безпеки (як діяти в різних ситуаціях);
- настільні ігри з безпеки («Що робити, якщо...»);
- візуальні матеріали;
- куточок безпеки (правила поведінки, номери екстрених служб);
- плакати та ілюстрації (дорожній рух, правила поведінки вдома);

- відео та мультфільми («Азбука безпеки»);
- тренувальні заходи;
- проведення евакуаційних навчань;
- вправи з надання першої допомоги;
- симуляції небезпечних ситуацій (заблукав, обпікся, зустрів незнайомця).

Протягом року у закладі дошкільної освіти проводяться Тижні безпеки та дні здоров'я. Вони допомагають дітям засвоїти правила безпечної поведінки в інтерактивній та доступній формі. Такі тижні проводяться згідно річного планування та можуть бути приурочені до певних подій, сезонів або загальноукраїнських ініціатив.

Основні напрями «Тижнів безпеки», які проводяться у ЗДО:

- *Тиждень знань з основ безпеки життєдіяльності.* Зазвичай проводиться двічі на рік – восени (жовтень–листопад) та навесні (квітень–травень). Мета: формування в дітей уявлень про безпечну поведінку в побуті, довкіллі, на вулиці. Приклади тем: «Безпека вдома», «Увага! Вогонь!», «Знай і виконуй правила дорожнього руху», «Обережно, незнайомиць!».
- *Тиждень пожежної безпеки / День пожежної безпеки.* Проводиться зазвичай у співпраці з ДСНС. Діти вивчають правила поведінки при пожежі, знайомляться з роботою рятувальників, можуть переглянути спецтехніку.
- *Тиждень безпеки дорожнього руху.* Проводиться у співпраці з патрульною поліцією. Орієнтовно в листопаді та травні (до початку та завершення навчального року). Мета: навчити дітей правилам поведінки на дорозі, впізнаванню дорожніх знаків, ролі світлофора.
- *«Зимові пригоди – з безпекою на ТИ!».* Допомагає малюкам у цікавій формі навчитися бути обережними й турбуватися про себе під час сезонних ризиків: ожеледиця, холод, небезпечні ігри на льоду, захворювання, побутові небезпеки.
- *Тиждень протидії булінгу (для старших груп).* Формує навички ненасильницького спілкування, дружніх стосунків, вміння розпізнавати ситуації тиску чи образ.
- *Тиждень цивільного захисту / День захисту дітей у надзвичайних ситуаціях.* Особливо актуальний у сучасних умовах війни. Містить практичні заходи: евакуації, ознайомлення з укриттям, правила поведінки під час тривоги, сигнали оповіщення.
- *Тиждень здоров'я і гігієни.* Проводиться в зимово-весняний період або під час епідемічних сезонів. Присвячено гігієні рук, профілактиці хвороб, правильному харчуванню.

Ще один вид роботи, це день здоров'я. День здоров'я в закладі дошкільної освіти – це тематичний день або захід, який організовується для вихованців з метою формування навичок здорового способу життя, фізичної активності, розвитку рухових умінь, а також для того, щоб виховувати позитивне ставлення до спорту та здоров'я.

Завдяки такому заходу, діти у формі гри вчаться піклуватися про своє тіло, розуміють важливість здорових звичок і при цьому просто отримують море радості й позитиву. У кожній віковій групі організовується по 2-3 заняття в місяць тривалістю 15 хвилин – у дітей раннього віку, 20 хвилин – у молодшій, 30 хвилин – для дітей старшого дошкільного віку. Теми занять викладені так, щоб діти мали змогу отримати нові знання, закріплюючи попередні, тобто навчальний матеріал подається по типу «спіралі», починаючи з молодшого дошкільного віку і закінчуючи випуском до школи. Нова інформація доповнюється великою кількістю роздавального дидактичного матеріалу, ігрових вправ, фольклору, творів художньої літератури, рухливих ігор, проблемно-пошукових завдань тощо.

Проведення Днів здоров'я дає можливість забезпечити реалізацію таких завдань:

- виховання в дітей свідомості того, що людина – частина природи і суспільства;
- встановлення гармонійних відносин дітей з живою і неживою природою;
- формування особистої гігієни;
- виховання в дітей дбайливого та бережного ставлення до власного здоров'я;
- вироблення навичок особистої гігієни;
- загартування дитини та її рухова активність;
- профілактика та усунення шкідливих звичок;
- закріплення дітьми валеологічних знань в повсякденному житті;
- санітарно-освітня робота з батьками;
- профілактика травматизму.

Безперечно, значну увагу слід приділяти емоційній безпеці дитини. Це стан, за якого дитина відчуває, що її приймають такою, якою вона є, не боїться висловити свої почуття, не піддається психологічному тиску, має підтримку дорослого та отримує прогнозовану, доброзичливу реакцію на свою поведінку. Особливо важливим це питання є у роботі з дітьми з ООП. Для досягнення продуманого підходу до емоційної безпеки таких дошкільнят можна використовувати:

- візуальні засоби для вираження емоцій (піктограми, смайлики, міміки);
- арттерапію, пісочну терапію, кольоротерапію – як спосіб «висловити себе» (даний вид роботи проводять лише спеціалісти);
- куточок усамітнення, емоцій або релаксації в групі – місце, де дитина може побути на самоті або заспокоїтись.

Дитина має отримати передбачуваність і стабільність – чіткий і повторюваний режим дня із візуальним супроводом, плавні переходи між заняттями, безоціночне прийняття своєї поведінки – не «добрий/поганий», а «йому важко – я допоможу». Обов'язково має бути командна розробка індивідуальної програми розвитку, де враховано емоційні потреби кожного малюка.

Емоційна безпека дитини з ООП – це не один окремий захід, а системна робота всієї команди: вихователів, асистента, психолога та батьків.

Орієнтовні заходи:

Захід	Мета
«Кольоровий настрій» (ранкове коло)	Виявити емоційний стан дитини
Казковий сторітелінг з обговоренням героїв	Опосередковане проговорення складних тем
Скарбничка добрих слів / «дерево настрою»	Підвищення самооцінки та емоційної виразності
«Дитина дня» — щоденне обрання героя дня	Формування позитивного ставлення в колективі

Жодна освітня мета не може бути досягнута без співпраці з батьками. Її можна досягти з допомогою таких заходів:

- консультації та лекції;
- бесіди про безпеку вдома і в садочку;
- інформаційні бюлетені для батьків;
- спільні заходи;
- тренінги для батьків та дітей;
- сімейні квести з безпеки;
- використання цифрових ресурсів;
- чати та розсилки з нагадуваннями про правила безпеки;
- онлайн-курси для батьків щодо запобігання небезпечним ситуаціям.

Отже, підсумуємо, що створення безпечного освітнього середовища в закладі дошкільної освіти – це одна з ключових умов успішного розвитку та навчання дітей.

Проте педагоги при організації цього процесу зустрічаються з певними викликами, що вимагає системного підходу, підвищення кваліфікації та співпраці з батьками, а саме:

- *психологічна безпека* (низький рівень емоційної зрілості у дітей – дошкільнята ще не вміють повністю контролювати свої емоції, тому виникають конфлікти, агресія, ревності, недостатній рівень педагогічної культури в батьків – деякі батьки не визнають важливість емоційної безпеки, що ускладнює співпрацю, відсутність достатньої підготовки педагогів – не всі педагоги володіють сучасними методами ненасильницької комунікації чи медіації конфліктів);
- *фізична безпека* (старі або несправні обладнання – ігрові майданчики, меблі чи інвентар можуть бути джерелом травм, недостатнє фінансування ЗДО – бракує коштів на модернізацію приміщень, системи безпеки (відеонагляд, сигналізація));
- *інформаційна безпека* (непоінформованість дітей про безпечну поведінку – діти дошкільного віку ще не завжди розуміють, що можна, а що – ні (наприклад, як діяти в разі небезпеки), недотримання питань конфіденційності – розголошення особистої інформації дітей чи сімей через необачність).

- *соціальна безпека* (наявність булінгу, прояви цькування, ізоляції все ж можуть виникати, проблеми інклюзії – не всі заклади та педагоги готові до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (відсутність ресурсних кімнат, тьюторів)).
- вплив зовнішніх факторів (військовий стан та повітряні тривоги – створюють постійну загрозу, тривогу як у дітей, так і у персоналу).

М.В. Михайлик, вихователь
Золотоніського закладу дошкільної освіти
(ясла – садок) «Струмочок»
Золотоніської міської ради
Черкаської області

ГРА ЯК КЛЮЧ ДО ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Анотація. *Стаття присвячена висвітленню та характеристиці ролі гри, як ефективного інструменту в формуванні безпечної поведінки дошкільників в умовах сучасних викликів. У статті проаналізовано переваги використання ігор для засвоєння правил безпеки та формування усвідомленого ставлення до потенційних небезпек.*

Сучасний світ сповнений різноманітних викликів, які вимагають від дітей вміння швидко адаптуватися до змін та приймати правильні рішення в різних життєвих ситуаціях. Одним із найефективніших способів формування безпечної поведінки у дошкільників є гра, яка природним чином інтегрується у життя дітей, сприяючи їхньому розвитку та адаптації до навколишнього середовища. Вона не тільки виконує важливу навчальну та виховну функцію, а ще і розважає.

Гра є природним способом пізнання світу для дошкільників. Через неї вони моделюють реальні життєві ситуації, вчаться взаємодіяти з іншими людьми, дотримуватись правил та норм безпечної поведінки. Саме через гру вихователі можуть навчити дітей таких важливих аспектів безпечної поведінки.

Безпечна поведінка формується завдяки особливим видам ігор, які сприяють розвитку відповідальності, уважності та вмінню прогнозувати наслідки своїх дій.

Всі ми добре знаємо, що під час будь-якої надзвичайної ситуації, дитина здатна переживати такі емоції, як страх, стрес та невизначеність, тобто незнання як діяти в даній ситуації. Тому ми дорослі маємо підготувати дитину, навчити її правильно діяти в різних ситуаціях, саме через невід’ємну складову освітнього процесу – гру в доступній та ненав’язливій формі. Ігрова діяльність допомагає дошкільникам легше сприймати інформацію, не викликаючи страху чи тривоги.

Існує формула безпечного освітнього простору, яка відображає ключові компоненти, необхідні для забезпечення безпеки дитини в освітньому середовищі.

Розглянемо детальніше кожен з цих компонентів.

Безпечний дорослий.

- Дорослий має бути в першу чергу компетентним. Він має володіти знаннями та навичками, необхідними для забезпечення безпеки дитини, включаючи знання про психологію дитини, правила безпеки, надання першої медичної допомоги тощо;
- Дорослий повинен бути емоційно стійким, здатним зберігати спокій у стресових ситуаціях, а також вміти ефективно керувати власними емоціями;
- Дорослий має бути уважним до потреб дитини, вміти розпізнавати ознаки дискомфорту або небезпеки, а також швидко реагувати на них;
- Дорослий несе відповідальність за безпеку дитини, усвідомлює наслідки своїх дій та приймає зважені рішення;
- Дорослий створює атмосферу довіри та відкритості, в якій дитина відчуває себе комфортно та безпечно.

Безпечне середовище.

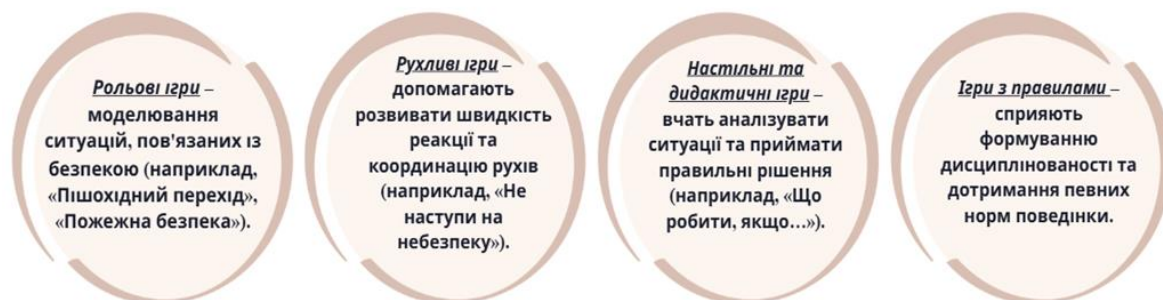
- Приміщення та обладнання мають відповідати стандартам безпеки, бути вільними від потенційних джерел небезпеки (гострі кути, електроприлади, отруйні речовини тощо);
- Наявність укриття та відпрацьовані плани евакуації під час повітряних тривог;
- Створення атмосфери поваги, підтримки та прийняття, де дитина відчуває себе впевнено та захищено від будь-яких форм насильства або дискримінації;
- Формування позитивних соціальних зв'язків, навчання дітей навичкам ефективної комунікації та вирішення конфліктів;
- Створення умов для рівної участі всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей.

Ця формула підкреслює, що безпека дитини залежить від поєднання двох важливих факторів: безпечного дорослого, який забезпечує підтримку та захист, і безпечного середовища, яке мінімізує ризики та створює комфортні умови для розвитку.

Ключовою особою у процесі гри виступає вихователь, адже він спрямовує дитячі дії, формуючи правильні стереотипи поведінки. Важливо, щоб вихователь:

- створював безпечний ігровий простір для дітей;
- адаптував ігрові методики до актуальних потреб часу;
- враховував індивідуальні особливості кожної дитини.

Існує великий перелік ігор, що сприяють саме формуванню безпечної поведінки дітей дошкільного віку.

Практичні рекомендації щодо використання гри у формуванні безпечної поведінки:

- створюйте реалістичні ігрові ситуації, які моделюють небезпеку у безпечному середовищі;
- підтримуйте ініціативу дітей та заохочуйте їх до самостійного пошуку рішень;
- залучайте батьків до ігрової діяльності, щоб розширити знання дітей про безпеку в повсякденному житті;
- використовуйте мультимедійні засоби, інтерактивні ігри та театралізовані вистави для підвищення інтересу дошкільників.

Дидактична гра «Спокій зберігаємо – тривожний рюкзачок разом збираємо»

Мета: ознайомити дітей із предметами першої необхідності у разі екстреної ситуації; розвивати навички самостійності та відповідальності; формувати уявлення про безпеку та життєво важливі речі; виховувати дбайливе ставлення до себе та оточуючих.

Матеріал: іграшковий рюкзак, картки із необхідними предметами (ліхтарик, пляшка води, аптечка, документи, сухий пайок, телефон, батарейки, свисток, теплі речі тощо), картки з зайвими предметами (іграшки, солодощі, книжки тощо).

Хід. Перш ніж провести дану гру необхідно з дітками провести попередню роботу. Пояснити дошкільникам навіщо потрібні тривожні рюкзаки, що вони собою являють. Обговоріть, що таке екстрена ситуація та які ситуації можуть вимагати евакуації (наприклад, пожежа, повінь, повітряна тривога, землетрус тощо). Обговоріть з дітьми, яким саме має бути рюкзак. Це має бути рюкзак в першу чергу, а не сумка. Тому що, наплічник набагато зручніше носити, одягнув і пішов до укриття. А от із сумкою це буде складно, оскільки руки будуть зайняті та швидко стомлюватимуться. Перегляньте перелік речей, що має бути у тривожному рюкзаку немає, але існують певні рекомендації, ознайомте дітей з цим списком. Поясніть дітям, що в залежності від пори року набір речей у тривожному рюкзаку потрібно оновлювати.

На початку гри вихователь пропонує розглянути різні варіанти сумок та рюкзаків, щоб обрати той який буде найзручнішим та пояснити свій вибір, чому цей варіант підходить, а інший навпаки – ні. Після цього кожна дитина отримує набір карток із зображенням різних предметів, які є необхідними для того, щоб

скласти тривожний рюкзак, так і предметами, які є зайвими. Дозвольте дітям самостійно вибрати та покласти предмети в рюкзак. Обговоріть, чому кожен предмет важливий. Після збирання рюкзака обговоріть з дітьми, що вони поклали і чому. Переконайтеся, що вони розуміють, як використовувати кожен предмет.

Для проведення даної гри можна використати руханку «Повітряна тривога»

Дидактична гра «Небезпечні знахідки: я знаю, як діяти»

Мета: навчити дітей розрізняти небезпечні предмети; розвинути навички правильної поведінки при виявленні небезпечних предметів; виховувати у дітей обережність та уважність.

Матеріал: картинки із зображенням небезпечних знахідок, запам'ятайте – ні в якому разі не використовувати муляжі, оскільки діти не розрізняють, де муляж, а де насправді небезпечна знахідка, картки із зображенням різних локацій (вулиця, ігровий майданчик, ліс, парк тощо), на яких є небезпечні знахідки, картки з правилами безпечної поведінки під час виявлення небезпечної знахідки.

Хід. Перш ніж провести дану гру необхідно з дітками провести попередню роботу. Пояснити дошкільникам які знахідки є безпечними, а які навпаки несуть потенційну небезпеку і чому. Обговоріть з дітьми, що небезпечні знахідки можуть бути будь-де і потрібно бути обачними та знати правила поведінки під час виявлення небезпечних знахідок. Вивчити з дітьми основні правила поводження з небезпечними знахідками.

На початку гри вихователь пропонує розглянути різні картинки: на вулиці, на ігровому майданчику, у лісі, в парку та відшукати чи є на даній місцевості небезпечна знахідка. Якщо так вказати на неї та розповісти як дітки будуть діяти в даній ситуації. Важливо, щоб навіть картинку із небезпечною знахідкою дітки не брали до рук, а лише називали її. Обговоріть, чому кожна небезпечна знахідка є надзвичайно небезпечною. Переконайтеся, що дітки розуміють і знають, як діяти під час виявлення небезпечних знахідок.

Отже, гра – це унікальний інструмент, що дозволяє органічно інтегрувати навчання безпечної поведінки у життя дошкільників. Безпека дітей у сучасному світі – це не просто набір правил, а комплексний підхід, що включає в себе навчання, виховання та практичне застосування знань. У руках талановитого вихователя вона стає ключем до формування відповідального, уважного та свідомого покоління.

*Ю.В. Осейко, вихователь
дошкільного навчального закладу (ясла-садок)
комбінованого типу №60 «Ялинка – Веселинка»
Черкаської міської ради*

БЕЗПЕЧНЕ ДИТИНСТВО: ГРАЄМО ТА НАВЧАЄМОСЯ РАЗОМ

Безпека дітей – це пріоритетне завдання для батьків, педагогів та суспільства в цілому. У дошкільному віці закладаються основи безпечної поведінки, формуються навички, які допоможуть дитині орієнтуватися в навколишньому світі та уникати небезпечних ситуацій. Тому педагогам потрібно дібрати такий зміст роботи, який дозволив би відчути дитині не лише цінність свого життя та здоров'я, а й свої можливості в його збереженні; підготувати до чітких дій в небезпечних ситуаціях; сприяти вихованню самостійності й відповідальності.

Розширення уявлення дітей дошкільного віку про небезпечність довкілля повинно відбуватися не лише на інформативному рівні, але й на практичному. Допомагають в цьому дидактичні ігри, вправи, ігрові ситуації, які не лише розважають, але й навчають, розвивають та формують необхідні навички у дітей дошкільного віку.

Ігри мають велике значення для формування безпечної поведінки дошкільників.

Навчання в ігровій формі. Діти краще засвоюють інформацію через гру, адже вона викликає позитивні емоції та зацікавленість. Ігри дозволяють дітям засвоювати складні правила безпеки в простій та доступній формі.

Розвиток навичок. Ігри сприяють розвитку спостережливості, уваги, пам'яті, логічного мислення та вміння приймати рішення в різних ситуаціях.

Моделювання ситуацій. Гра дозволяє моделювати реальні життєві ситуації, в яких дитина може опинитися, та навчити її правильним діям.

Формування соціальних навичок. Ігри вчать дітей співпрацювати, домовлятися, ділитися, а також допомагають їм усвідомити наслідки своїх дій.

Зниження тривожності. Гра допомагає дітям подолати страхи та тривожність, пов'язані з небезпечними ситуаціями.

Формування правильної поведінки. Гра допомагає дітям зрозуміти та запам'ятати правила безпеки, відпрацювати алгоритм дій у певних умовах.

Особливості ігор для формування безпечної поведінки.

Вікова відповідність. Ігри повинні відповідати віковим особливостям дітей, їхнім можливостям та інтересам.

Простота та доступність. Правила гри повинні бути простими та зрозумілими для дітей.

Наочність. Використання наочних матеріалів (картинки, іграшки, муляжі) робить навчання більш ефективним.

Інтерактивність. Ігри повинні передбачати активну участь дітей, їхню взаємодію та спілкування.

Позитивний настрій. Важливо створити позитивну атмосферу під час гри, щоб діти відчували себе комфортно та впевнено.

Види ігор для формування безпеки життєдіяльності

Дидактичні ігри спрямовані на засвоєння конкретних знань та навичок, пов'язаних з безпекою, а саме:

- навчають у цікавій формі;
- розвивають практичні навички;
- формують усвідомлення небезпеки;
- виховують відповідальність.

Мета дидактичних ігор у формуванні безпеки життєдіяльності:

- надати дітям знання про основні правила безпечної поведінки в різних ситуаціях;
- розвинути у дітей вміння передбачати небезпеку та уникати її;
- виховати у дошкільнят навички самостійного прийняття рішень у надзвичайних ситуаціях;
- сформувати позитивне ставлення до дотримання правил безпеки.

Під час використання дидактичних ігор діти отримують:

- знання (дізнаються про правила дорожнього руху, пожежну безпеку, безпеку в побуті, правила поведінки в природі тощо);
- вміння (вчаться правильно переходити дорогу, викликати екстрені служби, користуватися побутовими приладами, надавати першу допомогу тощо);
- навички (розвивають навички спостережливості, уважності, логічного мислення, прийняття рішень);
- якості (виховують у собі відповідальність, обережність, самостійність, дисциплінованість).

Дидактична гра «Безпечні та небезпечні предмети»

Мета. Закріпити знання дітей про безпечні та небезпечні предмети, які зустрічаються в побуті, розвивати увагу та логічне мислення, виховувати обережність, дбайливе ставлення до власного здоров'я.

Завдання: формувати навички безпечної поведінки.

Хід. Вихователь показує дітям картинки із зображенням різних предметів (ножиці, іграшки, електроприлади, ліки, тощо), діти повинні розділити їх на дві групи: «Безпечні» та «Небезпечні» предмети. Після цього дорослий обговорює з дітьми, чому певні предмети є небезпечними, ф як правильно з ними поводитися.

Дидактична гра «Вогонь – друг, вогонь – ворог»

Мета: розширити уявлення дітей про причини виникнення пожеж; формувати уявлення, що вогонь може бути корисним і небезпечним; сприяти

розвитку творчого мислення, уваги, збагачувати словник дітей; виховувати дисциплінованість, прагнення зберегти своє здоров'я, бажання турбуватися про життя та здоров'я навколишніх.

Завдання: вчити розрізняти ситуації, коли вогонь є другом, а коли – ворогом, знати як діяти у випадку пожежі.

Хід. До дітей на гостини завітав рятівник, який хоче дізнатися, які властивості вогню вони знають. Рятівник пропонує дітям роздивитися картки і визначити, де вогонь – добрий, а де вогонь злий. Картки розселити по будиночкам. Свою відповідь пояснити.

Дидактична гра «Набери номер»

Мета: вправляти дітей у використанні засвоєних знань та способів дій в ігрових ситуаціях. Поглиблювати і розширювати знання дітей про професії людей, які надають нам першу допомогу (лікар, пожежник, поліцейський та газова служба). Розвивати мислення, пам'ять, увагу. Виховувати обережність.

Завдання: вчити дітей орієнтуватися в номерах екстрених служб.

Хід. Дітям пропонується оцінити ситуацію і у відповідності до неї підібрати необхідну службу за картинкою.

Дидактична гра «Обережно, незнайомец!»

Мета: Навчити дітей правилам безпечного спілкування з незнайомцями, дати уявлення про необхідність розрізняти своїх та чужих людей, що окремі дорослі можуть бути небезпечними, не завжди приємна зовнішність людини збігається з добрими намірами. Виховувати обережність у поведінці з іншими.

Завдання: ознайомити дітей з основними правилами безпеки при спілкуванні з незнайомцями, сформулювати алгоритм дій у випадку зустрічі з незнайомцем.

Хід. Кожній дитині видається картка – квартира, набір відвідувачів та стрічка відповідь. Завдання дитини з'ясувати кого можна впустити до свого дому, а кого ні.

Сюжетно-рольові ігри – це потужний інструмент для розвитку дітей, який дозволяє їм моделювати реальні ситуації та відпрацьовувати правильну поведінку.

Моделювання реальних ситуацій дає можливість дітям опинитися в різних сценаріях, з якими вони можуть зіткнутися в реальному житті. Це може бути ситуація на дорозі, спілкування з незнайомцями, дії під час пожежі або інших надзвичайних ситуацій. Граючи, діти вчаться розпізнавати потенційні небезпеки, аналізувати ситуацію та приймати правильні рішення.

Відпрацювання правильної поведінки: під час рольових ігор діти можуть експериментувати з різними варіантами поведінки, не боячись наслідків. Це дозволяє їм зрозуміти, які дії є безпечними, а які – ні.

Вони вчаться: правильно переходити дорогу, викликати екстрені служби, відмовлятися від пропозицій незнайомих, поводитися під час пожежі, правилам поведінки у громадських місцях.

Повторюючи ці дії в ігровій формі, діти закріплюють їх у своїй пам'яті, що підвищує ймовірність правильної поведінки в реальних умовах.

Сюжетно-рольові ігри сприяють розвитку критичного мислення, уважності та відповідальності. Діти навчаються оцінювати ризики, приймати обґрунтовані рішення та діяти впевнено в небезпечних ситуаціях. Ці навички є надзвичайно важливими для їхньої безпеки та благополуччя.

Рухливі ігри є не лише джерелом радості та фізичного розвитку, але й потужним інструментом для навчання дітей правилам безпеки.

Вони сприяють розвитку моторики, координації рухів, спритності та реакції. Ці навички є важливим для запобігання травмам у повсякденному житті. У командних іграх діти навчаються співпрацювати, домовлятися, дотримуватися правил і поважати інших учасників. Це допомагає їм адаптуватися до соціального середовища та уникати конфліктів, які можуть призвести до небезпечних ситуацій. Такі ігри вимагають від дітей уваги, концентрації та швидкого прийняття рішень, що допомагає їм бути більш уважними до навколишнього середовища та уникати небезпечних ситуацій.

Рухлива гра «Світлофор»

Мета: вчити співвідносити дії з кольором світлофора, розвивати увагу, зорове сприйняття, мислення, кмітливість.

Завдання: учити орієнтуватися на світловий сигнал, діяти відповідно до нього.

Матеріал: кола червоного, жовтого, зеленого кольору.

Хід. Вчитель показує кружок, а діти виконують дії: на червоний колір – робиться крок назад, на жовтий – присідають, на зелений – марширують на місці.

Рухлива гра «Добіжіть до знака»

Мета: вправляти дітей в запам'ятовуванні дорожніх знаків, розвивати пам'ять, кмітливість, швидкість реакції, орієнтування в просторі.

Завдання: вправляти дітей у бігу на швидкість, виховувати уважність та реакцію на сигнали.

Матеріал: дорожні знаки.

Хід. За сигналом вихователя дитина біжить до дорожнього знаку, який називає вихователь. Якщо дитина помиляється у виборі знаку, то він повертається в кінець колони.

Рухлива гра «Автомобілі «Швидкої допомоги»

Мета: учити рухатися за сигналом; закріплювати відомості про автомобілі «швидкої допомоги», «міліції», «пожежної охорони».

Завдання: виховувати бажання зберігати своє здоров'я.

Хід. Діти – «водії автомобілів»: «Швидкої допомоги», «Міліції», «Пожежної охорони» тощо. Вихователь одягає кожному гравцеві відповідну емблему автомобіля. За сигналом вихователя на допомогу повинні виїхати відповідні «автомобілі».

Ігри-вікторини дозволяють у цікавій та доступній формі навчити дітей правилам безпеки, розвинути уважність, пам'ять, логічне мислення, формувати відповідальне ставлення до власної безпеки, вміння діяти в екстремальних ситуаціях.

Отже, ігри є ефективним та цікавим способом навчання дошкільників правилам безпечної поведінки. Вони допомагають дітям засвоїти необхідні знання та навички, які допоможуть їм уникнути небезпечних ситуацій у майбутньому.

*А.Ю. Яношевська, вихователь
дошкільного навчального закладу
(ясла-садок) №72 «Струмочок»
Черкаської міської ради*

ІГРОВІ МЕТОДИ У ФОРМУВАННІ НАВИЧОК БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДОШКІЛЬНИКІВ

***Анотація.** У статті розглядається роль ігрових методів у формуванні навичок безпечної поведінки у дошкільників. Аналізуються традиційні та сучасні підходи до навчання, зокрема використання інтерактивних ігор, мультимедійних технологій та практичних ситуацій. Запропоновано інноваційні ігрові моделі, що сприяють ефективному засвоєнню знань і розвитку практичних навичок безпеки у дітей.*

Ігрові технології є одним із найефективніших методів взаємодії з дошкільниками, оскільки гра є природною формою їхньої діяльності. Впровадження ігор сприяє розвитку творчих здібностей та активізації пізнавальної діяльності малюків.

В. О. Сухомлинський казав, що гра – це іскра, яка запалює вогник допитливості і цікавості.

Психологічний розвиток дітей дошкільного віку має свої особливості, тому батькам потрібно приділяти багато часу догляду та супроводу своїх дітей у перші роки життя. На відміну від дорослого віку діти дошкільного віку мають надзвичайно чутливі психофізіологічні та особистісні властивості. Тому батьки повинні розуміти природу психологічного розвитку дітей, щоб використовувати найкращі методи виховання. Дошкільнята цікаві та люблять досліджувати світ, нові речі завжди стимулюють дитячу допитливість та активність.

В.Б. Шапар у психологічному словнику визначає гру як особливу форму діяльності, що відбувається в умовних ситуаціях і спрямована на засвоєння суспільного досвіду. Вона відтворює соціально закріплені способи виконання певних дій, що знаходять відображення в науці та культурі. Гра, як один із видів суспільної практики, дозволяє освоювати норми життя та діяльності людини, сприяючи пізнанню навколишнього світу, розвитку інтелектуальних, емоційних і моральних якостей особистості. Її характерними рисами є постійна зміна ситуацій та необхідність швидкої адаптації до них.

Роль гри у педагогіці величезна. Окрім основних функцій гри, таких як розвивальна, навчальна та виховна, вона також може виконувати низку додаткових завдань:

- діагностична – допомагає виявити приховані здібності та таланти дитини;
- релаксаційна – знімає емоційне напруження та сприяє розслабленню;

- компенсаторна – дає можливість отримати те, чого бракує у реальному житті;
- комунікативна – слугує засобом соціальної взаємодії та спілкування;
- самореалізаційна – дозволяє дитині проявити свої здібності та потенціал;
- соціокультурна – сприяє засвоєнню соціальних норм і правил поведінки;
- терапевтична – допомагає у корекції психоемоційного стану та може використовуватися в лікуванні психологічних розладів.

Гра є невід’ємною частиною освітнього процесу, оскільки гармонійно поєднується з усіма його складовими. Саме тому ігрові технології широко застосовуються не лише у навчальних дисциплінах, а й у творчих заняттях, зокрема у музиці.

Основна мета ігрових технологій – не змінити чи переробити дитину, і не навчити її певним спеціальним навичкам, а створити умови, у яких вона зможе «прожити» хвилюючі для себе ситуації, отримуючи підтримку, розуміння та співпереживання з боку дорослого.

Навчальна гра може тривати від кількох хвилин до цілого заняття і може використовуватися на різних етапах. Будь-яка гра включає три основні етапи:

- *підготовчий* (формулюється мета гри, відбирається навчальний зміст, розробляється сценарій, готується обладнання, розподіляються ролі, проводиться інструктування тощо);
- *безпосереднє проведення гри*;
- *узагальнення, аналіз результатів*.

Підготовка до гри включає кілька важливих етапів: вибір гри відповідно до навчальних і виховних завдань, перевірка її відповідності програмним вимогам, визначення оптимального часу та місця для проведення, підготовка необхідних матеріалів, а також налаштування як дошкільнят, так і вчителя.

Під час гри педагог повинен бути уважним, тактовним і доброзичливим, щоб не знизити активність та ініціативність дітей невдалими зауваженнями. Особливо важливо враховувати індивідуальні особливості дітей: не примушувати їх до участі, підтримувати невпевнених дітей, не допускати осуду з боку однолітків.

Темп і ритм гри мають бути чітко організовані, оскільки надмірні дисциплінарні зауваження можуть знизити її ефективність. Педагог заохочує дітей до самостійного пошуку відповідей, а аналіз помилок проводить наприкінці, щоб не порушити загальне враження від гри. Активність, кмітливість та дотримання правил мають велике значення, а залучення малюків до підбиття підсумків сприяє розвитку самоконтролю та самооцінки.

Гра моделює життєві ситуації, допомагаючи розвивати особистісні якості, соціальні навички та творчий потенціал дітей. Дошкільнята мають високий рівень емоційності, активність, любов до фантазії та бажання проявити свої здібності. Саме тому ігрова діяльність підвищує їхній емоційний стан, сприяє взаємодії та комунікації, формуючи навички дотримання правил і норм.

Формування навичок безпечної поведінки дошкільників – важливе та актуальне питання в межах сучасної педагогіки. Аналіз методик, що

застосовуються у навчально-виховному процесі, є важливим для ефективного формування навичок безпечної поведінки у дошкільників. Традиційні підходи, зокрема бесіди, демонстрації, ілюстрації та заучування правил, протягом тривалого часу слугували основними інструментами навчання. Вони забезпечували базові теоретичні знання, проте мали обмежену ефективність у розвитку практичних навичок через недостатню активність дітей у процесі засвоєння матеріалу.

Сучасні методики, навпаки, акцентують увагу на інтерактивності, залученні дітей до активної діяльності та використанні ігрових технологій. Такий підхід дозволяє забезпечити глибше засвоєння знань і сприяє формуванню навичок на практиці. Наприклад, широко застосовуються симуляційні ігри, які допомагають дітям навчитися приймати правильні рішення у небезпечних ситуаціях. Використання технологій віртуальної реальності створює максимально реалістичне середовище, що підвищує ефективність навчання.

В Україні спостерігається поступовий перехід від традиційних методів до інтерактивних форм навчання, що включають ігрові елементи, цифрові технології та активну участь дітей у навчальному процесі. Основна мета сучасних підходів – не лише передача знань, а й розвиток практичних навичок через емоційне залучення та активну взаємодію з навколишнім середовищем.

Важливу роль у цьому процесі відіграє залучення батьків. Організація спільних занять, воркшопів та інтерактивних заходів допомагає закріпити отримані знання в домашніх умовах. Інформування батьків про переваги ігрових методик і їхня активна участь у навчанні дітей сприяють більш ефективному формуванню навичок безпеки в повсякденному житті.

Запропонуємо до розгляду одну з таких ігор **«Розумний рятівник»**

Мета: формування у дошкільників навичок безпечної поведінки через інтерактивну гру з використанням мультимедійних технологій.

Інструменти: інтерактивна дошка або проєктор. Мультимедійні навчальні матеріали – зображення, відео або анімовані ситуації (наприклад, «Як поводитися при пожежі», «Безпека на дорозі»). Сенсорні кнопки/цифровий пульт (або просто підняття руки для вибору варіанта відповіді). Набір карток із символами безпеки для практичного закріплення.

Інструкція: діти по черзі переглядають інтерактивні ситуації, які відтворюються на дошці або планшеті. На екрані з'являється небезпечна ситуація (наприклад, у кімнаті задимлення). Дитина має вибрати один із кількох варіантів правильного рішення (натиснувши на екран, відповівши голосом або використавши картки). Якщо вибір правильний – отримує заохочення (анімація, аплодисменти, смайлик). Якщо неправильний – система пропонує пояснення та повторне виконання.

Хід. Вступне обговорення – вихователь пояснює, чому важливо знати правила безпеки та що діти сьогодні навчатимуться через гру.

Початок гри. На інтерактивній дошці з'являється перше завдання – ситуація, що вимагає безпечного рішення. Дитина обирає правильну відповідь

серед запропонованих (наприклад, що робити, якщо загубився в супермаркеті). За правильний вибір отримує «зірочку рятувника» або іншу нагороду.

Ігрові ситуації (приклади):

- «Що робити при пожежі?» – дитина обирає: викликати дорослих, телефонувати 101 чи ховатися.
- «Безпека на дорозі» – на дошці з'являється пішохідний перехід, а діти визначають, коли можна йти.
- «Зустріч із незнайомцем» – обговорюються дії у випадку, коли хтось пропонує піти разом.

Практична частина. Діти отримують картки з правилами безпеки та спільно групують їх на «правильні» та «небезпечні» дії.

Рефлексія – підсумок гри, обговорення помилок, пояснення правильних рішень, обмін враженнями.

Очікуваний результат: розвиток навичок безпечної поведінки через взаємодію з інтерактивними елементами; активне залучення дітей до навчання через гру; поліпшення швидкості реакції та логічного мислення в небезпечних ситуаціях; ця гра поєднує сучасні мультимедійні технології з практичним навчанням, роблячи процес пізнання цікавим і ефективним для дошкільників.

Ще можна запропонувати такі ігри:

Дидактична гра «Світлофор»

Мета: закріпити знання про правила дорожнього руху.

Інструкція: ведучий показує кольори світлофора, діти виконують відповідні дії (червоний – стояти, жовтий – готуватися, зелений – йти).

Хід. Проводиться у вигляді естафети або змагання.

Дидактична гра «Що безпечно, а що ні?»

Мета: навчити дітей розрізняти безпечні та небезпечні ситуації.

Інструкція: ведучий демонструє малюнки або ситуації, діти визначають, що безпечно, а що ні.

Хід. Обговорення, пояснення правильних рішень.

Дидактична гра «Чим корисно, а чим небезпечно?»

Мета: формувати у дітей уявлення про те, що звичайні на перший погляд предмети – такі як ножиці, виделка, голка, палка тощо – можуть бути не лише корисними у побуті, але й небезпечними, якщо поводитися з ними неправильно. Навчати правилам безпечної поведінки вдома та на вулиці.

Пояснити дітям, що у випадку небезпеки або критичної ситуації вони завжди можуть звернутися по допомогу до дорослих – батьків, вихователя, медичної сестри або зателефонувати до відповідних служб.

Обладнання і матеріали: картки або ілюстрації із зображенням предметів, які можуть бути потенційно небезпечними.

Хід. Дітям пропонується розглянути картинки з різними предметами. Вихователь просить дітей описати зображені предмети, розповісти, для чого вони потрібні у повсякденному житті. Разом з дітьми аналізують, чим ці предмети можуть бути небезпечними та як потрібно правильно і обережно ними користуватися. Дітям ставляться запитання за змістом кожної картинки:

- Як ти будеш діяти, якщо побачиш ці предмети?
- Кому можна довірити їх використання?
- Що може статися, якщо поводитися необережно?

Отже, ігрові методи є ефективним засобом формування навичок безпечної поведінки у дошкільників, оскільки забезпечують активне залучення дітей у процес навчання, стимулюють їхню цікавість та сприяють кращому засвоєнню матеріалу. На відміну від традиційних підходів, що орієнтовані переважно на пасивне запам'ятовування правил, ігрові технології дозволяють дітям застосовувати знання у практичних ситуаціях, розвиваючи швидкість реакції, критичне мислення та відповідальність за власну безпеку.

Використання інтерактивних ігор, рольових ситуацій, мультимедійних технологій та інших інноваційних методів сприяє не лише засвоєнню теоретичних знань, а й формуванню стійких поведінкових моделей у дітей. Такі ігри, як «Світлофор», «Що безпечно, а що ні?», «Розумний рятувальник», допомагають дошкільникам навчитися приймати правильні рішення у небезпечних ситуаціях, діючи усвідомлено та відповідально.

Окрім того, ефективність ігрових методів значно підвищується за умови активного залучення дорослих – вихователів та батьків, які можуть закріплювати отримані знання у повсякденному житті. Проведення інтерактивних занять, спільних ігор та навчальних заходів у сімейному колі сприяє формуванню безпечної поведінки у дітей на всіх рівнях їхньої соціалізації.

Таким чином, застосування ігрових технологій у навчанні дошкільників є дієвим інструментом для формування основ безпечної поведінки, що допомагає зменшити ризики небезпечних ситуацій у майбутньому та забезпечує здоровий і безпечний розвиток дітей.

ЦІКАВІ ІГРИ ТА ВПРАВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

І.В. Коваль, вихователь
дошкільного навчального закладу (ясла-садок)
комбінованого типу №41 «Дударик»
Черкаської міської ради

БЕЗПЕКА ПОНАД УСЕ!

Анотація. Гра є провідною діяльністю дошкільника, засобом його всебічного розвитку, важливим методом виховання. Гру називають «супутником дитинства», хоч у житті граються не тільки діти, а й дорослі. Вона задовольняє потребу дитини у пізнанні навколишньої дійсності і дає змогу поринути у чарівний світ фантазії. Цей світ є надзвичайно цікавим, він спонукає дітей до творення, прийняття й використання ігрових форм, для проникнення в навколишнє і осягнення його розмаїття предметів, стосунків, моралі.

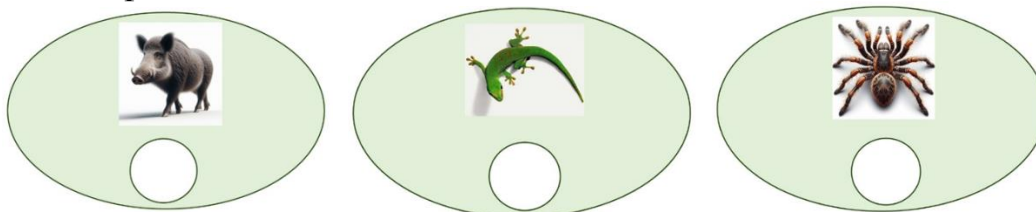
Граючись дошкільники пізнають світ, такий загадковий та іноді небезпечний. Педагоги та батьки з раннього дитинства сприяють вихованню особистої безпеки дітей, та виховують свідоме ставлення до свого здоров'я та життя. Для кращого засвоєння цих правил розроблені дидактичні ігри.

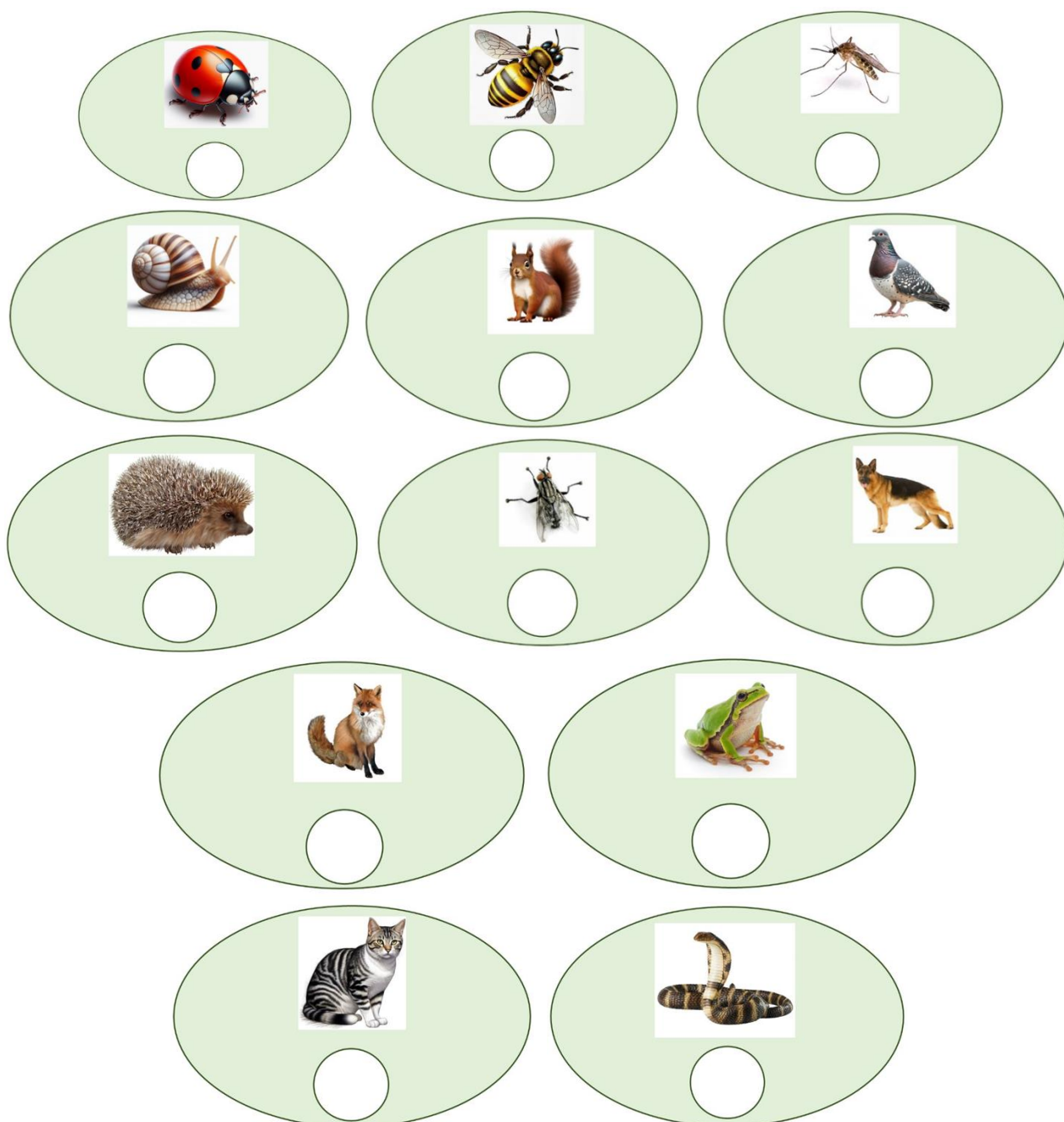
Дидактична гра «Кого можна зустріти на вулиці?»

(Чи всі тварини та комахи безпечні?)

Мета: поглиблювати знання дітей про тварин та комах, розширювати знання про загрозу, яку вони можуть нести для життя та здоров'я, вчити розрізняти небезпечних тварин, триматися від місць їх проживання якнайдалі, та уникати зустрічі з ними, закріплювати правила поведінки з тваринами та комахами, виховувати свідоме ставлення до особистої безпеки та до поводження з тваринами. Закріпити назви тварин, комах.

Хід гри: позначити фішкою червоного кольору небезпечну тварину, а зеленою-безпечну, та аргументувати свою відповідь. Вихователь дає дітям можливість пояснити свій вибір. Гру можна використовувати у друкованому варіанті або демонструвати на мультимедійному проекторі чи комп'ютері. У випадку використання гаджета, правильна відповідь з'являється на екрані, після показу дітьми фішок.

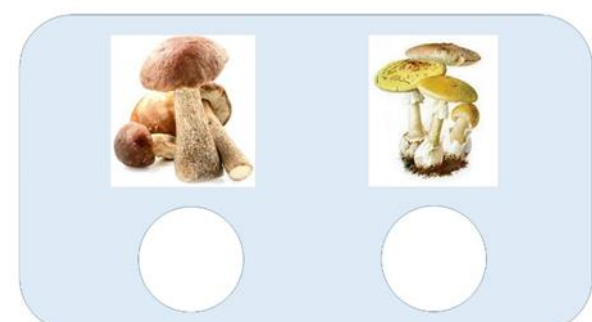
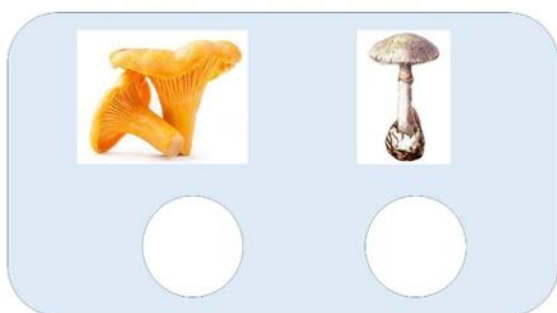
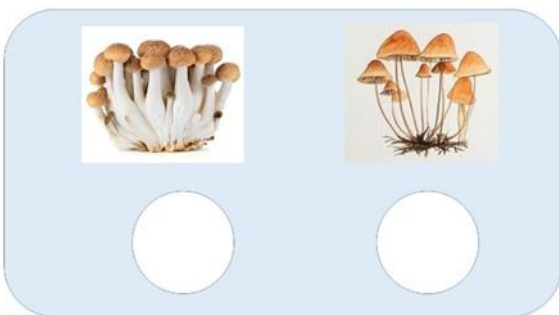
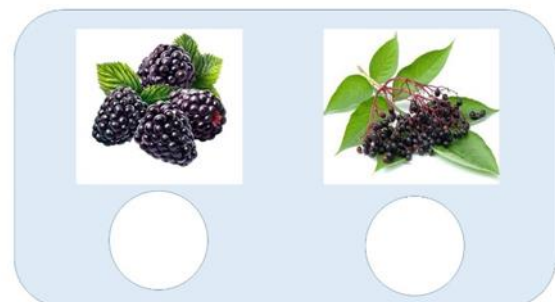

Дидактична гра «Прогулянка до лісу. Їстівні та отруйні гриби і ягоди»

Мета: закріпити знання дітей про отруйні та їстівні гриби та ягоди, продовжувати вчити розрізняти їх за зовнішнім виглядом, називати отруйні та їстівні гриби та ягоди, збагачувати активний словник дітей-словами-назвами грибів: мухомор, біла поганка, білий гриб, масляки, лисички, опеньки, сатанинський гриб, сироїжки; ягід: ожина, обліпіха, малина, суниця, чорниця, беладона, вовчі ягоди, бузина зелена, конвалія та інші, нагадати про смертельну небезпеку, яку вони несуть. Закріпити правила збору ягід та грибів – збирати гриби і ягоди тільки з дорослими, не брати незнайомих та малознайомих, після прогулянки помити руки.

Хід гри: вихователь роздає картки та по 2 фішки червону та зелену, дитина обирає та позначає зеленою їстівні ягоди чи гриби, а червоною – отруйні, пояснює свій вибір.

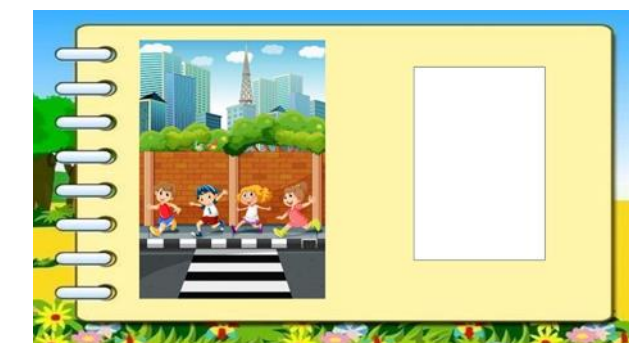
Гру можна використовувати у друкованому варіанті або демонструвати на мультимедійному проекторі чи комп'ютері. У випадку використання гаджета, правильна відповідь з'являється на екрані, після показу дітьми фішок.

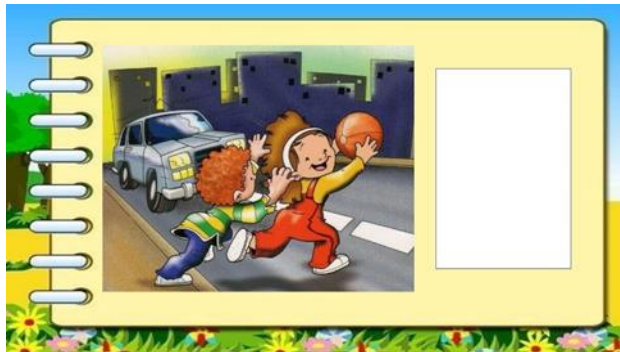

Дидактична гра «Будь обачним на дорозі»

Мета: закріплювати та розширювати знання дітей про правила безпеки на дорозі та транспорті, виховувати свідоме ставлення до свого життя та життя оточуючих.

Хід гри: вихователь роздає картки із зображенням дорожніх ситуацій, окремо є долоньки червоного та зеленого кольорів, дитина обирає червону, якщо учасники поводяться не правильно, або зелену-якщо вірно, аргументують свій вибір. Гру можна використовувати у друкованому варіанті або демонструвати на мультимедійному проекторі чи комп'ютері. У випадку використання гаджета, правильна відповідь з'являється на екрані, після показу дітьми фішок.

Основи безпечної поведінки закладаються ще в дошкільному віці. Тому, що безпечна поведінка – це вчинки, які характеризують загальне ставлення людини до власної безпеки, безпеки оточуючих, життя та здоров'я. Саме тому фундамент такої поведінки потрібно закладати з ранніх років. Завдання педагогів закладів дошкільної освіти, виховати з малюків свідомих людей, які цінують своє та власне здоров'я, усвідомлюють свої дії та вчинки, розуміють їх наслідки. Так як провідний вид діяльності дошкільників – гра, саме дидактична гра є дієвим інструментом для формування основ безпечної поведінки.

*С.В. Дорошенко, вихователь
закладу дошкільної освіти «Сонечко» №8
Корсунь-Шевченківської міської ради
Черкаської області*

НАВЧАЄМО ДІТЕЙ БУТИ ОБЕРЕЖНИМИ

Анотація. Матеріал містить дидактичні ігри про правила безпечної поведінки в довіллі та мінну безпеку. Націлені на формування сталих дій та збереження життя і здоров'я дітей. До ігор входять методичний супровід (назва, мета, обладнання, хід) та ігрові поля з розрізними картками.

Дидактична гра «Оціни вчинок»

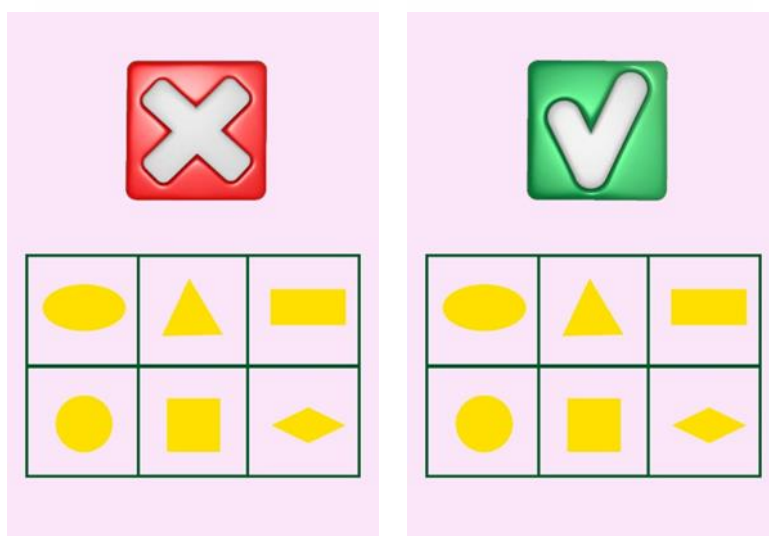
Мета: вправляти дітей в умінні розрізняти та оцінювати безпечну та небезпечну поведінку, пояснювати свій вибір, прогнозувати наслідки таких дій; розвивати знання про правила безпечної поведінки, мовлення, увагу; виховувати бережливе ставлення до власного життя та здоров'я.

Обладнання і матеріали: розрізні картинки, ігрові поля.

Хід гри: У дітей на столах розрізні сюжетні картинки. На кожній з них зображено геометричну фігуру. Вихователь пропонує дітям знайти кожній геометричній фігурі пару. Діти розповідають, що зображено на кожній парі картинок та визначають на якій поведінка дітей безпечна, а на якій – навпаки, небезпечна. Після цього викладають їх на ігрове поле з відповідною позначкою (безпечна поведінка – поле з зеленою галочкою, небезпечна – з червоною галочкою) на зазначені місця геометричних фігур.

По завершенню гри вихователь пропонує перевернути кожну картинку та з'ясувати, чи правильно діти оцінили дію: якщо все буде правильно, то з

картинок з правильною дією утвориться зображення веселого смайлика, а небезпечною – зляканого.

Дидактична гра «Обери безпечні предмети»

Мета: вчити дітей розрізняти безпечні та вибухонебезпечні предмети, закріплювати правила поведінки з небезпечними та підозрілими предметами; розвивати дихання, увагу; виховувати турботливе ставлення до власного життя та здоров'я.

Обладнання та матеріали: картки з зображенням вибухонебезпечних та безпечних предметів, ігрове поле, трубочка для соку.

Хід гри: У дітей на столах предметні картинки (бажано розкласти так, щоб не бачили діти) та ігрове поле. Перед початком гри провести бесіду:

- Які предмети ми називаємо небезпечними? Чому?
- Чи можна їх торкатися або брати такі предмети руками?

Після цього вихователь пропонує діткам відібрати на ігрове поле лише ті предмети, які є безпечними. А перенести їх слід за допомогою трубочки, вдихаючи та затримуючи повітря.

- Як назвати одним словом предмети, які залишилися на столі?
- Чому їх неможна торкатися?

Ю.В. Кліндухова, вихователь
Деньгівський навчально-виховний комплекс
«загальноосвітня школа I-III ступенів-
заклад дошкільної освіти»
Золотоніської міської ради
Черкаської області

ДИДАКТИЧНА ГРА «БЕЗПЕЧНА ПОДОРОЖ»

Анотація. У статті представлено інтерактивну гру «Безпечна подорож», яка спрямована на формування у дітей дошкільного віку правил безпечної поведінки у повсякденному житті. Гра включає різні життєві ситуації, що допомагає дітям в ігровій формі засвоїти правильні дії в небезпечних обставинах. Матеріал адаптовано для молодших, середніх і старших дошкільників.

Формування навичок безпечної поведінки є одним із найважливіших аспектів виховання дітей дошкільного віку. Дитина має навчитися розпізнавати небезпеку та знати, як правильно діяти у тій чи іншій ситуації. Ефективним способом навчання є ігрова діяльність, яка є провідним видом діяльності дітей дошкільного віку і забезпечує активне залучення у процес засвоєння правил безпеки. «Ігрова діяльність є важливим засобом формування у дітей свідомого ставлення до безпеки».

Однією з таких ігор є «Безпечна подорож», що дозволяє моделювати різні небезпечні ситуації та знаходити правильні способи їх розв'язання. «Застосування ігор у освітньому процесі, допомагає дітям зрозуміти важливість правил безпеки в повсякденному житті».

Мета: формувати знання про безпечну поведінку в побуті, на вулиці, в природі та при виникненні екстрених ситуацій.

Завдання: знайомити дітей із основними правилами безпеки, навчити розрізняти безпечні та небезпечні дії, розвивати увагу, логічне мислення, швидкість реакції, виховувати відповідальність за власну безпеку.

Хід.

Підготовка. Вихователь готує картки із зображеннями різних ситуацій (дорога, кухня, ліфт, ліс, пожежа тощо). Кожна зупинка – це окрема ситуація, у якій діти повинні правильно визначити свої дії.

Правила гри. Діти уявляють, що подорожують уявним потягом. Потяг зупиняється на певних «станціях», де діти отримують картки із зображенням ситуації. Вихователь ставить запитання: «Що слід робити в цій ситуації?» Діти відповідають. Якщо відповідь правильна – отримують фішку.

Приклади станцій та завдань.

- «Безпечна дорога». Запитання: Що робити, якщо м'яч викотився на дорогу? Орієнтовна відповідь: Не вибігати за м'ячем, зупинитися та попросити дорослого про допомогу.
- «Обачний пішохід». Запитання: Як слід переходити дорогу? Орієнтовна відповідь: Переходити лише на зелений сигнал світлофора та по пішохідному переходу.
- «Обережна кухня». Запитання: Чому не можна торкатися плити? Орієнтовна відповідь: Можна обпектися.
- «Правила у ліфті». Запитання: Що робити, якщо застряг у ліфті? Орієнтовна відповідь: Викликати допомогу за допомогою кнопки зв'язку та чекати дорослих.
- «Безпека у лісі». Запитання: Що робити, якщо заблукав? Орієнтовна відповідь: Не панікувати, залишатися на місці та кликати на допомогу.
- «Якщо виникла пожежа». Запитання: Чи можна ховатися від вогню під ліжком? Орієнтовна відповідь: Ні, потрібно негайно покинути приміщення та кликати дорослих.

Підсумок гри. Вихователь підбиває підсумки, закріплюючи з дітьми правила безпеки. Діти отримують заохочення за активну участь.

Адаптація гри для різних вікових груп

- Молодші дошкільники – використовуються прості картинки та запитання з підказками.
- Середні дошкільники – додаються рольові ігри, де діти обігрують певні ситуації.
- Старші дошкільники – вводяться більш складні запитання та аргументування своїх дій.

Дидактична гра «Безпечна подорож» є ефективним методом навчання дошкільників основам безпеки. Вона дозволяє дітям у цікавій формі засвоювати правила, аналізувати ситуації, аргументувати свої дії та вибір і робити висновки. Використання цієї гри у освітньому процесі сприяє підвищенню рівня обізнаності дітей щодо безпечної поведінки та формуванню відповідального ставлення до свого життя і здоров'я.

*В.М. Лисаченко, вихователь,
Н.В. Плужник, вихователь
Орловецького закладу дошкільної
освіти (дитячий садок) «Сонечко»
Городищенської міської ради
Черкаської області*

ДІТЯМ ПРО БЕЗПЕКУ

***Анотація.** Даний матеріал зорієнтований на формування безпечної поведінки дошкільнят у довкіллі, серед людей, предметів, природи. Дидактичні ігри та вправи дають можливість засвоїти навички безпечної поведінки, вміння*

передбачити наслідки своїх вчинків, уникати небезпечних ситуацій та допоможуть виробити практичні дії виходу з них, допоможуть дітям закріпити назви та номери служб безпеки та відповідність професій.

Охорона життя дитини є пріоритетним напрямком роботи кожного закладу освіти, реалізація якого сприяє збереженню та зміцненню здоров'я дітей. Діти, маючи невеликий життєвий досвід та особливості їх дитячої психіки, можуть наражатися на велику кількість небезпек. Адже, пізнаючи світ дитина тягнеться до всього, що її оточує, не завжди усвідомлюючи небезпеку, яка на неї чатує. Тому важливо формувати у дошкільнят вміння передбачати наслідки своїх вчинків, виробляти навички практичних дій під час виникнення небезпечної ситуації. Безпека дитини на сьогоднішній день, в умовах війни, стає ще більш актуальною. Так як навколишнє приховує багато небезпечних знахідок, які можуть нести смертельну загрозу. Як діяти, що казати, до кого звертатися? На ці та інші питання діти можуть отримати відповідь через гру.

Насамперед, наш колектив подбав про відкриття Кімнати безпеки в садочку і для того, щоб освітній процес був цікавішим у засвоєнні дітьми безпечної поведінки у кімнаті Безпеки з'явилися герої-персонажі: лікарка Марія, поліцейський Матвій, газовщик Микола, пожежник Максим, які пропонують дітям виконання різних ігрових завдань, допомагають їх виконувати. Також цих персонажів ми використали в авторському посібнику «Дітям про безпеку», де підібрали цикл дидактичних ігор та вправ. Наші герої-персонажі можуть використовуватися під час тематичних занять, розваг, стають головними героями під час проведення Тижня безпеки дитини.

Ми підібрали цикл дидактичних ігор та вправ з безпеки дитини, які оформили у авторському посібнику: «Дітям про безпеку», що являє собою книжку-складанку, яка включає в себе різні розділи.

Дорожньо-патрульна служба. На сторінці нашої книжки дітей зустрічає поліцейський Матвій, який пропонує виконати різні завдання:

Дидактична гра: «Дорожні знаки»

Мета: закріплювати знання дітей про правила дорожнього руху; вчити розрізняти дорожні знаки та пояснювати їх значення; розвивати увагу, мислення, вправляти використання набутих знань на практиці; виховувати уважність на вулиці, формувати звичку безпечної поведінки на вулиці та в транспорті.

Завдання: знайомити дітей під час гри з дорожніми знаками, які зустрічаються найчастіше.

Матеріал: дорожні знаки, макет дороги.

Хід. Дітям пропонується заповнити вулицю дорожніми знаками, пояснити чому в тому чи іншому місці виставили відповідний дорожній знак та що він означає. Пропонується обіграти певний сюжет з використанням машинок та пішоходів.

Дидактична вправа: «Відгадай загадку – покажи відгадку»

Мета: уточнення й узагальнення знань дітей про дорожні знаки, про вулиці та дорожній рух на них, розвивати увагу, мислення, спостережливість.

Матеріал: кільця Луллія з картками загадок та картинками відповідних відгадок.

Хід. Вихователь читає загадку та пропонує прокрутити стрілочку на макеті, де знаходиться картинка з відгадкою. Можна використати загадки підібрані з етеру чи авторські.

Дидактична гра: «Хто зайвий?»

Мета: закріпити знання дітей про дорожній рух, знаки дорожнього руху, правила поведінки на дорозі, розвивати логічне мислення, спостережливість; формувати вміння узагальнювати, групувати предмети за певною ознакою.

Матеріал: картки на кожну дитину.

Хід. Перед дітьми лежать картки із зображенням різних предметів, серед яких три стосуються дорожнього руху, а один – з іншої теми. Вихователь звертає увагу дітей на картку, уточнює, що на ній зображено, що відноситься до даної теми, а що зайве. Дитина аргументує свою думку.

Медична служба З дітьми проводиться тематична бесіда: «Привіт, я лікарка, Марія».

Дидактична вправа: «Одягни лікарку Марію»

Мета: закріпити знання дітей про професію лікаря, навчити впізнавати лікаря за його спецодягом, стимулювати пізнавальну активність, формувати мовленнєву компетентність, розвивати зорову пам'ять, мислення.

Завдання: закріплювати вміння підбирати відповідний медичний одяг, називати його, підбирати прикметники до іменників.

Хід. Вихователь показує дітям картинку із зображенням людини в білому халаті. Запитує про те, хто тут зображений. Уточняє, чому діти так вирішили. Розповідає дітям історію про те, як наша знайома лікарка Марія прийшла на роботу та пропонує їм підібрати медичний одяг, серед запропонованого. Червоними фішками діти закривають одяг, який не відноситься до медичного, зеленими – медичний одяг. Вихователь пропонує назвати цей одяг та сказати якого він кольору. Ускладнення до гри: пропонується дитині скласти невеличку розповідь про лікарку Марію.

Дидактична гра: «Що потрібно лікарці для роботи?»

Мета: закріпити знання про працю лікарів, ознайомлювати дітей з медичними інструментами, вміти визначати до якого лікаря потрібно звертатися при різних хворобах. Вчити застосовувати набуті знання в ігровій діяльності. Розвивати логічне мислення, пам'ять.

Матеріал: дидактичне поле із зображенням різних медичних інструментів та картки лікарів-спеціалістів.

Хід. Дитина крутить стрілочку, яка зупиняється на певній картинці дидактичного поля із зображенням медичного інструменту. Завдання: назвати цей інструмент та підібрати картинку із зображенням відповідного лікаря-спеціаліста, якому він потрібний для роботи.

Дидактична гра: «Про хвороби треба знати»

Мета: вчити дітей розрізняти ознаки різних захворювань на прикладі поведінки людини, закріплювати знання про лікарів-спеціалістів, розвивати

увагу, спостережливість, мислення, зв'язне мовлення; виховувати бажання бути здоровою людиною.

Завдання: спонукати дітей розрізняти на картинках хвору та здорову людину.

Матеріал: ігрове поле з 10 секторами, де зображені: медична маска, термометр, шприц, медична валіза, ліки, лейкопластир, тонометр, стетоскоп, краплі, стаціонарне ліжко; картки із зображенням хлопчика, в якого нежить, висока температура, забите коліно, болять вуха, болить голова, болить в боці, болить зуб, болить шлунок тощо.

Хід. Діти по черзі (за допомогою лічилки, кольорів веселки, номерків тощо) витягують з кишеньки зображення хлопчика та розповідають, що в нього болить, по яких ознаках це видно, як можна надати першу домедичну допомогу та до якого лікаря потрібно звернутися. Картку накладають на відповідне зображення на секторі.

Газова служба Напередодні гри, вихователь розповідає дітям про безпечне поводження з газом, про те, яку небезпеку він може нести та про справність газових приладів, за які турбуються працівники газової служби. Використовує героя-персонажа – слюсаря газового господарства Миколу. Педагог пропонує переглянути послідовність дій при витокі газу.

Дидактична гра «Використання газу у побуті»

Мета: закріпити знання про газові прилади, їх використання в побуті, нагадати правила безпечного користування газовими приладами, розвивати кругозір дітей, виховувати почуття самозбереження.

Матеріал: ігрове поле в центрі якого зображення газової конфорки. Картки із зображенням предметів побуту.

Завдання: серед поданих картинок вибрати ті, що відносяться до використання газу в побуті.

Хід. Вихователь пропонує дітям серед всіх картинок вибрати ті, які стосуються даної теми.

Дидактична гра: «Склади ланцюжок»

Мета: закріплювати знання дітей про правильні дії при витокі газу, визначати правила безпечного користування газом, розвивати вміння діяти відповідно ситуації.

Матеріал: дидактичне поле із знаками: «можна» (зелений кружечок) – «не можна» (червоний кружечок), гудзики для кріплення картинок, що створюють ланцюжки, картинки із зображенням різних ситуацій.

Хід. Діти діляться на дві команди зеленого та червоного сигналів. Газівник Микола пропонує дітям зеленого сигналу вибрати картинки та скласти ланцюжок правильних дій користування побутовим газом, а дітям червоного сигналу вибрати картинки з ситуаціями неправильних дій та скласти ланцюжок. Кожна команда пояснює свій вибір.

Пожежна служба Вихователь проводить з дітьми тематичну бесіду «Подорожуємо з пожежником Максом».

Дидактична гра: «Що потрібно Максиму для роботи?»

Мета: закріпити знання дітей про професію пожежника, інвентар для його роботи, активізувати процеси уваги, пам'яті, мислення, мовлення, розширення словникового запасу.

Матеріал: ігрове поле з липучками, картки для заповнення ігрового поля із зображенням предметів різного призначення.

Хід. Дітям пропонується обрати картинки із зображенням інвентарю пожежника та прикріпити їх на ігрове поле. Пояснити свій вибір.

Дидактична гра: «Що спричиняє пожежу?»

Мета: закріплювати знання дітей про предмети, які можуть спричинити пожежу. Розвивати мовлення, пам'ять, логічне мислення. Виховувати почуття відповідальності.

Матеріал: 4 картки поділені на сектори, картинки із зображенням різних предметів.

Хід. Діти поділяються на 4 групи, кожна з яких отримує картку із певним видом пожежі: пожежа в лісі (вогнище), пожежа від електро-, газо приладів, пожежа під час стихійного лиха, пожежа від пустощів дітей. Завдання: потрібно вибрати картку та розповісти, яка саме причина виникнення пожежі на ній зображена та навести приклад того, як можна її запобігти. Заповнити сектори своєї картки картинками, відповідно до зображеної ситуації. Виграє та група, яка перша справила із завданням. Для старших дошкільників виготовлений посібник «Потяг безпеки» (авторська робота). Методика гри полягає в тому, що діти за допомогою ігрового кубика обирають для себе запитання по темі, відшуковують відповідь на картинці і відтворюють її за допомогою кубиків з частинками картинок. До Потяга безпеки, на разі, розроблено три гри: «Мінна безпека», «Вогонь – друг, вогонь – ворог», «Світ комах».

Дидактична гра «Мінна безпека»

Мета: поглибити знання дітей про вибухонебезпечні предмети, які несуть небезпеку для здоров'я і життя; їх зовнішній вигляд, правила поводження під час їх виявлення; розвивати логічне мислення, свідомість; виховувати бережливе ставлення до свого життя та життя оточуючих.

Матеріал: кубик із запитаннями, картки 6 шт., кубики.

Хід. Гра розпочинається із ознайомлення з кубиком, який містить 6 запитань:

- Яку службу викликають при знаходженні мін?
- Людина якої професії знешкоджує вибухівку?
- Як виглядає міна-метелик?
- Чим обгороджують місце знахідки небезпечного предмета?
- Яким знаком позначають знаходження міни?
- Герой мультика, який знаходить вибухівку?

Вихователь пропонує дитині підкинути кубик. Та грань, що випала, має певне запитання, на яке діти шукають картинку-відповідь та викладають з частин цілу картинку, використовуючи кубики, на яких зображені ці частинки.

Дидактична гра «Вогонь – друг, вогонь – ворог»

Мета: розширити знання дітей про вогонь, який може бути добрим та злим, приносячи людям шкоду при необережному поводженні з ним; закріплювати знання про професію пожежника, транспорт та номер пожежної служби, розвивати логічне мислення.

Матеріал: кубик із запитаннями, картки 6 шт., кубики.

Хід. Гра проводиться аналогічно до попередньої. Діти шукають відповіді на картинках та складають ціле з кубиків відповідно до запитання, що випало на грані:

- Коли вогонь ворог?
- Який номер пожежної служби?
- Коли вогонь друг?
- Людина, якої професії гасить пожежу?
- Як називається транспорт з водою, що гасить пожежу?
- Який предмет спричинює вогонь?

Дидактична гра «Світ комах»

Мета: розширити знання дітей про світ комах, вчити дітей бачити та розрізняти комахи за зовнішнім виглядом, називати їх, аналізувати спосіб життя, формувати безпечну поведінку з ними, вміння помічати красу та їх своєрідність; виховувати екологічну свідомість.

Матеріал: кубик із запитаннями, картки 6 шт., кубики.

Хід. Гра проводиться аналогічно до двох попередніх. Питання до гри:

- Яка комаха злоблива, жалить і не гине?
- Яка комаха при укусі гине?
- Яка комашка полюбляє кров?
- Яка комашка лапками переносить мікроби?
- Яка комаха має роги?
- Як зветься небезпечний павук?

Запропоновані нами дидактичні ігри та вправи є актуальними для навчання і виховання у дошкільників навичок безпечної поведінки, самозбереження, вони систематизовані за напрямком «основи безпеки життєдіяльності».

Рекомендовані для широкого кола педагогічних працівників закладів дошкільної освіти та батьків вихованців.

*А.М. Мусієнко, вихователь
дошкільний навчальний заклад
(ясла-садок) № 72 «Струмочок»
Черкаської міської ради*

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРАВИЛ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОШКІЛЬНИКІВ

Дидактична гра «Будуємо мир»

Мета: вчити будувати за задумом, закріпити навички конструювання з конструктора LEGO, розвивати вміння працювати в команді, виховувати командну взаємодію, поглибити уявлення про мирну країну.

Матеріали: конструктор, кубики, елементи LEGO.

Хід. Педагог проводить з дітками бесіду на тему «Перемога».

- Що таке перемога?
- Як ви розумієте слово перемога?
- Де ви могли чути це слово?
- Як ви уявляєте перемогу?

Вихователь. Після війни обов'язково настане мирне життя. Давайте з вами помріємо і побудуємо мирну Україну. Як ви думаєте, якою вона буде? Що ми будемо будувати? Чому?

Конструктивна діяльність дітей на тему «Ми будуємо Україну після Перемоги!». Діти спільно будують мирне місто: лікарню, школу, парк, будинки, та ін.

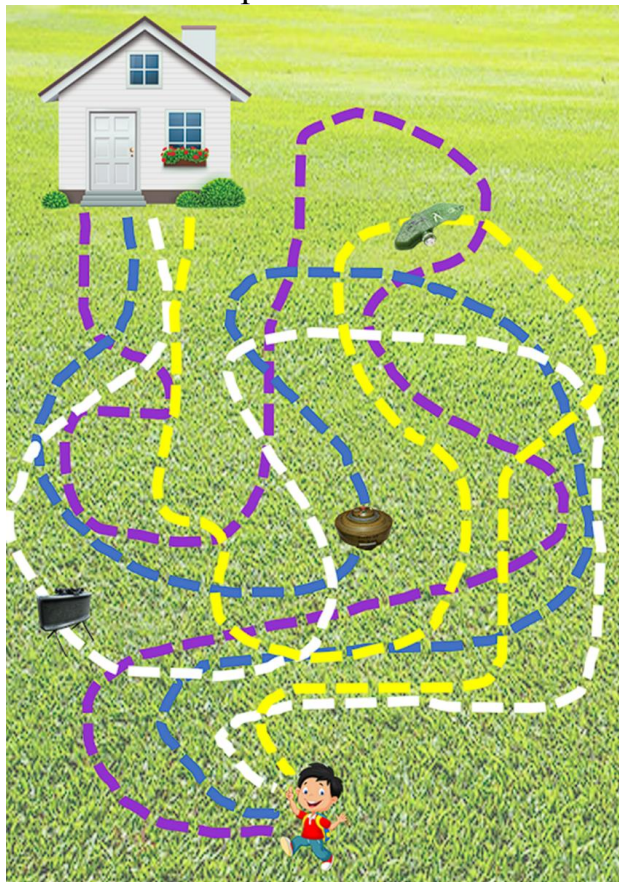
Після завершення побудови, обговорити з дітками, що в цьому місті, на думку дітей, є найважливіше?

Дидактична гра «Лабіринт»

Мета: вчитись бути уважним під час прогулянки, вміти розрізняти безпечну чи небезпечну ситуацію, вміти прогнозувати хід подій, закріплювати правила безпечної поведінки.

Матеріали: ігрове поле (картинка із зображенням).

Хід. Запропонувати дитині обрати безпечну дорогу додому. Під час гри обговорити, які знахідки може знайти дитина по дорозі, з'ясувати чим небезпечні дані предмети, чому їх не можна торкатись.

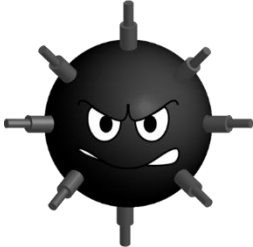
Дидактична гра «Будь уважним»

Мета: закріпити правила безпечної поведінки, розвивати логічне мислення, вміння запам'ятовувати предмети та відтворювати їх по пам'яті, повтори цифри, виховувати уважність, спостережливість та кмітливість.

Матеріал: картки із зображенням небезпечних предметів та цифр (все на липучках).

Хід. Вихователь показує діткам картку із зображенням небезпечних предметів, потім пропонує закрити оченята, прикріплює цифри на дану картку (можна постійно змінювати послідовність викладу цифр), а потім дітки мають по пам'яті назвати під якою цифрою знаходить предмет. По ходу гри можна змінювати картки з небезпечними предметами та місце їх розташування.

1	2
3	4
5	6
	
	

*Л.В. Якущенко, вихователь
дошкільного навчального закладу (ясла-садок)
комбінованого типу №41 «Дударик»
Черкаської міської ради*

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ЯК ОСВІТНІЙ РЕСУРС ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРАВИЛ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ

***Анотація.** Дидактичні ігри з безпеки дитини спрямовані на формування у дошкільників базових навичок безпечної поведінки в різних життєвих ситуаціях.*

У центрі уваги – три ключові напрямки: безпека дітей на ігровому майданчику, безпека в Інтернеті, а також розпізнавання безпечних і небезпечних ситуацій. Дидактичні ігри дозволяють ефективно моделювати можливі події, розвивати критичне мислення, вміння приймати правильні рішення та діяти відповідно до правил безпеки. Ігри розроблені з урахуванням вікових особливостей дітей, сприяють розвитку відповідальності, самостійності та вміння співпрацювати з однолітками й дорослими у контексті безпечної поведінки.

ДИДАКТИЧНА ГРА «БЕЗПЕКА В ІНТЕРНЕТІ»

Мета: формування інформаційної культури дітей, ознайомлення з правилами відповідальної та безпечної поведінки в сучасному інформаційному середовищі.

Завдання: Ознайомити дітей з позитивним та негативним впливом Інтернету на людину; Дати знання про необхідність критичного ставлення до інформації, та засобів мобільного зв'язку. Вивчити правила мережевого спілкування та етикету. Розвинути навички роботи в групах, вміння висловлювати свою точку зору логічно і конкретно. Сприяти розвитку пізнавального інтересу, підвищенню творчої активності, самооцінки та самоаналізу. Виховувати шанобливе ставлення до чужої думки та інтерес до даної теми. Ознайомити з адресами допомоги в разі інтернет-загрози.

Обладнання та матеріали: Картки з ситуаціями, пов'язані з безпекою дітей в інтернеті.

Хід.

Вступна частина. Обговорення з дітьми їхнього досвіду використання Інтернету: для чого використовують мережу. Постановка проблемного питання: «Чи завжди Інтернет є безпечним місцем?»

Основна частина. Інформаційний блок. Представлення основних правил безпечної поведінки в Інтернеті за допомогою презентації або плакатів. Обговорення позитивних та негативних аспектів використання Інтернету.

Групова робота. Діти об'єднуються в групи та отримують картки з описом різних ситуацій, пов'язаних з Інтернетом (наприклад, отримання повідомлення від незнайомця, перехід за підозрілим посиланням).

Кожна група дітей обговорює ситуацію, знаходять шляхи вирішення та пропонує правильний варіант дій. Познайомте дітей з фразами-маркерами небезпеки.

Фрази-маркери небезпеки (обговоріть з дітьми фрази-маркери та наголосіть, якщо вона їх чує, терміново слід перервати спілкування з цією людиною):

- *Тільки не розповідай про це мамі та татові.*
- *Нехай те, що сталося, залишиться нашим з тобою секретом.*
- *Якщо ти розкажеш про це батькам, вони дуже засмутяться. Ти ж не хочеш засмучувати маму\тата? Не говори їм про це.*
- *Якщо ти розкажеш мамі й татові, тобі буде погано (будь-яка загроза).*
- *Не розповідай батькам, вони будуть сильно тебе сварити\покарають.*
- *Якщо ти скажеш мамі й татові, з ними станеться щось погане.*

Заключна частина. Підведення підсумків: повторення основних правил безпечної поведінки в Інтернеті. Надання дітям інформації про ресурси та організації, куди можна звернутися за допомогою у разі виникнення проблем в Інтернеті. Діти діляться своїми враженнями від гри та роблять висновки щодо важливості дотримання правил безпеки в інтернет мережі.

**РОЗПОВІДАЙ БАТЬКАМ
ПРО ПІДОЗРІЛИХ ЛЮДЕЙ
В ІНТЕРНЕТІ -**

якщо хтось пише тобі дивні або неприємні повідомлення, скажи про це дорослим.

**БУДЬ ОБЕРЕЖНИМ ІЗ
ДРУЗЬМИ В МЕРЕЖІ -**

не довірай тим, кого знаєш лише онлайн, адже вони можуть бути не тими, за кого себе видають.

**БУДЬ ДОБРОЗИЧЛИВИМ
ОНЛАЙН**

не пиши образливих коментарів і не приймай участі в кібербулінгу.

**НЕ ПЕРЕДАВАЙ ДАНІ
БАНКІВСЬКИХ КАРТОК І НЕ
ПЕРЕКАЗУЙ ГРОШІ**

повідом про це батькам.

**НЕ ПОГОДЖУЙСЯ НА
ЗУСТРІЧІ З
НЕЗНАЙОМЦЯМИ**

якщо хтось запрошує тебе на зустріч, спочатку порадься з батьками.

**НЕ ПЕРЕХОДЬ ЗА
ПІДОЗРІЛИМИ
ПОСИЛАННЯМИ -**

вони можуть містити віруси або шкідливі програми.

**СТВОРЮЙ
НАДІЙНІ ПАРОЛІ -**

використовуй складні паролі та не розповідай їх нікому, крім батьків.

**НЕ РОЗПОВІДАЙ
ОСОБИСТУ ІНФОРМАЦІЮ -**

не повідомляй своє ім'я, адресу, номер телефону чи школу незнайомцям в Інтернеті.

ДИДАКТИЧНА ГРА «БЕЗПЕКА НА ІГРОВОМУ МАЙДАНЧИКУ»

Мета: закріпити знання дітей про правила безпечної поведінки на ігровому майданчику, розвивати навички самоконтролю, уважності, вміння аналізувати ситуації та приймати безпечні рішення; виховувати обережність, взаємоповагу

та турботливе ставлення одне до одного, розвивати вміння орієнтуватися у потенційно небезпечних ситуаціях, приймати правильні рішення.

Завдання. Ознайомити з основними правилами поведінки на майданчику. Розвивати логічне мислення, уважність, мовлення. Формувати вміння оцінювати небезпечні ситуації та шукати безпечні варіанти поведінки. Виховувати відповідальність, обережність та повагу до інших дітей.

Обладнання та матеріали: картки з різними ситуаціями на ігровому майданчику (безпечні й небезпечні), картки з умовними позначками: «правильно» / «неправильно» або смайлики (веселий/сумний), магнітна дошка або фланелеграф (за потреби).

Хід. Вступна бесіда. Запитання до дітей:

- Що таке ігровий майданчик?
- Де знаходиться ігровий майданчик?
- Які гойдалки, гірки, драбинки на ньому розміщені?
- Яких правил поведінки на майданчику слід дотримуватись, щоб не нашкодити собі та іншим?

Основна частина.

Дидактична вправа «Безпечно чи небезпечно?» Педагог по черзі демонструє дітям ілюстрації з різними ситуаціями: дитина чекає своєї черги на гойдалку, дитина штовхає іншу з гірки, та ін. Діти повинні визначити: ситуація безпечна чи небезпечна, піднімаючи відповідну картку/сигнал або викладає відповідний смайлик в кутку картки.

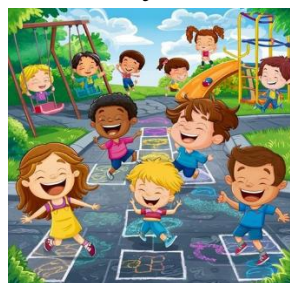
Запитання до дітей:

- Що зробила дитина неправильно?
- Як потрібно було вчинити?
- Як би ви діяли в цій ситуації?

Практичний етап. обігрування ситуацій: діти обирають ролі та розігрують сценки з дотриманням правил безпеки.

Рефлексія. Педагог разом з дітьми узагальнює правила безпечної поведінки.

- Що нового дізналися?
- Чому важливо дотримуватись правил?
- Як допомогти іншому, якщо він потрапив у небезпечну ситуацію?
- Яких правил слід дотримуватись на ігровому майданчику?

ДИДАКТИЧНА ГРА «БЕЗПЕЧНА, НЕБЕЗПЕЧНА СИТУАЦІЯ»

Мета: формувати у дітей уміння розрізняти безпечні та небезпечні ситуації в повсякденному житті, розвивати критичне мислення, уважність, навички поведінки в разі небезпеки.

Завдання. Навчити дітей оцінювати ситуації з точки зору безпеки. Закріпити знання правил безпечної поведінки вдома, на вулиці, в школі, на природі. Розвивати мовлення, логічне мислення, вміння аргументувати свої відповіді. Виховувати відповідальність за власну безпеку та безпеку інших.

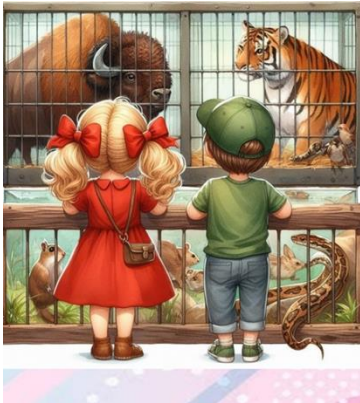
Хід. Вихователь демонструє дітям картинки, або зачитує опис різних ситуацій (наприклад: дитина грається з сірниками, гуляє під час грози, вилазе у відчинене вікно, грає м'ячем на будівництві, тощо). Діти мають визначити, чи є ситуація безпечна чи небезпечна. Після відповіді, діти пояснюють, чому вони так вважають. Якщо ситуація небезпечна – обговорюється, як правильно діяти, щоб уникнути небезпеки. Для активізації уваги можна використати сигнали: зелена картка – «безпечна», червона – «небезпечна».

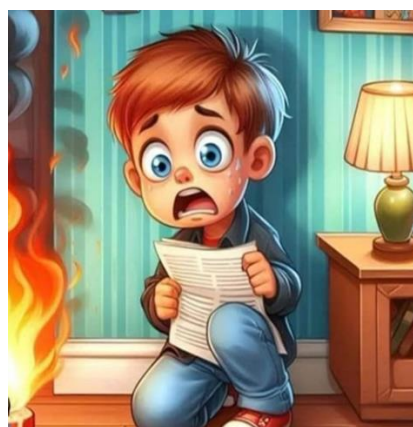
Форма проведення: індивідуальна, парна або групова робота.

Очікуваний результат. Діти вміють розпізнавати небезпеку, приймати правильне рішення та діяти відповідно до правил безпечної поведінки.

ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ДІТЬМИ

*О.Ф. Приступа, вихователь-методист
дошкільного навчального закладу
(ясла-садок) №72 «Струмочок»
Черкаської міської ради*

ДЕ ЖИВЕ ЕЛЕКТРИКА

(пошуково-пізнавальне заняття в формі експериментальних дій для дітей старшої групи)

Мета: ознайомити дітей з явищем «електрика», з причинами виникнення та проявами статичної електрики; розвивати прагнення до пошуково-пізнавальної діяльності, вміння робити самостійні висновки; розвивати активність, вміння спостерігати, аналізувати, робити та аргументувати свої власні висновки; розширити уявлення, про те, де «живе» електрика і як вона допомагає людям. Збагачувати словник дітей словами: «електроприлад», «струм», електроенергія», «провідник». Вчити експериментувати з природними об'єктами; формувати схильність до аналізу, причин виникнення явищ, установалення взаємозалежностей між різними об'єктами природного довкілля. Закріпити правила безпечної поведінки.

Обладнання та матеріали: картки-пазли «Побутова техніка»; правила користування електроприладами (картки-схеми); скакалка з вузликами-електронами для гри «Всі разом»; обладнання для дослідів:

- дослід 1 (повітряні кульки по кількості дітей);
- дослід 2 (гребінці по кількості дітей, смужки паперу);
- дослід 3 (вовняна хустка, шовкова хустинка, пластмасові кульки, ебонітові палички, паперові змії, метелики з паперу);
- дослід 4 (дві повітряні кульки висять на довгих нитках, ємність з водою);
- дослід 5 (жучки).

Хід:

(на килимку розкидані картки, в кутку лялька Попелюшка)

Запитання до дітей:

- Малята, погляньте, що за безлад, і хто це тут у нас, що за дівчинка? З якої вона казки? (Попелюшка)
- А чому у неї такий безлад? Як ви вважаєте?
- А що б на вашу думку допомогло б їй полегшити роботу? (електроприлади)
- А що ж то таке невидиме сидить у розетці і заставляє побутові прилади працювати?

Вихователь: Дійсно, електричний струм біжить по дротах і заставляє електроприлади працювати. Електричний струм чимось схожий на річку. Тільки в річці тече вода, а по дротах течуть мікро-частинки, які називаються – електрони.

- Ой малята нам тут так цікаво та весело, але про когось ми забули? Погляньте Попелюшка засумувала.

- Може вона зараз їхати на бал? (відповіді дітей).
- Допоможемо їй прибрати?

Молодці все зібрали. А тепер давайте посортуємо це все. Маленькі картинки ми вклеїмо в інструкцію правил поведження з електроприладами. А картинки-пазли посортуємо за кольором та складемо.

Практична діяльність

(діти об'єднуються в підгрупи за бажанням та виконують завдання)

1 підгрупа – «Створення інструкції з правил поведження з електроприладами»

2 підгрупа – Дидактична гра «Склади пазл «Електроприлад»»

Вихователь: Так молодці. Правила розповіли, прилади віднайшли. А що потрібно щоб ці прилади працювали?

Вихователь: Так потрібно щоб електричний струм потрапив у прилади. Ходімо я вам покажу, як електрика потрапляє в прилади. Уявіть, що ви драти, а ось ці маленькі вузлики це електрончики.

Гра «Всі разом»

Струм біжить по проводам,
Світло він несе всім нам.
Електричний струм – як диво,
Лиш поведьтесь бережливо!
Бо доцільніше, до речі,
Запобігти небезпеці!
Про безпеку треба дбати,
Правила слід пам'ятати.

Вихователь: Ну ось і запрацювали наші електроприлади. І погляньте, яка красива та доглянута стала Попелюшка. В неї скрізь порядок і вона може відправлятися на бал.

А вас мої любі малята, я пропоную стати науковцями дослідниками *(діти одягають білі халати)*.

Вихователь: Проходьте в нашу лабораторію *(пригадуємо правила поведінки в лабораторії)*.

Вихователь: Ми з вами знаємо, що є електрика небезпечна. А ще є електрика безпечна, тиха, непомітна. Вона живе всюди, сама по собі і коли її зловити, то з нею дуже цікаво гратися.

Дослід 1. Подивіться, на стіні висить кулька і на підлозі кульки. А давайте їх повісимо на стіну (діти намагаються повісити кульку на стіну).

- Чому ця кулька висить, а ваші падають? (Припущення дітей)

А давайте наші кульки також почепимо на стінку. Подивіться як! Потрібно кульку потерти об волосся і прикласти до стіни тією стороною, якою натирали. Усі кульки висять.

➤ Як ви їх зробили такими?

Висновок. В нашому волоссі живе електрика, ми її спіймали, коли стали натирати кульку об волосся, вона стала електричною, тому притягнулася до стіни.

➤ А коли ще можна побачити електрику у волоссі?

➤ Що відбувається з волоссям?

Це ще раз доводить, що у волоссі живе електрика.

Дослід 2. А зараз я вам пропоную порвати смужку паперу на дрібні шматочки.

Піднесіть гребінець до паперу.

➤ З папером щось відбулося? Як змусити папір притягнутися до гребінця?

➤ Як кульки притягнулися до стіни?

➤ Що потрібно зробити, щоб папір притягнувся до гребінця?

Ловіть електрику (папір прилипнув, притягнувся, заворушився).

➤ Чому притягнулися шматочки паперу? Який гребінець став?

➤ Як він став таким?

Молодці! Ви знову впіймали електрику.

Дослід 3. Електрика живе не лише у волоссі. Візьміть пластмасові кульки, або палички. Я вам пропоную уявити, що у вас чарівні палички і ви будете оживляти предмети. Доторкніться до змій та метеликів.

➤ Що ви бачите?

Зараз спробуйте зробити ці звичайні предмети чарівними, електричними, щоб вони могли до себе притягувати за допомогою одягу, який лежить на столі.

➤ А як це зробити?

➤ Доторкніться кульками до предметів. Що ви бачите?

➤ Як це сталося?

Висновок. Безпечна електрика живе не лише у волоссі, але і в одязі.

Дослід 4. А ще в цій країні живуть два друга. Вони увесь час сваряться і миряться (на стійці висять дві наелектризовані кульки на довгій нитці).

➤ Як ви думаєте, зараз вони помирилися або посварилися?

➤ Вони відштовхуються або притягуються один до одного? Вони однакові, обоє електричні, тому посварилися, не хочуть дружити один з одним.

➤ А давайте їх помиримо?

- Потрібно з однієї кульки зняти електрику. А що ми пропонуємо вам зробити, щоб легше розчісувати волосся?
- Як же зняти електрику з однієї кульки?
- Що сталося з кульками? Чому?

Висновок. Коли дві кульки наелектризовані, вони відштовхуються, а щоб вони притягнулися, потрібно одну кульку змочити водою і вони притягнуться одна до однієї.

Дослід 5.

Вихователь: Малята погляньте який гарний та незвичайний жучок сидить на квіточці. Він не простий, а чарівний. Він визначає предмети, які є провідниками електрики. Ось погляньте, коли жучок доторкається своїми вусиками до якогось металевого предмету, то в нього світиться носик.

Візьміть жучків і давайте поекспериментуємо з предметами та вияснимо, які предмети в групі є провідниками електрики.

ГРА – ЕКСПЕРИМЕНТ « ЧАРІВНИЙ ЖУЧОК »

Мета: ознайомити дітей з явищем «електрика», «електричний струм», «провідник»; закріпити знання про правила безпеки при користуванні з електроприладами; формувати в дітях схильність до аналізу, установлення взаємозалежності між предметами природного довкілля; розвивати вміння спостерігати, аналізувати, робити та озвучувати свої власні висновки.

Завдання: учити знаходити предмети – провідники електрики; пояснити чому важливо дотримуватися правил безпеки (не тягнути за провід, не торкатися оголеної проводки, не торкатися електроприладів мокрими руками).

Обладнання та матеріали: жучок-дослідник, олівець графітовий, кубик дерев'яний, ключ, алюмінієва пластина, мідний провід, болт, лего.

Хід гри:

Вихователь: Попрошу вас відгадати загадку.

Є вона у кожній хаті,

Всім завжди допомагає

З нею темрява зникає.

Здогадались, хто вона,

Ця панянка чарівна? (електрика)

Запитання до дітей:

- Для чого нам електрика?
- Які електричні прилади є у вашому домі?
- А що ж то таке невидиме сидить у розетці і заставляє домашні прилади працювати?

Вихователь: Вірно. Електричний струм чимось схожий на річку. Тільки в річці тече вода, а по дротам течуть мікро-частинки, які називаються – електрони. І саме вони заставляють електроприлади працювати.

- Як ви вважаєте чому важливо дотримуватися правил безпеки поводження з електроприладами?
- А які правила безпеки Ви знаєте?

Деякі матеріали проводять електричний струм. Вони мають назву «провідники». Я вам пропоную сьогодні дізнатися чому так важливо дотримуватися правил безпеки і які з предметів є провідниками струму, а які ні.

А допоможе нам в цьому ось ці незвичайні жучки. Вони не прості, а чарівні. Ці комахи, визначають, які з матеріалів проводять електричний струм, а які ні. Якщо комаха доторкнеться до провідника, то в неї засвітиться ніс.

Справа в тому, що метал добре проводить електричний струм. Коли виготовлені з фольги вусики торкаються металу, з батарейки виходить електричний струм – і лампочка-носік світиться.

Якщо кульки не торкаються провідника, то лампочка-носік не світиться. Але чи завжди так відбувається. Зараз ми з вами це і з'ясуємо.

Варіанти гри:

I варіант: Запропонувати дітям розглянути предмети, які знаходяться на столі та виявити, які з них є провідниками електрики, а які ні.

II варіант: Запропонувати дітям в ігровому осередку групи знайти предмети, які є провідниками електричного струму. На прикладі ізолюваної проводки показати чому важливо дотримуватися правил безпеки

Висновок: матеріали, які містять метал є провідниками електричного струму; важливо дотримуватися правил безпеки поводження з електроприладами.

*Л.В. Слинко, директор
Н.В. Бут, вихователь-методист
Чорнобаївського закладу дошкільної
освіти «Вишенька»
Чорнобаївської селищної ради
Черкаської області*

В ІГРИ ГРАЄМОСЬ – БЕЗПЕКУ ВИВЧАЄМО

***Анотація.** У статті розкрито сутність дидактичних ігор, готовність до володіння знаннями і навичками, формування правил безпечної поведінки дошкільників.*

Працюючи з дітьми, частенько застерігаємо їх: «Обережно». А чи завжди ці наші застереження змушують малих малят поводитися обережніше? Чи розуміють вони, що воно означає і чи знають про яку саме обережність ідеться в кожному конкретному випадку?

Бути обережними – означає вміти передбачати наслідки свого вчинку чи своєї поведінки, адекватно оцінювати власні можливості й діяти за певними правилами.

Мудра народна приказка говорить: «Береженого і Бог береже» знайома нам усім. Її створили очевидно досвідчені люди. Одні люди обережні від народження, а в інші цю обережність набувають.

Саме на виховання почуття обережності спрямовані наші ігри.

Одне з найважливіших завдань нашого закладу дошкільної освіти «Вишенька» – охорона життя і здоров'я вихованців особливо під час воєнного стану. А це означає, що треба не тільки створювати умови безпечного перебування дітей у садочку, а й навчити правил безпечної поведінки, турботу про своє здоров'я.

У цей час коли наші ЗСУ героїчно захищають рідну землю від окупантів ми, педагоги та батьки маємо захищати від стресу наших вихованців, допомогти їм долати негативні емоції, заспокоювати і звісно ж продовжувати навчати й розвивати малечу.

Пропонуємо види практичної діяльності з дітьми для формування навичок безпечної поведінки.

ДИДАКТИЧНА ГРА «З ПАТРОНОМ РАЗОМ ГРАЄМОСЯ, НЕБЕЗПЕКУ ВЧИМОСЬ ВИЯВЛЯТИ»

Освітні завдання: формувати уявлення дітей про особисту безпеку у воєнний час, дати знання про обачну поведінку: на вулиці, під час повітряної тривоги. Учити дітей розпізнавати небезпечні предмети на ілюстраціях, предметних картинках та в житті; уникати невідомих місць і предметів, які можуть бути небезпечними.

Формувати правильну модель поведінки: помітивши чужий, незнайомий, підозрілий предмет, не підходити, не брати до рук, не гратися біля нього, не кидати у них камінням; чи штовхати палкою. Заохочувати ділитися набутими знаннями з друзями та батьками, щоб підвищити обізнаність про мінну безпеку в суспільстві. Виховувати свідоме ставлення до своєї безпеки у воєнний час, обережність, обачність, бажання дотримуватися правил поведінки із предметами, які можуть наразити на небезпеку самого себе і оточуючих та не розповсюджувати інформацію на користь ворогів.

Матеріал: іграшковий Пес Патрон; плакат із зображеннями вибухонебезпечних предметів та об'єктів, на які вони схожі; ілюстрації із зображенням рятувальників (пожежник, водолаз, сапер та ін.); зображення

металошукача, вибухонебезпечних предметів табличка з написом «Увага! Небезпека!»

Словник: металошукач, водолази, сапери, пожежники, рятувальники, вибухонебезпечні, порода собаки рассел – тер'єр, надзвичайні ситуації, броньований жилет, мандрувати, пастка

Хід.

Психогімнастика: «Привітайся долонькою» (вихователь пропонує дітям відгадати, хто завітав до садочка, послухавши уривок з вірша)

М. Манюка «Легендарний пес – сапер»

Легендарний пес-сапер

Породи джек-рассел-тер'єр,

Кожен день він на завданні –

Здійснює розмінування! *До зали «заходить» Пес Патрон*

Пес Патрон. Так, цей віршик про мене. Я допомагаю саперам шукати небезпечні предмети, які можуть завдати шкоди людям. Коли знаходжу їх, то повідомляю про це рятувальників.

➤ Діти, а що ви знаєте про рятувальників? (діти діляться своїми міркуваннями. Розповідають, що і від кого чули про рятувальників. Пригадали коли до нас у садочок приходили рятувальники і проводили з ними заняття по пожежній безпеці).

Вихователь. Саме ці сміливці люди працюють у Державній службі України з надзвичайних ситуацій. У будь – який час дня і ночі вони негайно вирушають туди, де людям загрожує якась небезпека, і ризикуючи своїм життям, роблять усе, щоб визволити тих, хто потрапив у біду. За ці подвиги рятувальників часто нагороджують медалями та орденами.

А зараз я вам пропоную пригадати, як потрібно діяти під час небезпеки. А наш гість буде спостерігати чи правильно ви все робите Домовились?

Дидактична вправа «Що робити?» (діти обирають картинку, розповідають, який сюжет зображено та, що робити в даній ситуації)

Пес Патрон. Діти, ви справжні розумники скажіть, а ви хочете відчувати себе рятувальниками? Тоді пропоную разом з'ясувати, чи є тут небезпечні речі. Я знаходжу підозрілі речі (коробки з невідомим вмістом, іграшки, цукерки) завдяки своєму нюху, але людям, здається, таке не під силу. Чи, можу, я помилятися? Спробуйте відчувати небезпеку за допомогою своїх носиків?

Дослідження «Чи можна відчувати запах небезпеки?»

Діти вдихають повітря і діляться враженнями. Разом із Патроном та вихователем роблять висновок, що навколо них немає жодних небезпек, до того ж за допомогою нюху люди не можуть виявити міни, це до снаги лише Патронові. Однак ми теж можемо відчувати деякі небезпеки, наприклад, запах диму чи газу попереджає нас про загрозу пожежі, або вибуху.

Проблемне питання «Як виявити небезпеку?»

Діти висловлюють припущення щодо того, як саме рятувальники шукають небезпечні предмети, розповідають, звідки вони про це дізналися.

Вихователь. Отож, як ми бачимо, відчутти, розпізнати небезпеку так просто, як от Патрончик та його чотирилапі друзі, людина не може, для цього треба довго і старанно навчатися, а ще мати спеціальне спорядження та прилади.

Інформаційна хвилинка

Педагог демонструє зображення пожежника, водолаза, сапера. Стимулює дітей до розмірковування, який предмет може допомогти знайти небезпечні речі на майданчику, демонструє зображення металошукача. Розповідає дітям про металошукач.

Вихователь. У нашого сапера самий незвичайний і сучасний інструмент – це металошукач. Металошукач – пристрій для виявлення металевих предметів у різних середовищах, наприклад, у ґрунті, стінах, воді, траві. Якщо провести цей прилад над металевим предметом, він починає видавати писк. Металошукач допомагає виявити підозрілі предмети, не торкаючись їх. Якщо такий предмет був знайдений, рятівники позначають це місце спеціальною табличкою «Увага! Небезпека!». (Демонструє табличку)

Фізкультхвилинка «Пес Патрон» Кожен куплет вихователь спочатку промовляє сама, а потім разом з дітьми.

Раз, два! Раз, два!

Псу Патрону йти пора. *(діти крокують на місці)*

Пес на службу вирушає –

ЗСУ допомагає. *(крокують на місці, показуючи вподобайку великим пальцем)*

Свій броньований жилет

Одягає наперед. *(руками навхрест постукають по грудях)*

Лапи мусить тренувати,

Щоб далеко мандрувати. *(постукують по колінах)*

Пес Патрон тренує очі -

Йде у розвідку щоночі. *(«дивляться в бінокль»)*

Песик вуха наставляє –

Кожен шурхіт помічає. *(розтирають долонями вуха)*

Носом пастку відчуває

І бійців попереджає. *(пальцями потирають ніс)*

Пес Патрон допомагає – *(плескають у долоні й стрибають)*

Перемогу наближає! *(роблять «пружинку» і показують вподобайку обома руками)*

Дидактична гра «Дітям про вибухонебезпечні предмети»

Пес Патрон. От було б добре зараз по-вправлятися в роботі з металошукачем! Я б вас навчив...

Але, на жаль, я не міг принести металошукач до садочка, бо в моїх друзів-рятівників зараз багато роботи, і ці прилади дуже потрібні їм самим, ми розглянемо на малюнку.

Вихователь. Якщо хочете погратися з Патроном і спробувати себе в ролі рятівників, ми можемо намалювати металошукачі. *(малюють)*. Та спочатку

необхідно засвоїти головне правило поведінки з підозрілими предметами: «Побачив незнайомий предмет – не підходь, не чіпай, клич дорослих!»

Міркування «Де може ховатися небезпека?»

Діти висловлюють припущення щодо того, де можна зустріти небезпечні предмети. Вихователь і Патрон коментують почуте і підбивають підсумки.

Вихователь. Діти, сьогодні на прогулянці ми з вами візьмемо малюнки-металошукачі і спробуємо знайти небезпечні предмети і продовжимо наше дослідження. Діти виходять на ігровий майданчик.

Гра – дослідження «Небезпеку шукаємо та її позначаємо»

Вихователь. Ви маєте добре запам'ятати – знайшовши вибухонебезпечний предмет, слід обережно, не торкаючись, позначити його спеціальною попереджувальною табличкою і відійти якнайдалі.

На майданчику розкладені зображення вибухонебезпечних предметів. Діти групами по двоє-троє або по черзі беруть намальований «металошукач» і під музичний супровід починають рухатися майданчиком. Коли вони наближаються до небезпечного предмета, музика гучнішає, коли віддаляються – грає тихіше.

Пес Патрон. Щоб зберегти здоров'я, уникнути лиха, слід завжди бути обережними та обачними:

- остерігатися незнайомих і покинутих місць;
- гратися лише там, де дозволяють дорослі;
- уважно дивитись під ноги;
- у разі виявлення чужого або незнайомого предмета (будь – якої речі, сумки, валізи тощо) дійте за правилом;
- побачив незнайомий предмет не підходь, не чіпай, клич дорослих!

Вихователь. Любий Патрончику, ми дуже вдячні тобі за цікаву зустріч та корисні поради. Наші діти обов'язково їх дотримуватимуться. Еге ж, діти? (відповіді дітей)

Запитання до дітей:

- Вам сподобалося гратися з Псом Патроном?
- Чим сподобався вам наш гість?
- Чого він навчив вас?
- Яких правил безпеки ви навчите своїх друзів?

Наше завдання підготувати дітей до життя в суспільстві, а це означає навчити їх жити серед людей за спільними правилами, берегти себе та інших, сформувати їхню життєву і соціальну компетентність. Пропонуємо практичну освітню діяльність з дітьми, яка допоможе закріпити правила безпечної поведінки, вчить розмірковувати, робити висновки, аргументувати та відстоювати власну думку.

КАЗКА НАС УСЬОМУ НАВЧИТЬ

Освітні завдання: вправляти дітей в пізнанні, називанні та розповіді казок за малюнками; закріпити зміст знайомих казок; спонукати правильно оцінювати вчинки героїв, робити висновки щодо поведінки в небезпечних ситуаціях, знаходити з них вихід. Розвивати зв'язне мовлення, логічне мислення та уяву.

Виховувати бажання прийти на допомогу, доброзичливість, людяність і товариськість.

Обладнання та матеріали: ілюстрації епізодів казок з зображенням ситуацій, які потребують виклику служб «101», «102», «103».

Словник: пожежник, смілива, відважна.

Хід.

Вихователь. Погляньте малята, що це у нас на килимку? (*клубок ниток*).

Котився клубочок з гори на долину.

І гляньте, вкотився до нас на гостину,

Разом із клубочком вкотилася казка,

Ідіть за клубочком, малята будь ласка!

Вихователь. Нумо, малята, уважно роздивимось ілюстрацію казки, до якої нас привів клубочок «Вовк і семеро козенят».

Вихователь. Діти, ви вже знаєте, що козенята залишились самі. Але що це? Хтось дзвонить у двері! Що слід робити? Розглянемо і обговоримо варіанти. (*розглядають ілюстрації*).

Запитання до дітей «Як би вчинили ви?»

- Що робить козенятко на першому малюнку? (*відчиняє двері*).
- Чи правильно воно вчиняє?
- До чого можуть призвести такі його дії?
- На другому малюнку, братики – козенята вирішили не відчиняти двері, а визирнути у віконечко, й подивитись, хто до них прийшов. Чи не потраплять вони у халепу?
- Що роблять козенята на третьому малюнку?
- Навіщо один з них став на стілець?
- Куди телефонує другий?
- А чи знаєте ви телефонний номер міліції напам'ять?
- На малюнку №4 порадились козенята і домовились налякати Вовка. Козенята наділи маски лева, тигра. Чи вдасться їм це, як ви гадаєте?
- Чи правильний варіант поведінки вони обрали?

А куди можна зателефонувати «101» – в поліцію. А саме головне у цьому випадку, доречно зателефонувати мамі.

Покотився клубочок далі і привів він нас до ілюстрацій казки «Казка про пожежу».

В ній розповідається про жабенят, які залишилися самі вдома, і про все, що з ним трапилося далі:

Казка про пожежу.

На галявині лісній

Стався випадок такий

У болоті жила жаба,

Мала діток пустунів.

Ну, і що ж робить малим?

Враз їм треба прасувати,

Знадобилась праска їм.

Праску взяли, увімкнули.
За хвилинку вже й забули
Почалася у них гра.

Вихователь. Хто врятував жабенят?

- Що можна сказати про цю людину?

Вихователь. Щоб цього не трапилося, давайте з вами закріпимо правила користування побутовими приладами. (*картки розміщені на столі з малюнками; діти вибирають ситуації де розміщені електроприлади*)

- Без дозволу не можна вмикати електроприлади.
- Виходячи з дому вимикайте всі прилади.
- Гарячу праску треба ставити на спеціальну підставку.
- Електрочайник треба включати тільки при наявності води.
- При виникненні пожежі, набрати телефон «101»
- Ніколи не тягніть за шнур, вимикаючи електроприлади, а обережно виймайте з розетки.
- Не суньте пальці, цвяхи до розетки.
- Електрика небезпечна – це повинен знати кожен.

Розгляд ситуацій на логіку (дайте відповідь та аргументуйте свою думку)

- Чи може загорітись телевізор?
- Чи буде пожежа від того, що сердиться, мама?
- Чи буває вогонь від гри з сірниками?
- Чи загориться стілець, якщо хлопчик не слухняний?

Дидактична вправа «Вибери номер телефону»

Перед дітьми лежать олівці, аркуші паперу, на якому написані декілька номерів телефонів і потрібно вибрати номер виклику пожежної служби, обвести цифри олівцем, а потім заштрихувати їх.

Запитання до дітей:

- Який номер телефону ви обрали?
- Які цифри використали при написанні цього номеру?

Вихователь. Діти ви справились із завданням. Вам сподобалась гра. Молодці. Гра закінчилась.

ДИДАКТИЧНА ГРА «ВИЛІКУЄМО ХВОРУ ОЛЕНКУ»

Освітні завдання: Виховувати безпечну поведінку дітей у побуті. З'ясувати, чи можна дітям без нагляду дорослих вживати ліки. Виховувати бажання піклуватися про хворих. Виховувати турботливе ставлення до свого здоров'я.

Матеріал: Лялька Оленка, ведмедик Мишко, загадки про фрукти, конструктор LEGO.

Хід. Педагог спонукає малят поглянути навколо, всміхнутися одне до одного, сонечку, квіточкам, привітатися з ними.

Усміхніться сонечку:

«Здрастуй золоте!»

Усміхніться квіточці:

Хай вона цвіте.
Усміхніться дощику:
«Лийся, мов з відра»
Друзям усміхнемося
«Зичим всім здоров'я!»

Діти, наша лялька Оленка захворіла. Давайте ми її провідаємо. І зараз ми складемо з вами правила поведінки, коли в дома є хворий.

Дидактична вправа «Журналісти»

Вихователь. Діти, ви часто, мабуть, бачили по телевізору, як журналісти беруть інтерв'ю у різних людей. Спробуємо і ми з вами на хвилинку стати журналістами (*вихователь показує мікрофон*)

- Що ви бачите у мене в руках?
- Для чого він потрібний?
- Представники яких професій використовують у своїй роботі мікрофон?
- Де ми з вами можемо у побуті побачити, використати мікрофон? (*обирають журналіста*).

Журналіст. Яких правил слід дотримуватись, щоб вилікувати Оленку?

Діти називають правила:

- потрібно обов'язково звернутись до лікаря і неодмінно виконувати всі його рекомендації (приймати ліки, лежати в ліжку, регулярно полоскати горло, багато пити води, і т.д);
- пити теплі вітамінні напої з лимоном, смородиною;
- якщо лікар призначив постільний режим, не можна порушувати цю вимогу;
- якщо прийшли вас провідати друзі обов'язково потрібно їм та хворому надіти маски.

Запитання до дітей:

- Скажіть будь ласка, для чого потрібні ліки?
- Де вони зберігаються у вас дома?
- Коли можна брати ліки?
- Чи можна з ліками гратися?
- Який номер виклику швидкої допомоги?

Вихователь. Молодці. Гарно ви засвоїли правила.

Вихователь. Діти, подивіться, до нас завітав ведмедик Мишко і приніс у баночках соки. Він каже, що це смачні вітаміни-ліки. Їх можна пити, щоб вилікувати Оленку?

STEM-освіта – робота з цеглинками конструктора LEGO. Будьте уважні, бо потрібно відгадувати загадки. (*з якого фрукта буде цей сік і викладають цеглинки відповідно кольору одна на одну в певній послідовності*).

Вихователь. А тепер подивіться кожен на свою вежу, або башточку з цеглинок. Вона у вас висока, міцна, рівна так і організм буде міцним, сильним і здоровим, якщо ми будимо вживати корисну їжу, різні вітаміни, регулярно.

Психогімнастика «Я дитина – бджілка»

Я дитина – бджілка, зовсім легенька, маленька, я повільно, повільно лечу. Я прокидаюсь від чудового сну, і мрію, немає тривог, вибухів. Я розкриваю свої маленькі, ніжні крильця. Я омиваю своїми крильцями обличчя. Я – бджілка, мої крильця граються з вітерцем. Я граюся з квіточками, збираю у них цілющий медок, який корисний для людей. Я танцюю з квітами, які дарують пахоці небу, сонцю, вітру, землі, людям. Я хочу миру!

Вихователь. Ось і закінчилась наша діяльність. Я думаю, що Оленка сьогодні дізналась багато нового. Вона буде вживати корисну їжу і дбати про своє здоров'я. А що нового ви дізнались для себе?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаманчук П.С., Мендерецький В.В., Панчук О.П., Чорна О.Г. Інтегрований курс безпеки життєдіяльності (теоретичні основи): навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Буйницький О.А. 2009. 200 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
3. Байдик В., Кечик О., Ройз С., Дзюбенко Я. Посібник з культури безпеки для дошкільнят: методичні рекомендації і плани занять. URL: <https://posibnyk-z-kultury-bezpeky-digital.pdf>
4. Бех І.Д. Виховання особистості: Особистісно орієнтований підхід. Київ: Либідь 2020. 256 с.
5. Бондаренко Н.В. Дидактичні ігри з основ безпеки життєдіяльності та цивільного захисту для дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Вінниця. 2015. 20 с.
6. Вікторчук Н.В. Безпечне освітнє середовище в закладах дошкільної освіти. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка*. 2023. № 17. С. 43–50. URL: <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2023-17.5>
7. Гавриш Н.І., Кононенко О.М. Психологічна безпека в закладах дошкільної освіти: навчально-методичний посібник. Київ: Педагогічна думка. 2021.
8. Гагаріна Н.П. Безпечне освітнє середовище в закладі дошкільної освіти: важливі аспекти в організації та збереженні здоров'я дошкільників. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2025. № 217
9. Гармс Тельма. Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Третя редакція (ECERS – 3) / Тельма Гармс, Річард М. Кліффорд, Деббі Краєр / пер. з англ. О. Тільна. Харків: Вид-во «Ранок». 2020. 116 с.
10. Гопкало Ю. Деякі аспекти забезпечення психологічної безпеки освітнього середовища в закладах дошкільної освіти. Матеріали конференцій МЦНД. (15.12.2023; Київ, Україна). 462–463. URL: <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/926>
11. Городиська В. Організація безпечного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану. *Вересень*. 2023.
12. Горшкова Г.В. Безпечне освітнє середовище у закладах дошкільної освіти в умовах війни в Україні: матеріали I Міжнародного науково-практичного форуму «Основні цілі стратегії сталого розвитку: проблеми та перспективи» (м. Полтава 26 вересня 2024 року)
13. Державна служба якості освіти. Безпечне освітнє середовище: нові виміри безпеки. URL: <https://sqe.gov.ua/bezpechne-osvitnie-seredovishhe-novi-vim/>
14. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років /наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт.кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна та ін.; наук.ред. Г.В. Беленька; Київ: ун-т ім. Б. Грінченка. 2020. 440 с.
15. Дуброва Н. Як сформувати безпечне і здорове освітнє середовище в закладі освіти. *Практика управління дошкільним закладом*. 2024. №1.
16. Іванчук А.В. Навчання дітей дошкільного віку безпечної поведінки: навчально-методичний посібник. Вінниця. 2020. 70 с.

17. Карасевич С.А. Поняття «гра» для молодого покоління. Сучасний рух науки: тези доп. VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Дніпро, 3-4 жовтня 2019 р.), *Міжнародний електронний науково-практичний журнал «WayScience»*. Дніпро, 2019. Т. 2. С. 37–40.
18. Колісніченко М. Сутність здоров'я та його роль у становленні особистості дитини дошкільного віку. Київ. URL: <https://ird.npu.edu.ua/files/kolesnichenko.pdf>
19. Концепція безпеки закладів освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-2023-%D1%80#Text>
20. Косенчук О., Стягунова О. Безпека освітнього простору закладів дошкільної освіти в умовах воєнного стану. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2023. Т.1. №1
21. Кочарян А.Б., Гущина Н.І. Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі: навчально-методичний посібник./ А.Б. Кочарян, Н.І. Гущина. Київ. 2011. 100с.
22. Крутій К.Л. Дошкільна педагогіка. Київ: Освіта 2021. 300 с.
23. Крутій К.Л. Організація ігрової діяльності для формування навичок безпеки в дітей дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. №97. 2024. С. 28–35.
24. Курач М.В. Безпечне освітнє середовище як умова збереження психічного здоров'я дітей. URL: <https://ekhssuir.kspu.edu/server/api/core/bitstreams/7a41d32c-2fc6-45ec-a0f2-f059fdeac145/content>
25. Кіндрат І. Організація безпечного середовища в закладах дошкільця. *Практика управління дошкільним закладом*. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/16248-rekomendatsii-shchodo-organizatsii-bezpechnogo-seredovishcha-v-zakladakh-doshkilliya>
26. Лісова О.В. Безпечне освітнє середовище: теоретичні та практичні аспекти. Київ: Освіта України. 2022.
27. Максименко С.Д. Психологічна безпека та розвиток емоційного інтелекту дошкільнят. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2019
28. Маланчук О. Організація безпечного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти в умовах сьогодення. *Вересень*. 2024. №4
29. Методичні рекомендації «Безпечне освітнє середовище: Надання індивідуальної підтримки учням з особливими освітніми потребами під час підготовки до реагування на надзвичайні ситуації». URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/2023/08/04/Lyst.MON-1.11479-23.vid.03.08.2023-1.pdf>
30. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитини» / наук.ред. Г.В. Беленька, О.А. Половіна, І.В. Кондратець; авт.кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна, К.І. Волинець та ін. К.: ТОВ «АКМЕ ГРУП». 2021. 568с.
31. Низковська О. Як створити інноваційне розвивальне предметне середовище. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. №8.
32. Піроженко Т.В. Ігрові методи розвитку емоційного інтелекту та соціальних навичок дошкільнят. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. 2019
33. Порядок організації безпечного освітнього середовища. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1245-2024-%D0%BF#Text>
34. Порядок організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2021-%D0%BF#Text>
35. Психологічна безпека освітнього середовища: методи, технології, шляхи формування: практичний посібник / авт. кол: В.В. Байдик, Ю.П. Гопкало, І.О. Корнієнко,

- Н.В.Лунченко, Ю.А. Луценко, Р.А. Мороз, М.В. Саврасов; за наук. ред. Н.В.Лунченко. НАПН України, Укр. наук.- метод. центр практ. психол. і соц. роботи. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. 2024. 134 с
36. Сакович Н.В. Сюжетно-рольові ігри як засіб формування навичок безпечної поведінки у дошкільнят. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2018
37. Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0563-16#Text>
38. Собченко Т.М., Кін О.М., Ворожбіт-Горбатюк В.В. Створення безпечного освітнього середовища у закладах освіти в умовах воєнного стану. *Новий колегіум*. 2023. № 3. С. 39–42.6.
39. Терещенко І. Дошка вибору: розвиваємо самостійність дитини. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. №2.
40. Фасолько Т. Створення безпечного та здорового освітнього середовища в закладах дошкільної освіти. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. №8
41. Фасолько Т.С., Олійник Г.І., Горшкова Г.В., Створення безпечного та здорового освітнього середовища в закладах дошкільної освіти. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2024. DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.12652622>
42. Цюман Т.П., Бойчук Н.І. Кодекс безпечного освітнього середовища. Метод. посіб. / за заг. ред. Т.П. Цюман. К: Український фонд «Благополуччя дітей». 2018. 56 с.

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом КНЗ «ЧОПООП ЧОР»
Зам. № 1755 Тираж 100 пр.
18003, Черкаси, вул. Бидгощська, 38/1

